

МОМО КАПОР

ЗОЕ

“Софтис”,
Варна, 2002

Преведе от сръбски: Хари СТОЯНОВ © 1993 – 2002

Momo Kapor

ZOE

Drugo izdanje

Znanje, Zagreb, 1979

Sa srpskoga na bugarski preveo Harry Stojan © 1993 – 2002

МОМО КАПОР

ЗОЕ

“Софтис”,
Варна, 2002

- Леро, Арсен?

- Аз съм.

"Служба за сигурност на Република Козилия" - пишеше на малката квадратна легитимация, която тайният агент измъкна с бързо движение от вътрешния джоб на сакото, рутинно отвори и също така бързо върна обратно.

- Не трябва... - спря по-нататъшното представяне. - влезте!

Введе полиция в дневната.

- Очаквахте ли ни? - попита агентът, обикаляйки из помещението с гъвкава походка. Хвърли поглед зад завесите в кухненската част и открехна вратата на спалнята.

- Да! - каза. - Очаквах ви.

Човекът изведнъж се спря:

- А защо?

- Ами не знам... Мислех, че такъв е обичаят у нас.

- Или може би имате нечиста съвест?

- Имам. Крал съм смокини като малък.

Агентът не забеляза опитът му да бъде духовит.

- Сами ли сме? - попита.

- Моите са на Площада.

Плъсна се в любимото му кресло и извади изтъркан кожен бележник. Навлажни показалец с език и бавно запрелиства страниците до буква Л.

- Леро, Арсен... - прочете сричайки. - Трийсет и девет годишен, специалист по история на изкуството, женен, баща на дете от женски пол, неосъждан, минало примерно...

Нещо изпуснах ли?

- Не, нищо.

Целият му живот се побра в тези няколко уничително шашави данни, прочетени с дрезгав южняшки акцент, който не скриваше чернолушкия племенен произход.

- Уведомени сме, че възнамерявате да заминете за Америка.

- Да - каза, - възнамерявам.

- Причина?

Агентът си беше избрал по-удобното положение. Намести се на сянка, а на Арсен предостави високия стол срещу светлината.

- Написах я в молбата си за паспорт! - изрече, ядосан на себе си, че вече губи нерви.

- Четох! - прекъсна го агентът - Но бих искал и лично да я чуя!

Върху лицето на Арсен трептяха морски отражения, пречупени през раздвижените корони на дърветата от площада.

- От Ню Йорк ни съобщиха...

- Кой събщи?

- Нашият консул... - каза, възползвайки се от защитата на прозвучаването на това вън от всякакво съмнение име.

- По-нататък?

- ... че на двацет и пети септември, при търг в Парк Бърнет...

- Къде?

- В Парк Бърнет; това е американския филиал на лондонския Сотби...

- Как се пише?

Каза му.

- Ще бъде изложена за продажба и една картина на

Валдемар Удини. Вие естествено знаете - на нашия най-голям художник.

- Как се пише? - повтори агентът.

- В-а-л-д-е-м-а-р У-д-и-н-и.

Записа с изплезен език, дишайки тежко.

- По-нататък?

- Като уредник на неговата галерия в родината, на мен ми е възложено да участвам на търга и да се опитам да откупя за нас тази картина, която е...

Спря двоумейки се.

- Която е какво?

Как да обясни на един таен агент - човек от този свят, че става дума за може би ключовото платно на нещастния Валдемар, за портрета "Момиченце с кукла" от 1942 - най-плодотворната му година, която носи всички белези на блестящ стил: прозрачност на нанасянето, виртуозен, нежен рисунък, който изчезва и изплува от нюансите като козилианските подземни реки, винаги различен, винаги свеж и неповторим? В тази негова фаза най-присъствен е начинът, по който големият майстор помества фигурите под обкръжението на тъмнината от засенчени интериори, което обгръща всичките му образи в сумрак, пълен предчувствия.

Вместо всичко изрече:

- ... от неоченимо значение за културно-историческото наследство на нашата страна.

- Ако добре съм разбрал - каза агентът, - Вие считате тази картина толкова важна, че заради нея трябва да се пътува чак до...

- Аз не считам нищо! - прекъсна го Арсен. - Други считат.

- Ама че задух е днес! - въздъхна човекът сваляйки сакото.

Лявото му рамо беше препасано с кожен ремък, на който висеше кобура за служебния пистолет. Искан да ме подплаши, помисли си Арсен! В светлия септемврийски ден, с лек ветрец, който донасяше от пристанището мирис на сардини, катран и чамов материал, черният кобур на револвера на каишите през потното петно под мишницата действаше като разрязване с ножче за бръснене на бяло платно, през което ненадейно изскочи заплахата. А и въпреки че не беше се провинил в никакво отношение (освен, може би, с онова, за което от време на време си мислеше), чувстваше, че цял трепери, обезпокоен от присъствието на този нисък шкембелия с атлетически плещи, чието лице се украсява от обичайния тип национални мустаци, същите каквито имаше Майор Сарацен - Бащата на Нацията.

- Не Ви ли е неприятно? - попита го агентът.

- От какво?

- Казват, че срещата с полицията никога не е приятна.

- Та вие сте наша полиция! - каза. - Не нечия чужда...

- Радвам се, че така мислите.

Стана от креслото и се поразходи из стаята.

- Имате хубав апартамент... - каза.

Арсен се гордееше със своята предпазливост. Преди два дена махна от стената репродукцията на "Жената, която плаче" от Пикасо, а от библиотеката изчезна Оруеловата "1984" (стоеше под номер три в индекса на Козилия) и, за всеки случай, "Малкия принц" от Антоан Сент-Екзюпери. На острова, значи, не обичаха принцовете и принцесите. Прекалено много напомняха на низвергнатата династия Куделин. Вместо разплакани жени, от стената сега се усмихваше Майорът в парашутистка униформа.

- Прочели ли сте всичко това? - попита го агентът,

посочвайки книгите.

- Общо взето... - изрече.

Следеше обикалянето в кръг на агента из личния му живот. Сякаш отново стои безпомощно на гарнизонния плац над отворения сандък с най- интимни предмети, по време на една от безбройните всекидневни проверки. Строяваха ги и ги извикваха поименно по няколко пъти на ден, ровеха им из нещата, хилейки се, когато попаднаха на снимки на жени или момичета, залепени на капака. Четяха им писмата. Натрошиха му детелината с четири листа.

Леро, Арсен!

Казано в тази последователност, името му звучеше странно и на него самия. Представляваше само един ред от някакъв дълъг списък на Козилия, превърната в казарма. На този остров човек не можеше да бъде защитен от периодичните поименни проверки и ровене из личните вещи. Никой не би могъл да подведе под еднакъв знаменател своите синове както родната Козилия! Няколко часа чакане на развод със слънце на темето са в състояние да разтопят и най-големите бронзови паметници.

Беше му дошло до гуша от традиционната козилианска подозрителност, която започна да усеща интензивно още от момента, когато из Мимоза се разчу, че може би ще пътува до Съединените щати. Забеляза го най-напред по своя телефон и онова едва доловимо "щрак", което се появяваше винаги, щом вдигнеш слушалката. Някъде се включваше магнетофон. Отварянето на пощата и повторното неумело лепене на пликите със задължителните отпечатъци от мръсни пръсти, също влизаше в подготвителната част на неговото пътуване. В

бъркотията из чекмеджетата на бюрото му в Галерията (хаос, в който единствен Арсен съзираше някакъв метод) се беше намесила нечия чужда подреденост. Дори не се и мъчеха да прикрият обиските. Козилия го уведомяваше по този начин, че бди над своя син Леро, Арсен. Посещението на тайния агент от Службата за сигурност, надяваше се Арсен, е последната крачка, която не е трудно да се предвиди в редицата дребни случайности.

Агентът шумно уринираше в неговата тоалетна.

Когато се излезе през градската порта на Мимоза и се тръгне по криволичещия тесен път, който още от антични времена следва плавния лък на Залива на катърите, за половин час пеш ход през живия тунел от мимози и пинии, се стига до порутен манастир, посветен на Бенедикт от Нурсия, построен през средата на десети век. В него се подготвяли за път онези козилианци, които някогашната Република определяла да я представляват из чуждите страни в дипломацията или търговските сделки. Семействата им ги съпровождали само до градските порти и тук се сбогували, въпреки че преди действителното заминаване от Острова прекарвали задължително по един месец при бенедиктинците.

През прозорците на килиите можели да видят покривите на къщите си. Можели да проследяват отплуването на лодки от градския пристан, а онези с по-остро зрение дори разпознавали коя лодка на кое семейство принадлежи, докато за близките си вече били далеч по белия свят.

През какво тайно обучение преминавали, никой никога не узнал. Онези, които биха могли да кажат нещо

по-достоверно, вече от векове са мъртви. В архивите пък няма писмени следи за тяхната тайнствена подготовка. Може би става дума за лекции по изискани обноси, дворцова етикеция и език, събиране на полезни данни или макиавелизъм; или още тогава ги учили, че Козилия е най-добрия от всички възможни светове, единствената истинска, единствената, за която си струва да се жертваш, да мамиш, да подкупваш, да тровиш и контрабандираш, да шпионираш, да се надхитряваш с лукавите венецианци и сифилистичните паши от Портата... Кой знае?

Отлетяха векове, планетата, благодарение на свръхзвуковите самолети, се смали до размерите на портокал, но древният козилиански закон още е в сила. Само че подготовката за среща със света не се осъществява вече от скромни бенедиктинци в монашески раса от тепано сукно, ами през 1977 год. тяхната роля пое мустакати служители на сигурността. Същността остана непроменена.

"Очаквахте ли ни?"

Естествено! Очакваме ви през последните единайсет века; какво чудно има в това? Моля Ви, говорете по същество!

- Защо си нервозен? - попита го неочаквано агентът, загледал се в левия му крак, който от само себе си бясно отмерваше някакъв вътрешен ритъм. Крак предател!

Досегашния умерен тон на агента неочаквано се смъкна от него като кобур от смазан пистолет. Арсен се двоуми един миг дали и той да премине на *ти*, но все пак реши, че по-добре е да остане на *вие*.

- Не е моя идеята да пътувам до Ню Йорк заради тази картина! - каза. - Просто министърът на културата ме е

определил да отида там и да купя този Удини и това е всичко! А той ми е директният началник. Изпълнявам задължението си, точно като Вас.

Посетителят му се завря в лицето:

- Защо точно *тебе*?

Усети в ноздрите си обидно приближил се дъх-смесица от миризма на билки, бира, евтино миризливо масло за коса и цигари "Дипломат", които само избраните козилианци могат да купуват в затворени магазини срещу специални карти.

- Искате ли да знаете защо? Затова че аз съм единственият, който може да различава истинския от фалшивия Удини...

Агентът най-накрая си дойде на думата:

- Не би ли могъл да обучиш друг за тази работа?

- Бих могъл... - каза, клатейки се на задните крака на стола. - Само че би ми трябвало малко време.

Полицаят отвори химикалката, готов да запише срока.

- Колко?

- Трийсетина години - изрече Арсен, - при условие, че момчето е надарено, и да започне да се занимава с картини още от десет години. Имате ли някого пред вид?

Човекът ядосано затвори бележника си и химикалката. Стана от креслото, навлече сакото си и с ръце на гърба се приближи до прозореца. Стойки зад него, Арсен се опитваше да отгатне защо на Козилия пътуването в чужбина се счита от край време за голяма привилегия, а бягството - най-голямо престъпление?

"Нямаме много голямо преимущество пред останалите народи", мислеше си, "освен климатът, който е същински дар Божи! Средната годишна температура е 13 градуса Целзий. Вечна пролет!"

През Площад "16-ти септември" се влачеше колона местни рибари. Мъкнеха на рамене тежките си весла към пристанището. В крайбрежните градове на острова всички весла трябваше да се предават на пристанищните власти най-късно до седем часа вечерта. Всички извънбордни мотори - също. Онези, които бяха стационарни в трюмовете на корабите, всяка вечер се пломбираха от специално натоварени служители на пристанищната управа. Наричаха ги Пломби. Веслата се връщаха на следващата сутрин, след много чакане, блъскане на опашка и всекидневните караници. Това решение влезе в сила още преди три години, когато бягствата с лодки станаха прекалено чести.

Но дори и тази сцена не можеше да наруши красотата на ранния есенен ден, който превръщаше всяко прозоречно стъкло в шлайфан диамант. Слънцето символично се издигаше иззад островърхите кули на Резиденцията, бившия дворец на Куделин, построен върху издигащото се плато на градската крепост. Майор Сарацен наблюдаваше отгоре всяко движение в столицата. Като разперените криле на някаква граблива чайка, Резиденцията се надвесваше с централния си дворец и левия и десен павилион над Мимоза, притискайки площада с изкуствения си псевдоренесансов стил с примеси, кой знае защо, с елементи на мавърската архитектура.

Мълчаха, заслушани в тъпия звън на монтажните тръби, от които работници издигаха тържествена трибуна. От нея на 16 септември Майор Сарацен, председател на Военния съвет, ще проследи парада на елитни части и ще държи една от своите обичайни речи против невидимите външни и вътрешни врагове. Арсен знаеше: Майорът ще каже, че "те вече с векове дебнат от засада свободата на

нашия щастлив слънчев Остров!"

Насред Площада, непосредствено пред трибуната, чиято метална паяжина вече се забелязваше, като плашило в полето стоеше на един крак, в поза на блатна птица, градският луд, някогашен директор на Информационната агенция на Козилия (ИАК), който изгубил разсъдък след дълго следствие и срамно падение. Когато човек полудее, дори и в Мимоза го оставят на мира. Дори и Военният съвет не се решаваше да наруши стария обичай, че лудите и гълъбите не е добре да се убиват, защото това винаги носи нещастие. Арсен, по някакъв начин, завиждаше на лудия. Беше вече от другата страна.

Работниците нарочно треснаха една дълга тръба върху каменните плочи зад гърба му, та подплашеният сиромах побягна, подскачайки на един крак, пляскайки с криле.

Без да го гледа и без да се обръща, агентът, без да каже дума, през рамо подаде на Арсен нов жълт паспорт.

- Не трябваше да повишавате тон... - премина отново на *вие*.

- Винаги така си говоря - каза той.

- Имате ли някакви роднини в Америка?

- Имах чичо. Умря.

- Къде е живял?

- В Чикаго.

- Никой друг ли не познавате там?

- Никой.

- Добре! - каза агентът. - Избягвайте срещи с емигранти. Те могат да бъдат опасни. Избягвайте също и разговори за политика.

- Не се занимавам с политика...

- Занимаваш се *ти* и още как! - изръмжа онзи. - И незанимаването е някакво дяволско занимаване... Но ако те

питат за нас, спокойно им кажи, че не се занимаваш! Това ще бъде много по-добре, отколкото да се заплетеш в нещо.

"А навсякъде ще те питат само за три неща" - каза му преди една седмица на Терасата професор Кузен, когато го уведоми, че може би ще пътува до Америка. - "Първото нещо: колко политически затворници има Козилия? Второто: действително ли президентът на Козилия е луд? И третото: къде изобщо е Козилия?"

Продължавайки да гледа през прозореца, Арсен се запита защо нито един местен художник не е разработил темата за хоризонталните весла, които пресичат Площада с остри сенки.

- Още нещо - пак му се завря в лицето агентът. - Не бива и за миг да забравяте, че сте отговорен не само за страната си, а и за жена си и дъщеря си, които остават тук. Умната!

Стояха един срещу друг мълчейки, и тогава агентът извади от джоба си запалка "Ронсън" и щракна с нея два пъти безуспешно.

- Ако се сетиш, - каза - донеси ми течен газ за зареждане. Жалко за такава запалка!

Съпроводи го до вратата.

- Разбира се, за нашия разговор на никого нито дума!

Така най-накрая разкри старата мистерия: какво са правели в бенедиктинския манастир онези отдавнашни емисари преди заминаването им по света?

Арсен отлетя за Атина на двайсет и четвърти септември сутринта с полувоенен транспортен самолет на местната компания Аеро-Коб. Около ниските маскирани хангари за реактивни изстребители, окопани в земята,

застрашително стърчаха цевите на противовъздушните батареи. Островът - бодлив таралеж. От високоговорителите гъгнеше марша на авиаторите в Козилия:

*На небето ти синьо защитници горди,
да гинат щом трябва за теб са готови...*

Това беше първото пътуване на Арсен по света след седемнайсет години. Последният път беше във Венеция на конгреса на специалистите по история на изкуството от Средиземноморието, и понякога сънуваше, че пие кафе на площад Сан Марко, във "Флориан". Откакто майор Сарацен дойде на власт, рядко някой идва в Козилия, а още по-рядко някой излиза от нея. Майорът най-напред изгони британските хипита с обвинение, че разнасяли дрога и въшки, а след това съвсем премахна туризма, за да се спасял козилианският манталитет от проституиране. Хотелите бяха превърнати предимно в складове, с изключение на вилите "Белведере", където живеят чужди дописници и малкото дипломати, останали в Козилия. От прочутите някога плажове в Мимоза са направени хранилища за събиране на птичи изпражнения. Става дума за това, че при зимното си пътуване на Юг милиони прелетни птици кацат на бреговете на острова. Спечените им изпражнения, богати на минерали, са главното износно перо на страната.

"Живеем, изнасяйки лайната си!" - каза веднъж професор Кузен на Терасата.

Че Козилия изнася и други неща, Арсен се увери, щом стъпи в самолета. В транспортния самолет-хладилник,

който за сега представляваше единствената връзка на острова със света, температурата падна под нулата. Седалките за пътници са изхвърлени, а вместо тях, по протежение на цялото тяло на самолета, висяха кози, окачени за задните крака на редици месарски куки. По пода на тази летяща кланица, съсирена кръв се лепеше за подметките.

Разгръщайки ледените туловища с втвърдена козина, провираше се с мъка към шестте останали седалки. В тила му се бяха втренчили преобърнатите и опулени очи на козите, които сякаш в някаква сатанинска игра стояха на главите си.

Облечен с лек есенен костюм, Арсен трепереше от студ и ужас в крилатия хладилник. Освен него и мъртвите животни, за Атина летяха още само пет пътника. Тъй като, вероятно, по-често пътуваха от Козилия, отнякъде се бяха снабдили с одеяла, а един от тях, някакъв делови човек с куфарче *самсонайт* в скута, беше се намъкнал до брадата в прозрачен пластмасов чувал, който го предпазваше от студа.

Двама чуждестранни военни специалисти очевидно се чувстваха зле, предрешени с нови цивилни костюми. Бяха запазили в движенията си войнишката отсеченост. Край Арсен седеше феминизиран дизайнер от парижка модна къща, за която в Мимоза работеха цеховете на местната кожарска фабрика. Изработваха палта от козя кожа по негови проекти. Работната ръка на острова беше евтина, а ръчната изработка - ценена в Европа.

Надничайки през прозореца, обърнат за щастие към сградата на летището - дълга барака, боядисана в маскировъчен цвят, Арсен можеше още дълго преди излитането да гледа двете пърхащи бели рокли.

Заобиколени от маслинено сивите униформи на командосите, приличаха на две емблеми на нежността. Двете Май.

- Татенце, ама те измъчват негрите!

- Че аз не съм черен - каза. - Какво искаш да ти донеса от Америка?

- Не ща нищо от тях - стисна малките си юмручета. - Те не ни обичат...

Както и останалите деца, неговата малка Мая носеше на гърдите си голяма значка, от която топло, но строго, гледаше Майорът в далечното бъдеще на избрания Остров, в който са вперени очите на света.

Още четири години я деляха от *посвещаването*, както в Козилия се нарича тържественото семейно въвеждане на децата в тайните на възрастните. Когато стане на дванайсет, ще се събере, уж случайно, на нейния рожден ден, цялата фамилия. По-точно, онази нейна част, която не е съвсем изнудена от живота, че да трябва да вярва на пропагандата на Държавната информационна служба. Тогава бащата на малката Мая ще ѝ обясни някои важни неща, за които не бива да говори в училище. Ще я посвети в истината. От този момент ще се научи да мълчи когато трябва. Да се преструва, че ръкопляска. Да бъде търпелива и да чака. Ще научи още, че една голяма страна не е най-добрият приятел на козилианския народ, и че много синове на Острова завинаги са изчезнали в необятните ѝ пущинаци. Ще узнае най-после кои са в действителност изменници, а кои - родолюбци. Ще ѝ бъде разказана накратко *истинската* история на козилианския народ, от времената, когато нейното племе влязло в свада със старите гърци и

доплавало с лодки до Острова, та чак до господството на Майор Сарацен.

Въпреки че е напълно непознат на съвременните етнологизи, тайният козилиански обичай на *посвещаването* още отдавна е най-важното празненство във всяко семейство. След този акт домашните можели по-свободно да дишат и говорят под своя покрив, без страх, че малчуганите ще ги докладват пред учители и възпитатели. Последните пък, ги приучваха всяка сутрин, в специално определени за целта тетрадки-"всезнайки", да вписват всяка съмнителна дума, която чуят от родителите си. Новият козилиански морал на възраст седемнайсет години, считаше, значи, за "лъжедругарство" скриването на чуждите тайни. Децата докладваха малките си съседи, ако им шепнеха в час, за което бяха похвалвани.

Дванайсет години се считаха в Козилия достатъчна зрелост за започване на двойнствен живот.

Малката Мая беше едва на осем.

Под крилото на вещица, което потръпваше под пристъпите на мистрала, Арсен скоро видя огромната скосена плоча на Медитерана и лозята на своя остров, около който като зелени насекоми патрулираха военни кораби, оставяйки зад себе си дълги бели следи. Козилия - естествен самолетоносац!

През цялото време на полета до Атина козите тела тъпо се удряха едно в друго, щом самолетът се наклонеше. Слушаше глухите удари и стърженето на месарските вериги. На атинското летище, на което асфалтовата писта се топеше от жегата, слезе полузамръзнал и окървавен. Опита с влажна кърпа да махне кървавите петна и на тези места

върху тъмния му костюм останаха бледорозови лекета.

Гърците, с които страната на Арсен, след известната рибарска война от 1971 година, поддържаше само най-необходимите дипломатически отношения на ниво шарже д'афер, разпаряха с длета хастара на новия му куфар. Беше горд с този куфар. Набавиха му го с връзки, специално за това пътуване, от дипломатическия магазин. Митничарите подигравателно се подсмиваха, докато тъпчеше обратно осквернените си вещи.

Трябваше да чака около два часа и половина кацането на *Боинг 747* на ПАН-АМ на атинското летище. Разглеждаше като омагьосан *фри-шопа*, из който се разнасяше дискретно сиртаки. Смути го този пъстър безгрижен народ, който бърби на всички езици, напива се зад баровете, купува цигари, пиене, злато и парфюми, сякаш са безплатни, в тази съкровищница, затрупана от благоденствието на една друга цивилизация.

Поръча си двойно еспreso в снека, но когато предложи на забързания младеж зад бара козилиански лири, той с отвращение ги отблъсна, сякаш са заразни, и започна истерично да изброява валутата, която приема: долари, драхми, марки, фунтове... Струваше му се, че всички зад бара го наблюдават с презрение. Измъкна от джоба си чековата книжка за десет хиляди долара и с потни пръсти се опита да подпише един чек. Бяха му дали чекова книжка в Козилианската държавна банка за плащане картината на Валдемар Удини. Барманът отблъсна чека за сто долара, като му обясни, че за такава малка консумация приемат само в брой. Наслаждаваше се, явно, на неговото неловко положение, което прекъсна един пиян гръцки моряк. Плати кафето на Арсен заедно със своето пиене.

- Няма значение! - каза. - Та нали сме си първи

комшии!

Америка - колко обещания в тази дума, която съпровожда козилианците от най-малки!

Въпреки, че отдавна са прекъснати всички връзки, няма козилианец, който да не знае, че на новия континент живее също толкова от неговия народ, колкото и на Острова. Че говорят същия език, взимат за жени козилианки и славят същите светци.

Арсен спадаше към онзи вид съвременни аборигени, който се е запазил само в някои от занемарените средиземноморски градове, където всеобщата техническа мания все още не е унищожила приказката за малките джудженца, които свирят и пеят във вътрешността на радио апаратите. Често и сам, смеейки се, си признаваше, че все още се чуди как работи телефона и че никой изобщо не е успял да му обясни как се появява картината на екрана на телевизора!

Но една от най-големите мистерии за Арсен открай време си беше самолетът! Най-вече поради това, че твърде рядко беше летял (може би само два или три пъти в живота), а и затова, че изобщо не му беше ясно как успява да излети нещо толкова тежко. Докато джъмбото се засилваше, Арсен действително не се надяваше този летателен апарат, голям колкото къща, с три кина, бар и целия онзи разположил се комфортно народ в утробата му, изобщо да успее да се отлепи от земята.

За пръв път видя толкова негри на едно място. Възхищаваше се на елегантността, с която носеха дрехите си в смели цветове.

Тъмният му сивокафяв костюм, на който толкова

много залагаше, му се стори мрачен и жалък.

Сега мълчи и лети над океана, който от височина тринайсет хиляди метра изглежда като безконечно синьо нищо.

Лети заедно с деня, а колкото по-дълго лети, все по-светло и по-светло е. Пилотът каза, че летейки така, ще се спечелят цели шест часа живот повече. Какво да прави със спечеленото време? Като че ли и така го няма в излишък!

Ще прелети само за осем часа пътя, който неговия чичо Оливер, да му е лека американската пръст, е прекосил за месец и половина под палубата на някакво плаващо гробище. Търсеше с поглед този кораб с изгубени души, но долу, под себе си, виждаше само бледа синкава мъгла.

Знаеше: покойният му чичо излизал през нощта на палубата и завивал евтин козилиански тютюн в италиански вестник. Гледал звездите, под които половин век по-късно елегантно лети братовият му син Арсен Леро в това летящо кино, също така безпомощен като него.

Въпреки, че е отлетял повече от половин век, на същия хал са!

Чичо Оливер не можел да плува; той не умее да лети.

Спеше и сънуваше Америка.

- Ей, хора! - пробуди го носовият гласа на пилота. - Ето ни най-после у дома!

Ню Йорк, Ню Йорк...

- Леро, Арсен?

Отново фамилното, а след него името! Към него се приближи елегантен мъж, когото с Козилия свързваха още

само точно изкопираните мустаци на Майора - Бащата на Нацията, и двудневната брада.

- Съветник Баро... - представи се. - Аз съм от Консулството.

- Как ме познахте? - попита Арсен.

- По обувките - отговори онзи с нескрито отвращение.

- И по крачолите! У нас все още, изглежда, се носят къси и тесни.

Чакайки за митническа проверка, му се струваше, че някой път ще трябва да напише обширна студия за мустациите в своята родина. Те значително се различават от хайдутските мустачища на балканските народи на север. Това не са и засуканите островърхи мустачки а ла Амадео Надзари на италианските им съседи. Козилянските мустаци като че ли изникват от самата четина на брадите. Действително същинско чудо е, че съветникът Баро, наред Нью Йорк където всички на летището са гладко избръснати, успява да поддържа брада на само два дена! Да не бъде нито обръснат, нито обрасъл в истинско брадище! Винаги само тази двудневна четина...

С години размишляваше за този феномен, докато професор Кузен не му разкри простата причина: сънародниците му се бръснат *вечер*, за да спят малко по-дълго сутринта.

Спомни си за баща си и за ритуалното му бръснене в кухнята, където се навеждаше над малко пукнато огледало, опряно на кана вино, в което винаги плаваше по някоя удавена муха. Пешкир, метнат върху коленете. Докато беше момче, всяка вечер преди лягане наблюдаваше този тържествен обред, сякаш присъстваше на въвеждане в святата мъжественост.

Пред мургавия дипломат, Арсен, както и обикновено,

се чувстваше виновен, още повече и поради това, че е избръснат, въпреки целия ден летене. Обръсна се в тоалетната на самолета, над американския бряг, изми се и възвърна лъскавината на изпотъпканите си обувки, търкайки ги в крачолите. Беше виновен и заради това, че се различава от остробрадия си мургав народ. Кожата му беше по-светла (дар от майка му, със славянски произход) и не се поддаваше на дебелеене към четирийсетте. Този обичаен тип мургави мъже с мустаци, към които, въпреки американската си премяна, спадаше и съветникът Баро, сякаш имаше някакъв неписан начин за общуване - принадлежност към братство, към което никога не е бил допуснат и независимо от цвета на косата му.

Возеше се като зашеметен от летището Кенеди до Манхатън зад мълчаливия гръб на съветника. Будейки се от време на време, зърваше стени, облепени със стари афиши, грамади черни торби смет, конструкцията на някой широк мост - пусти улици без минувачи...

- А сега порядъчно се наспете! - каза му съветникът, оставяйки го в стаята на хотел "Парадайс" в източната част на 56-та улица. Така по-лесно ще превъзмогнете разликата във времето. Утре сутринта отиваме да погледаме тази картина. По обяд е търгът...

Остави визитката си до телефона и, на вратата, обръщайки се назад, рече:

- Не Ви съветвам да излизате сам от хотела. Това е опасен град. Заклучвайте и трите брави. Сутринта ще дойда за Вас...

Едва след като Баро излезе, разгледа бърлогата, в която попадна.

- Удобно за самоубийци място! - помисли си и побегна в телевизионния екран, от който извираха цветни картини.

Първата нощ в Ню Йорк Арсен не можа да мигне.

Гледа до зори програмата, прехвърляйки се жадно от един на друг канал, докато не му се зави свят от цветове, думи и неща, които му предлагаха хубавите, с платинен тен жени от рекламните.

Още се миеше след бръсненето, когато телефона му иззвъня.

Съветникът го чакаше във фойето.

Половин час по-късно стоеше в Парк Бърнет пред портрета "Момиченце с кукла".

Проследи възбуждащото нетърпение, което го обземаше, направи още едно решително усилие да разбере смътното чувство на тъй да се каже безпричинната, но неутешима тъга пред миловидното й лице, и тогава схвана, че, в този миг, всъщност е беден роднина отдалече, който е пристигнал да посети едно дете, поверено на попечителството на чужденци зад граница. На детето му е добре: пазят го и се грижат за него, има всичко, което му е необходимо и не се оплаква от нищо, но все пак остава неизлично впечатление, че е далече от своето семейство и дом - своето малко бедно място на брега на едно съвсем друго море.

Малката козилианка, която, поради разположението на зениците в средата на склерите (това беше стар художнически трик), от какъвто и ъгъл Арсен да наблюдаваше, го гледаше, сякаш няма молеше да я отведе у дома. Вероятно би се почувствал по същия начин, ако по някакво чудо зърне Микеланджеловия "Последен съд" върху стената на някоя фабрика в Детройт! Какво мислят италианците, когато открият кипарис във финландска

ботаническа градина или лапландците, когато съзрат в римския зоопарк бяла мечка върху изкуствен айсберг посред август? Защо художествените творби да се различават от хората, растенията и животните, мислеше си Арсен. И те имат своите корени в творби, които ги предхождат, и пъпките, от които тепърва ще се появи новото изкуство на онези, които идват.

Впрочем, не говори ли в полза на това и цената на картините?

Валдемаровият портрет "Момиченце с кукла" тук в "Парк Бърнет" на Медисън авеню, където мнозинството от хората не са и чули за Козилия, а камо ли за нейната живопис, беше на стойност много по-малка от тази на обкованата рамка, в която беше поставен! Началната цена, пишеше в каталога, възлизаше само на сто и осемдесет долара, докато позеленялата музейна рамка със следи на места от избледнели златни листенца, струваше четиристотин! В Козилия това платно просто нямаше да има цена и нямаше да може нито да се продава, нито да се купува, понеже е важно доказателство, че един толкова малък народ е успял, въпреки всичко, да отхрани, отгледа и, разбира се, както вече е станало обичай, да направи нещастен един изтънчен дух, който е бил в състояние в края на дългата си голгота смело и естествено да постави теменужен тон на плюшената лента върху кестенявата основа на косата и цялата тази живописна фуга да завърши с неосквернената белота на тричетвъртите чорапи върху студен жълтозелен фон. Розовият оазис на момичешките колена беше същинско чудо на миловидност и вещина!

Тук, в Ню Йорк, това е една европейска картина повече! Защо изобщо ще ги интересува платното на Удини, изработено със закъснелия маниер на неокласическата

школа на четирийсетте години? Това просто беше още едно в редицата безбройни доказателства за напразните усилия на европейските пришълци някак си да се приспособят към новия свят, който изобщо не успяваха да схванат, нито да го приемат до край за свой. Незначително сведение за пропилян артистичен живот и неосъществена кариера, която, дори и след смъртта на автора, достига едва сто и осемдесет долара!

С Арсен ставаше нещо твърде необяснимо! Не можеше да не забележи, че за пръв път в живота му не го интересуваше кухнята на художника Валдемар - цяла редица халюцинационни трикове, използвани, за да се постигне впечатление за дълбочина. Сякаш не забелязваше мекотата на валера, смяната на студени и топли тонове, композицията и художествения почерк на Удини, който не е покрит с музейна емулсия на смола от дамар; цялата повърхност на непокритото платно с видима текстура на влакната, където все още прозира многократно изтривана и отново нанасяна скица с креон - нищо от всичко това не възбуждаше професионално дресирания му дух! Всичко това изчезваше и се губеше пред четиригодишното момиченце и нейните малко раздалечени очи, зад които се появяваше знак за някаква голяма самотност и тъга. Беше прикован за крехката фигура със светлосиня рокля от плюш, която с черните си лакирани обувчици със сребърни токи, стои точно на ръба на всеобщия мрак, обърната към замиращата светлина, миг преди всичко да бъде обгърнато от окончателно и неотменимо нещастие. В него се пробуди древна, вече забравена защитническа нежност на по-голям брат, който се е вмъкнал в къщата на вещицата, за да избави

по-малката си сестра.

Сега стоят и се гледат, а тази среща, пълна с временност и неизвестност, може да бъде прекъсната всеки момент от появата на чужди, враждебно настроени хора. Не бива да се докосват, не могат да разговарят, не са в състояние да предприемат нещо... Между тях и родния им дом, като в някакъв лош сън, е огромният оловен океан, който трябва да се прелети или преплува; родината им е далече, твърде далече, а навсякъде наоколо са равнодушие, пари и сметки, могъщество и опасност, митничари, полицаи и мъртви кози; хиляди пречки, за които и двамата не са порасли. Очите му се напълниха със сълзи. След кой знае колко години, плачеше.

Върху това малко платно, като някаква благородна кора върху току-що открит еликсир на вечната любов, кристализирана от пигмента, лененото масло и времето, бе същността на най-доброто и скъпоценното, което неговият остров и народът му бяха съумели да дадат на историята чрез духа и пръстите на избраника си Валдемар Удини, покой на душата му! В сравнение с тази трогателна и поразителна хубост, която омагьосваше всеки, който притежава ключовите шифри, изглеждаха напълно безсмислено, като пълни със слама и думи с празно ехо, и Майорът, и неговият Военен съвет; цялата изопачена история, писана винаги от онези, които са побеждавали.

Ето ти човекът, който бе съумял да превърне поражението във величествена победа!

Ето ти творба!

- Е? - достигна някъде от далечината нервозния глас на съветника Баро. - Истинска ли е?

- Истинска е.

- Как разбрахте?

- Разбрах.

Баро очевидно е разочарован. Очаквал е рентгенова експертиза, инфрачервени лъчи или (при липса на нещо по-сериозно) поне малко подраскване в ъглите на портрета, гледане през лупа, поне едно от онези неясни неща, за които бе чел в неделния *Ню Йорк Таймс*. Къде ти! Този човек с отчайващо скроен и в лекета костюм, който иначе ни най-малко не му допадна, още от първия миг, когато го съзря на летището (позна у него дъха на родната Козилия, от която бе имал щастието да избяга поне за четири години!), дойде, застава пред портрета и замълча. И сега твърди, че картината е автентична, а едва я докосна с пръсти. Нима това е всичко? Нима заради това е трябвало да пътува чак до тук и да похарчи толкова държавни пари, за да процеди само това "разбрах"?

- Погледнете, моля Ви, още веднъж! - обърна му внимание нервозно. - Вие си нямате понятие, че те са в състояние да фалшифицират всичко! От долара до сока от ябълки!

Арсен го гледаше със сомнамбулно празен поглед, като някой, който не се е събудил от сън.

- Истинска е - каза спокойно, - разбрах, че е истинска.

- Няма да повярвате колко фалшификати са плъзнали из Америка! - демонстрираше познаването си на покварения западен свят съветникът. - Уповавате се само на усета си. Не, извинете, не се обиждайте, но известно ли ви е колко търговци на картини плащат за експертиза, а и пак се случва някой да им пробута фалшификат!

- Аз не съм търговец - каза Арсен - и затова съм сигурен.

Беше му смешна подозрителността на съветника.

Нима си струва някой да посвети живота си на овладяването на това страшно и мъчно умение да изрази с такава лекота най-сложните чувства на тягост, страх и меланхолия, за да завърши един такъв негов шедьовър в Парк Бърнет с начална цена сто и осемдесет долара? Смешно!

- Съществува ли някакъв по-надежден начин? - настояваше Баро.

- Можем да употребим метода на Пикасо - предложи Арсен.

- В какво се състои?

- Поднесете огледалце към устните на портрета; ако се замъгли - истински е!

Валдемаровото момиченце му намигва:

"Ние двамата знаем, че съм истинска!"

Баро отмина всичко мълчешком.

Както и толкова други негови земляци, съветникът, изглежда, никак не можеше да се примири с факта, че най-големият козилиански художник Валдемар Удини е паднал толкова ниско, че да го продават на безценица, като експонат номер шейсет и осем на търга. Всички на Острова бяха закърмени от малки с вярата, че името му отеква из културния свят; че е един от малцината козилианци, който е успял да се наложи в Европа и Америка. Е, за съжаление и Козилия един ден ще трябва да порасне и да събере у себе си достатъчно сили, за да преглътне сразяващата истина: Валдемар Удини в Америка не означава нищо! По-точно, означава още по-малко в Европа, където е свършено непознат. Естествено, майка Козилия, която очакваше от своите синове и дъщери само да побеждават, че бъде недоволна, когато узнае това, ако изобщо някога се съгласи да схване и признае пред себе си подобно нещо.

Възниква само един въпрос: дали поради това, че не признат нито в Америка, нито в Европа, Валдемар Удини е по-малък творец? Не, не е. Голям е също толкова, колкото и в случай, че по-чудо му е издигнат бронзов паметник на най-оживения нюйоркски площад.

Голям, велик е сам по себе си. Голям е за онези, на които е нужен.

- Е, ако сте сигурен, както твърдите... - гледаше неспокойно часовника си Баро, - остава ни още по обяд само да купим картината. аз, сега, за съжаление, трябва да Ви остава; имам някои задължения!

Очевидно нямаше никакви задължения, но отбягваше да заведе земляка си да пийнат нещо, защото от него се очакваше да плати сметката. Съветникът мислеше за всичко.

- Ще остана тук още малко... - каза Арсен и се върна към момиченцето с кукла.

Но вълшебството изчезна. Може би поради това, че вече бе изпразнил целия чувствен заряд или защото Баро го беше разбил, от платното го наблюдаваше само едно момиченце и нищо повече. Същността ѝ се беше затворила в себе си като мида.

- Не се безпокой, пак ще се срещнем... - прошепна и излезе от залата, където бяха изложени картините. Разходи се из останалите зали съвсем безразличен към килимите, китайските статуетки от нефрит, римските медальони и английските главища на коне и кучета.

По Медисън авеню духаше вятър.

Изяде един хамбургер на плота на някакъв малък бар и изпи едно воднисто американско кафе. След това запали цигара и гледаше Америка през витрината.

Заеха места на седмия ред в залата.

Това беше първият в живота му търг, на който присъстваше, и, естествено, беше развълнуван. Опитваше се да разбере кой сред публиката е търговец на картини, кой галерист, кой колекционер, а кой обикновен любопитен. Повече от този пъстър свят, който, явно, добре се познава още от преди, Арсен го смая скоростта и простотата, с която ставаше всичко .

На малката подвижна сцена в дъното на помещението, се появяваше платно на статив; аукционерът казваше поредния номер на произведението по каталог, името на автора и началната цена, а помощниците му зорко наблюдаваха публиката и с шепот му предаваха наддаването. Арсен не успяваше дори да погледне добре репродукцията в каталога, а вече се чуваше ударът на дървения чук върху плата - платното биваше продадено почти без думи, понеже участниците в търга се разбираха с дискретни знаци: с движения на пръсти, намигване и кимане с глава. Въртящата се сцена се обръщаше на сто и осемдесет градуса и пред тях се появяваше нова картина. Всичко се разиграваше в пълна тишина.

Купувачите наддаваха дори по телефона! Две хубавички момичета в дискретните униформи на кантората вдигаха слушалките и предаваха цените на водещия търга. Романтичното възпитание на Арсен изискваше един нюанс повече уважение към майсторите, чиито имена за него бяха светиня, от тази студена и коректна деловитост.

Много техни творби се продаваха с рекордна скорост, без много пазарене и наддаване. Не посмя да си почеше и носа, който неочаквано го засърбя. Едно невнимателно движение към лицето, мислеше си, и ще купя Камий Коро

за петдесет и пет хиляди долара!

Забеляза един дебел мазен тип, който беше събул обувки и непрекъснато търкаше крак о крак. Главният аукционер винаги поглеждаше най-напред в негова посока, когато се появяваше нова картина, при което той само кимваше с глава или едва повдигаше два пръста. Купуваше шедьоври, като че ли купуваше салата, без частица вълнение или радост.

Жан Франсоа Рафаели (1850-1924): "Слънчева алея". Началната цена осем хиляди долара твърде бързо се качи на петнайсет; известно време се въртеше около това число, а след това от мъртвата точка я помръдна телефонен дуел, който докара сумата до двайсет и четири хиляди долара! Дебеланкото вдигна мързеливо три пръста на височината на стомаха си и Жан Франсоа Рафаели му принадлежеше за трийсет хиляди.

Редяха се малки европейски майстори: испанецът Кордеро, италианецът Виторио Реджанини; Франц Вилхелм Ширц с прецизно рисуван гренландски пейзаж. Анри Фантен-Латур - натюрморт с чаша... Отиде за шест хиляди долара! Арсен си спомни лекцията за Латур. Нима така завършват славните животописи, чиито периоди, ограничени от важни години, които обозначават преломи в стила, зубреше наизуст?

На този пазар на Медисън авеню (за малко не си помисли: за добитък!), важеха някакви ценности съвсем различни от онези, които познаваше. Като в някакъв циничен обор, на сцената в Парк Бърнет се сменяха големи майстори, откачени, смахнати, романтици, лирици, удавени в алкохол, забравени днес художници, някога на голяма мода, бохеми и тихи свещеници на своя занаят... Отлетяха за миг напразните им животи, следи от които оставиха след

себе си - и всичко това тук имаше своята равнодушна цена, точно определена, както и за която и да било друг стока. Имаше нещо, за Арсен обидно, в скоростта, с която купуваха едни на безценица, други надценени, но винаги без каквото и да е друго мерило, освен някакво неразбираемо за него, търговско.

След като главните произведения, за които цареше най-голям интерес, бяха продадени, залата бавно започна да се празни, а разпродажбата набираше все по-голяма скорост. Последва серия от малки източноевропейски майстори на жанрови сцени: Роман Кохановски, А. Вулков, и двамата поляци, Адолф Хвала, чех...

Арсен забеляза и няколко свои колеги. Това бяха специалисти по история на изкуството от Източна Европа, които, също като него седяха до строги чиновници от консулствата и се опитваха да купят някои, за тях важни картини.

Еlegantно завъртайки се на сцената - на Арсен се струваше, много по-миловидно отколкото което и да е преди нея - на статива се спря реден номер 68. Портретът "Момиченце с кукла". Валдемар Удини (1895-1957). Собственост на частен колекционер, Ню Джърси. Начална цена сто и осемдесет долара.

Още веднъж в очите на момиченцето прочете ням зов за помощ. Познаваше единствено него в тълпата закоравели събирачи и търговци, на които е оставена. Секна му дъхът. Ръцете му трепереха като полудели. Съветникът Баро, който вече имаше опит с разпродажби в Парк Бърнет, където няколко пъти е купувал килими и кристал, само кимна с глава.

- Първи път, втори път, трети път... - отброяваше аукционерът, минавайки с поглед през лицата в залата.

В този момент момичето, което държеше до ухото си вдигнатата слушалка, даде знак, че някой от другата страна на линията е вдигнал цената на двеста и петдесет долара.

- Триста! - каза Баро.

- Триста и петдесет... - обяви аукционерът. - Първи път, втори...

Съветникът вдигна четири пръста.

- Петстотин долара за "Момиченцето с кукла" от Валдемар Удини! - извика новата цена човекът от трибуната.

Невидимият им конкурент очевидно не беше скъперник. Арсен ужасено погледна съветника.

- Може би е само блъф? - каза спокойно той.

- Купи ме за Козилия! - пищеше момиченцето от сцената. - Не ме оставяй!

- Седемстотин! - не издържа Арсен.

- Полека... - прошепна му Баро. - Не се вълнувай...

Момичето на телефона кимна с глава и аукционерът обяви, че картината в този момент струва хиляда долара! Дебелия човек с интерес се обърна към Арсен и Баро. Не очакваше, че неизвестен козилиански художник ще стигне някога хилядарка. Нещо, изглежда, става. Нещо, в което не е посветен.

- Хиляда и двеста! - изрече тихо съветникът.

Очакваха напрегнато отговор от бялата слушалка, но момичето не даде никакъв знак. Затвори телефона. Противникът се оттегли.

- Купено! - извика аукционерът, а Арсен можеше да се закълне, че момиченцето с куклата му се усмихна в знак на благодарност преди да изчезне от сцената, заменена от "Хусар на кон" от Ян ван Хелмински.

Затвори очи и се плъсна без капчица сила на

тапицирания стол. Съветникът го раздруса за рамото:

- Хей, добре ли Ви е?

- Без малко да я изгубим... - измънка и се затътри към изхода на Парк Бърнет, блъскайки се в купувачите.

През прозореца на стаята на Арсен на седмия етаж в хотел "Парадайс", се виждаше онова, което европейецът си представя и очаква от Ню Йорк: хаос от нахвърляни небостъргачи, в чиито подножия, грохнали от старост, гниеха и мизерстваха ниски сгради. Сякаш някое прекалено израсло чедо на великани си играеше на градостроене и наслуки редеше цветните си кубчета едно върху друго без всякакъв смисъл, а след това около тази налудничава постройка изплиташе желязната дантела на противопожарното стълбище. За един козилианец, привикнат от дете на хармонията на островните градове, които още в пети век са изградени по строги планове въз основа на гръцки и римски кадастър, погледът през хотелския прозорец предизвикваше нещо подобно на чувство за бягство от училище за урбанистични мероприятия. Тук, в Ню Йорк, изглежда, всичко е възможно! Впрочем, него всъщност са го и построили деца, прогонени от хармоничните европейски градове-шедьоври.

- Но какво ни засяга нас това! - каза Арсен на момиченцето с куклата, която го гледаше опряна на облегалката на фотьойла.

Откакто се върна от разпродажбата, не излизаше от стаята, освен че веднъж слезе до фойето, където накупува достатъчно цигари от автомата, два сандвича с пастърма и бутилка севън-ъп. Прекара нощта като се мяташе, будейки се всеки половин час да изпуши цигара и разгледа

нюйоркския си трофей. Освети момиченцето с лъч от малката лампа на нощното шкафче и не я загаси през нощта, така че да може да я вижда, без да става от леглото.

Ню Йорк ни най-малко не го привличаше. За него, който като средновековен рицар се намираще в кръстоносен поход в земята на неверниците, беше важно единствено това да избави от чужди ръце козилианското дете и да го върне в родината. Вече нямаше никой между него и нея - можеше до насита да докосва с пръсти повърхността на платното и примижал да следи с върховете на пръстите смяната на лазурните повърхнини и пасти. В тази среща с творба на майстор, на който е посветил най-добрите години от живота си, имаше скрито, дактилно наслаждение, заради което из всички музеи по света и съществуват табелки, на които пише: "Забранено пипането на експонатите!".

Знаеше, че "Момиченцето с кукла" - безспорно, ключовата творба на Удини - скоро ще виси на почетната стена в Отечествената галерия в Мимоза. Това е единственото време, когато принадлежи само на него.

В десет часа извън телефонът. Съветникът Баро се интересуваше кога се връща у дома. След няколко дена, отговори. Щом вече е в Ню Йорк, щял да опита да узнае нещо повече за американския период на Валдемар Удини. Имал намерение да открие къщата, в която художникът е прекарал последните си дни, а и да фотографира гроба му.

- Ако Ви потрябва нещо - предложи услугите си съветникът, - можете спокойно да ми се обадите между девет и пет в Консулството. Картината непременно оставете в хотелския сейф, защото нюйоркските хотели не са сигурни... Навсякъде гъмжи от гангстери. Колкото по-дълго човек живее тук...

Беше в банята и се бръснеше, когато телефонът отново

извън. Освен представителя на своята родина, с който беше разговарял преди малко, Арсен нямаше други познати в Ню Йорк. Сигурно телефонистът от централата е сгрешил, помисли, вдигайки слушалката.

Но не беше грешка. От другата страна на линията достигна мелодичен женски глас, който питаше, дали може да разговаря с човека, който вчера, в Парк Бърнет, купи портрета от Удини "Момиченце с кукла"?

- За какво става дума? - попита Арсен.

- Би трябвало да се срещна с Вас, лично - каза жената.
- Може ли да ми отделите пет минути?

Заварен неподготвен от нейния глас, в който имаше тиха молба и глезено съчувствие, но и навик да ѝ се изпълняват всички желания, Арсен се съгласи и се разкая същия миг, но вече беше късно. Разбраха се да се срещнат във фоайето на хотела му след половин час.

Питаше се коя е и какво иска от него? Все пак, очакваше я с нетърпение, тъй като гласът ѝ отекваше в дълбочината на ушната му раковина, гъделичкайки любопитството му.

Забравиха да се разберат как ще се разпознаят!

През следващия половин час Арсен очакваше всяка хубава жена, която излизаше от въртящата се врата, да е дамата, с която разговаря по телефона.

Запъти се право към него, сякаш се познаваха от край време. С нея в мухлясалото фоайе влетя полъх от вятър и за миг раздвижи застоялия въздух между прашните килими и брукатните тапети напоени с никотина на безброй генерации хотелски пушачи. Спусна се от високия баров стол и застана пред нея. Гледаше го с големи, леко

дръпнати очи с цвят на най-тъмни боровинки. В първия момент Арсен и не забелязваше нещо друго у нея, освен тези влажни очи, които призоваваха да бъде добър и внимателен към тяхната собственица. Напомняха му ранните влюбвания, от които още отдавна напълно се беше излекувал.

- Това съм аз. - изрече.

- Знаем - каза тя.

- Откъде?

- Не знам...

Спаднаше към онзи вид щастливи миниатюрни създайци, на които е трудно да се определи точно възрастта. При определено осветление би могла да мине за някоя, която е на двама и пет, въпреки че човек не би грешил, ако ѝ дадеше и десет години повече.

- Няма ли да ме поканите на кафе?

Душеше въздуха като расова ловна хрътка и каза, че наистина не разбираше хората, които могат да живеят на едно такова място!

- Защо? - попита Арсен.

Ноздрите ѝ още потрепваха. Хубаво скроените ѝ бледи, чувствени устни сякаш призоваваха за дълга и мека целувка.

- Някак си задгробно е... - отговори неговата гостенка
- Това е подходящ за самоубийци хотел!

"Откъде знае какво съм си помислил първата нощ?"

- Хубав ден! - прекъсна тя тази тема, разбърквайки нервозно кафето си.

- Още не съм бил на вън.

- Казвам това за начало на разговора! - усмихна се, разкривайки низ ситни бели зъби, което отново промени вида ѝ. Променяше се миг след миг.

В облеклото ѝ имаше нещо нелогично, така че изобщо не можеше да определи социалното ѝ положение и произход. Над изтърканите светлосини дънки, чийто ръб се беше разпрал и падаше върху белите тенис кецове, беше навлякла въздълъг мъжки пуловер, с няколко номера по-голям от размера, който би ѝ ставал. И това щеше да е наред: Арсен според тези характеристики на костюма с лекота щеше да я причисли към някоя свободна творческа професия, ако не се беше загърнала с къса шуба от визон, прошарена с ивици, която, очевидно, струваше цяло богатство. Добавим ли към това и чантата от мачкана кожа със златна закопчалка - объркването ставаше цялостно! Измъкна от нея пакет френски цигари "Gitanes". Докато търсеше в типичния женски хаос на чантата си изгубената запалка, погледът на Арсен попадна на дебела пачка банкноти.

- Да минем към деловата част - предложи след като запали цигара. - Колко дадохте за онази картина? Хиляда и двеста?

- Имате право.

- Отстъпете ми я за хиляда и петстотин, а?

Отново отвори чантата си и му показва парите, озъртайки се боязливо наоколо, да не би някой да забележи богатството ѝ.

- Погледнете - каза, - направо в брой!

- Какво сте наумили!

- Защо? - учуди се тя. - Какво се опъвате? Това, слава богу е страна, където всичко си има цена. *Free country!*

- Не съм отгук - изрече Арсен.

- А откъде сте?

- От Козилия.

Зениците ѝ се разшириха от изненада:

- От Козилия?

- Да - изрече Арсен, - и портретът на Удини *за нас* абсолютно няма цена! - каза *за нас*! - За съжаление, закъсняхте...

Джобната Венера мълчеше, загледана в кръглото езерце от черно кафе.

- Вчера нямах всичките пари... - призна натъжено. - Тази сутрин намерих остатъка.

- Вие, значи, надавахте по телефона?

- Да.

- Нямахше да Ви помогне и да имайте... - каза, изпълнен с гордост, че зад него стои цяла една страна - Островът.

- Какво имате пред вид?

- Щяхме да отидем до край, ако трябва, а може би и по-нататък. Тази картина принадлежи на Козилия и ще виси там, в галерията на Удини.

- А, така ли...

Стана му изведнъж мъчно за тази миниатюрна жена-момиченце, която се беше впуснала в неравноправна битка с една държава, която, ето, сега се представлява от него в Ню Йорк. Приличаше на разочаровано дете, на което са казали да върне куклата на рафта, защото е прекалено скъпа за нея.

Погледна го изпод сянката на къдриците си, които правеха малка стреха над очите ѝ.

- Бих могла да намеря още шестстотин долара - продължи да се пазари, - ако ме почакате ден-два?

Усмихна се с превъзходство:

- Дума да не става!

- Казах го ей-така... - изрече с въздишка. - За всеки случай. Да не ме гризе после съвестта, че не съм опитала

всичко. При Вас ли е картината?

- Да.

- В този хотел? - попита загрижено, сякаш някой беше довел дете на място, което не е за деца.

- Да.

- Ще може ли да я видя? - спря и добави глезено: - Моля Ви...

Размишляваше. Какво толкова се плаши? Няма да му я вземе. По-силен е от нея.

- Защо не?

От малкото портмоне, украсено със старинен гоблен, извади три банкноти и ги остави на бара.

- Какво правите?

- За кафето ми... - каза.

Бутна с ръка парите ѝ и даде два долара на бармана:

- У нас, в Козилия, не е такъв обичаят!

Гледаше във върховете на избелелите си кецове, докато се качваха с асансьора. Забеляза, че косата ѝ е прошарена с първите бели косми.

Приседна веднага на ръба на измачканата постеля, без да обръща никакво внимание на неразборията в стаята и облака дим, който се рееше под тавана. Загледа се в портрета. Между тях двете сякаш завчас се създаде флуид. На Арсен се стори, че никой не би могъл да прекоси през тези невидими нишки, и затова се отказа от идеята да мине между жената и момиченцето, за да отвори прозореца и да пусне дима навън.

Мълчаха, а когато понечи да попита нещо, тя го спря с вдигната ръка и той остана да стои край вратата, без да знае как да се държи.

Накрая гостенката му дълбоко въздъхна:

- Имате ли някакъв концентрат? - сепна се, като го погледна, сякаш се чудеше откъде се е взел и той.

Наля ѝ в чаша два пръста козилианска билкова. Гаврътна я на един дъх.

- Какво е това? - попита, мръщейки се.

- Наша ракия.

- А-а, значи *това* било!

Седна до нея и започна да наблюдава острия ѝ профил върху светлия фон на прозореца, като върху някой медальон, който, прясно изкопан, са донесли в неговата галерия за оценка.

- Нали няма да се разсърдите, ако Ви попитам нещо? - изрече, сипвайки по още веднъж билкова в чашите.

- Ще видя, когато ме попитате... - отговори тя натъжено.

- Защо толкова държите на този портрет?

- Действително ли Ви интересува?

- Действително.

Когато се обърна към него, лицата им бяха близо едно до друго.

- Защото това е моят портрет - изрече.

- Вие сте... - измънка, сравнявайки я с картината, от която момиченцето няма потвърждаваше с глава.

Малката дама отново се гмурна в измачканата си чанта и оттам, след кратко тършуване, мълчешком, измъкна визитка, на която , с фин златен капитал, беше отпечатано:

H. R. H. PRINCESS ZOE OF KOZILIA

"Ако някой ме завари с нея в стаята", парализира го страх, "не ми мърдат десет години каторга в козилианските

каменоломни! Хора са затваряни и за по-малки неща: заради някое писмо или дори картичка от чужбина. В много случаи беше достатъчно и изречението, че *хора са затваряни и за по-малки неща: заради някое писмо или дори картичка от чужбина*, и човек да изчезне безследно..."

А той, още на втория ден от пребиваването си в Ню Йорк, беше успял да остане сам в хотелската стая с една истинска принцеса Куделин, за нещастие принцеса на собствената си страна в изгнание, на чието семейство, включвайки тук и бъдещите поколения - правнуци, пра-правнуци, пра-пра-правнуци, беше завинаги забранено завръщане на козилианския бряг! В главата му се въртеше забързания ням филм, в който, чудно защо, той не беше главен герой. Видя изселването на малкото си семейство от къщата на Площада в Мимоза, принудителния труд във вътрешността на Острова, където се скапва от слънчевия пек и каменния прах, а мъките, през които ще трябва да мине дъщеря му. Видя как я бият съучениците ѝ от основното училище. Чу как безпомощно го вика да ѝ помогне, притисната в ъгъла на класната стая, а той не може да се притече, защото е в затвора или в Америка, все едно.

Стана и два пъти заключи вратата.

Стойки така с една ръка на бравата, погледна миниатюрната жена, която може да донесе нещастие на всеки козилианец, когото срещне, а дори без да направи нещо - само задеото съществува! Полуизтегната на леглото му, изобщо не съзнаваше опасността, на която го беше изложила. Разглеждаше детството си върху портрета от Удини, а лека тъга засенчваше нюансирано ъгълчетата на устните и изпъкналите ѝ скули.

Беше се втренил във визитката ѝ, която още държеше

в ръка, без да знае какво да направи с нея.

- Дайте ми това! - поиска принцесата и той ѝ я подаде.

Зачеркна енергично с писалка *H.R.H. PRINCESS*, а след това и остатъка - *OF KOZILIA*, така че на визитката остана само името ѝ: *ZOE*.

Върна му визитната картичка, подгънала крака под себе си и подпряла брадичка с ръка.

Времето ненадейно спря.

Каквото и движение да направеше, както и да беше облечена и колкото и да се предрешаваше, където и да се намираще, принцеса Зое навсякъде и във всеки момент носеше на бледото си лице белега на дълбоките царски корени, които водят произхода си от мъглата на легенди и предания, пълни с войни, убийства, кланета, заговори, отравяния и преврати, насилия и предателства - лудия пламък на буйния характер на Куделини, който променяше историята и географската карта, измествайки със страстна лакомия и ненаситност, с царска алчна мегаломания, границите на владенията сред кърви и дим.

И сега, докато със скръстени крака, облегната, седеше на кревата на една безлична хотелска стая, спокойно и леко потисната, под този привиден покой блещукаше жарава от някакъв дъвен пожар под пепелта на продължителния декаданс на изгнилото фамилно стъбло.

"Раждат се вече поразени и в изгнание..." - помисли си Арсен.

И с изтърканите дънки и широкия, развлечен пуловер, Зое запазваше нещо от царското спокойствие. Сякаш беше загърната с невидим плащ на някаква отделеност от простолудията. Не случайно си беше помислил за стария

козилиански медальон! Същия остър силует с високи скули и леко гърбав нос, приличащ на ранните гръцки скулптури, Арсен беше срещал на старите козилиански пари. Прабаба й, Зое II, която се покалугерила и станала светица, баба й - Теодора, прочута заради оргиите с кавалерийски офицери, майка й, убита в атентата през 1940 год., предназначен за баща й, краля на Козилия, Николас Куделин Четвърти - имаха същия горд и разсеян аристократичен израз, пълен със скрит копнеж по любов. Беше принцеса - една от последните издънки на вече изчезнал човешки вид; случайно останал жив екземпляр във времето на всеобща посредственост и демократична конфекция.

Арсен се чувстваше като археолог, който неочаквано, на някакъв плаж, по време на летуване, беше видял как динозавър излиза от морето.

- От коя зодия сте?
- Риба - каза Арсен.
- Знаех си - каза принцесата - и аз съм риба.
- Не е въпрос за една дама - каза Арсен. - Но, коя година сте?
- Трийсет и осма - каза принцесата. - А вие?
- Трийсет и осма.
- През март?
- Девети март - каза Арсен.
- О, боже! - отпускна глава на рамото му и зажумя, а когато след няколко мига пак отвори очи, тя каза: - И аз съм родена на девети март. В шест след обед. Почувствах го щом *те* видях!

Астрологическото привличане ги съедини с такава мощ, че не успяха да мръднат с пръст. Забравиха напълно,

че ги разделя наказание; забравиха кои са - най-накрая, откриха се в света!

Видели са по едно и също време за първи път небето над Мимоза: принцесата от Резиденцията, а Арсен от скромния апартамент, нает от баща му, учител по класически езици. Израснали са им по едно и също време първите зъби, получили са през едно и също лято първите белези на колената, загрижили са се през една и съща година за първите побелели... Така старата приказка за пастира и принцесата блесна отново през един ветровит нюйоркски ден в хотел "Парадайс" на брега на новия свят, където всичко има своя цена и където всичко е възможно да се опипа и купи, в страната, която още не е успяла да изживее и преболедува своите притчи от класическата древност.

"Какво да правя?" - помисли си, без да забелязва, че държи за ръка една истинска принцеса.

Принцеса Зое (на гръцки Ζοή означава *живот*), се появява на бял свят след двеста петдесет и три години владетелстване на династията Куделин. Раждането ѝ е отбелязано с голяма заря от платото пред Резиденцията. При това пиротехникът от Бари изгубва три пръста и лявото си око. Зарята, която две години по-късно устройва ескадра италиански бойни кораби, струва на много козилианци и пръсти, и глави. Крал Николас Куделин Четвърти избягва в Швейцария, в която, иначе, още преди войната, измъква по-голяма част от частния си капитал. Регентът му, генерал Дърман Сопило, успява след падането на Италия през 1943 за известно време да запази привидната независимост на Острова, въпреки нахлулите британски части, които го

окупираха през 1944 година, но го сваля група прогръцки ориентирани офицери, предвождана от полковник Спирос. Кралят се отбива от време на време в Мимоза. По-голяма част от годината прекарва на Лазурния бряг, състезавайки се по ветроходство. Между 1947 и 1960 Козилия има нещо подобно на парламентарна демокрация - династията Куделин служи за декоративни цели, заради туристите. Пред Резиденцията се сменя живописно облечена стража, а всеки ден, в седем вечерта, от крепостта гърми оръдие. Множеството раздробени градски и селски партии, от които нито една не успява да привлече мнозинството гласове, довеждат Острова на ръба на пропастта. Не се казва напразно: колкото козилианци, толкова партии! Стачки, стопански кризи, политически убийства, отвлечения и шантаж, тероризъм и всекидневни експлозии на бомби в редакции на вестници, заплашват с гражданска война. Предвождайки група майори от гарнизона в южната част на Острова, в Света Баса, с исторически марш, Майор Сарацен, иначе син на беден рибар, превзема Мимоза. Кралят отплава с яхтата си към гръцки води. Премахната е парламентарната система, а се въвежда временно управление на Военния съвет, която, ето, трае вече седемнайсет години.

Принцеса Зое няма никаква връзка с всичко това, защото от двегодишна живее в Швейцария и Великобритания. С Козилия я свързва единствено забраната за връщане, която се отнася за цялата фамилия Куделин. От време на време за нея се борят емигрантски партии, пръснати по света, желаяйки с помощта на името ѝ да направят политически капитал. Отказва и на левите, и на десните, и на умерените, и на радикалните, и на сините, и на черните, и на младите, и на консервативните... След

известно време вдигат ръце от принцесата и я смятат за същинска илюстрация на дегенерирала царска фамилия, твърдейки, че нищо друго не я интересувало, освен международния джет-сет. Под рубриката "Забавен свят" вестниците от време на време отпечатват вест, че принцеса Зое от Козилия отново се омъжва. Първия път за автомобилния ас Лео Адам, втория път за Доминго Менсио - латиноамерикански милиардер, трети път - за британския актьор Монти Паркър.

Принцесата сякаш напълно е отписала Козилия, за която ѝ напомняше единствено титлата на визитката ѝ.

Арсен беше първият козилианец, с когото е разговаряла през последните трийсет и седем години, без да смята близките си роднини.

Измъкна ръка от шепата му и поправи фризура си пред огледалото на вратата на разсъхналия се гардероб.

- Е, сбогом, скъпа! - махна на малката си двойница от портрета. Докосна Арсен. - Благодаря ти, че ми позволи да видя картината... Нямах представа какво значеше за мен това.

Страхът на Арсен от среща с принцесата, се смени с паниката, че вече никога няма да я види. Да продължи приказката на всяка цена, дори и за един час, беше всичко, което желаше в този момент. Човек все пак не среща своята принцеса всеки ден! Впрочем, нима Ню Йорк не е най-големият град на света? Кой ще го види с нея?

- Да обядваме заедно - чу се как предлага на гостенката си.

Поколеба се. После измъкна бележник от чантата си и прегледа ангажиментите си:

- Окей - каза. - Мога ли да ползвам телефона?

Докато, превърнала се в делова лъжла, твърде бързо и умело отлагаше и преместваше задълженията си, разчиствайки съботния следобед за общуване с него, Арсен се питаше какво да направи със скъпоценното платно. Не му се оставяше в хотелския сейф - би показал пред принцесата предпазливост, недостойна за един такъв изключителен момент. Сякаш прочела мислите му, Зое предложи да скрият необрамченото платно зад голямата репродукция от акварела на Джон Мерин, която украсяваше фронталната стена на стаята. Направиха така. Той сваляше Джон Мерин, а тя държеше портрета си в скута. Погледна още веднъж картината отблизо и въздъхна:

- Само колко спокойно си живееш през последните месеци!... Къде искаш да обядваме?

Спаднаше към онзи вид особи, които трябва да докосват събеседниците си, когато им говорят, сякаш думите им текат през върховете на пръстите, а не през устните.

- Където и да е - каза Арсен. - Все едно ми е.

Принцесата се смали на улицата до големината на Палечка. Защитнически постави ръка през рамото ѝ. Сякаш цялата се побра на дланта му.

Неочаквано той почувства нужда да я защитава.

Обядваха в града, на Хюстън стрийт, в "Балато".

Зое поръчваше менюто, а Арсен разглеждаше смахнатите плакати на Ендрю Уорхол и Раушенберг. Не приличаха на нищо, което бе виждал по-рано.

"Балато" беше препълнен със светлокос млад свят, който току-що беше се измъкнал от постелите си заради

съботния "бренч". Наблюдаваше със завист щастливите двойки, които до преди половин час са правили любов, а сега се радват на закуска-обяд и правят планове как да си пропилят следобеда.

Как изведнъж всичко стана просто! Любов, слънчева страна на улицата отсреща и стени от червени тухли, от които се лющят стари афиши, живот, всичко... Неговата родна Козилия му изглеждаше далече. Виждаше очертанията ѝ на картата; сянка на клета чайка в полет, паднала на синия фон на Средиземно море.

По това време на деня в островните кафенета седят само мъже. Облечени са официално с бели ризи и черни костюми. На масата: задължителната билкова ракия, козе сирене, маслини и съботното издание на "Гласа на Козилия". Няма нито една жена! Те готвят обедите и чакат мъжете да се върнат с тежки достолепни стъпки, които говорят за това, че са неприкосновени глави на семейство. Децата още от улицата викат: "Татко идва!" Едва тогава сипват ориз във врящата супа, за да не се развари, а пък и да не остане прекалено твърд. Гледайки нюйоркската младеж около себе си, виждаше съботната Козилия върху основите на страха. Децата се плашат от майките си, те треперят пред мъжете си, те се боят от бащите си; всички заедно от Майора, който вижда всичко от резиденцията си. Дали изобщо е възможно да се живее без страх?

Принцесата поръча за себе си само зелена салатата, а на него предложи да опита омлета-специалитет на заведението Пиеха Блъди Мери, както и останалите. Гледайки я как гризе листата на салатата, помисли си, че се храни като заек. Слушаше как му говори за неуспелите си опити да се сдобие с каквото и да е, което я свързваше с кралския ѝ предживот в Козилия. Поне някакво доказателство, че

някога действително е била принцеса!

Последния път станало дума за един син килим от детската ѝ стая, която си споделяла с брат си, принц Андреас. Сега той живее в Антибес, в имението на баща им, което получил след съдебно дело срещу нея - родната му сестра! Това килимче не било никаква рядкост, нищо особено - доста чест екземпляр персийски килим с покланяне в джамия, впрочем, в не дотолкова добро състояние, а се появило на търг в "Друкман" преди пет години, заедно с мебелите и наследството на леля ѝ, която умряла в Бостън.

- Колко ми се искаше да си го получа обратно! - доверяваше му се принцесата. - Този син цвят, иначе, е първото нещо, за което действително си спомням в живота. Вярвах, че някой ден ще полетя на него над Мимоза...

Голямата схватка в "Друкман" не могъл да разбере никой, освен принцесата и брат ѝ, принц Андреас. За този случай долетял чак от Южна Франция. Седели, разказваше Зое, в противоположни краища на залата и се борели за синьото парче свое детство. "Андреас не е лош човек, само че е слабоволев и жена му го подстрекава към всички тези неща, защото обожава парите!" - каза принцесата. Заради нея и не си говорят единайсет години. А на света и двамата си нямат никой друг! Никой друг! Горкия Андреас! Надували, значи, цената на килима, който се продавал за трийсет и пет долара, а скоро, благодарение на тяхната твърдоглавост, достигнал стойността осем хиляди! Никой не можел да разбере какво толкова ценно намират в едно изтъркано килимче, което в най-добрия случай можело да послужи за постелка на куче. На осем хиляди Зое се

отказала - нямала нито цент повече и така синият килим отлетял за Лазурния бряг. Това било късно отмъщение на брат й, на който, когато били малки, позволявала само понякога да поседи на летящото й килимче.

- Не знам какво бих дала, за да го имам! - повтори Зое.
- Мисля, че не би могло да ми се случи нищо лоша в Ню Йорк, ако можех да поседя само една минута на него! Този случай ме съсипа. Знаех си, че няма да получа и портрета си, но, схващаш, трябваше да участвам, да се боря...

Принцесата му разкри, че колкото по-възрастна става, толкова по-често си мисли за Козилия.

- Странно - каза. - Някога минавах по две-три години, без да си помисля за Острова! Но, откакто минах трийсет и пет, си мисля всеки ден за Мимоза. Какво ли става с мен?

Погледна го, сякаш от него търси помощ за някаква непозната, неизлечима болест, която я е налегнала:

- Може би започнах да остарявам? Да търся корени? Произход? Това е някак странно! Мога да отпътувам за където и да е, само не за там, където съм родена. Може би точно поради това не преставам да мисля за Резиденцията, за всички онези дълги мрачни коридори, градината, кухнята и обора на татковите коне... Понякога това наистина е непоносимо! Питам се какво имат там против мен? Разбирам, че с баща ми са имали неразчистени сметки, но той е мъртъв. Какво съм им виновна аз? Била съм само на две години, когато сме напуснали Острова. Преди няколко години написах писмо до Военния съвет. Молах ги да ми позволят да посетя Мимоза, поне само между два самолета. Изобщо не ми отговориха...

Арсен си спомни уводната статия на първата страница на "Гласа на Козилия", която беше посветена на тази тема и която, с мъгляви намеци говореше за това, че "провалилата

се буржоазия желае да се върне в Козилия, където винаги ще я чака само един отговор: *не!* Защото на Козилия, която днес плава в благоденствие, служейки за пример на народите в южното и северното Средиземноморие, не са нужни вече шампионки по тенис и неморални принцеси..." Патетичната интонация на уводната статия от пет колони никои в Мимоза не разбра съвсем. Правеха с дни догадки какво се крие между редовете.

Далечният остров витаеше като проклетие над масата им в "Балато", докато външно изглеждаха също толкова щастливи, колкото и останалите двойки през ранния съботен следобед. Арсен се вслушваше във веселия глъч на посетителите. Тук-там избухваше здрав щастлив смях. Единствено той и Зое бяха тъмнокоси. Стори му се, че седи сред хора от някоя друга, руса планета. Родени от прищълци, носталгията им беше напълно отстранена хирургично. Дали изобщо щяха да схванат съществуването на невидимите окови, с които ги свързваше далечна Козилия? Нямаше да се изненада, ако неочаквано ги поставеха под стъклен похлупак и започнеха да ги изследват като два случайно останали бацили от Стария свят, които носят у себе си заразата на старомодните и превъзможнати чувства, каквито са носталгия, безпричинна тъга, инат, копнеж по небесно син килим за поклонение от детска стая...

- Завиждам им - каза на принцесата. - Изглеждат щастливо...

- Да не те е грижа! - каза. - Всеки плаща своя цена. И те си имат проблеми.

- Все пак, струва ми се, че толкова се различаваме. Страх ме е да не ни забодат с игла като две страни насекоми и не ни изложат във витрина...

- Повече ми подхожда да бъда пеперуда!
- Пеперудите живеят само един ден!
- Но затова пък летят.

После се скитаха из Сохо и наслуки влизаха в галерии, когато нещо им се харесаше от витрината. Смееха се на шантавата изложба на Дон Флавин, който, в напълно празната зала с голи стени "Хайнер Фридрих", беше поставил две батерии флуоресцентни тръби. Жълта и виолетова светлина се смесваха в средата на залата и това беше всичко. Купуваха налудничави картички в някаква малка книжарница в мазата. Принцесата купи сърце за Деня на Валентин; Арсен - снимка на емигрантски кораб, който акостираше на нюйорския кей.

Седяха в кафето "Реджо" на Блийкър стрийт, заобиколени от деца, изведени от родителите си на съботна разходка. Ядяха пасти с ягоди и сметана и надписваха картички. Принцесата изпрати сама на себе си сърцето. Арсен искаше да се обади на професор Кузен, но, боейки се да не му донесе неприятности, отказа се и скъса картичката.

- Извинете - каза старият келнер, на когото Арсен даде необичайно голям бакшиш. - Чух, че говорите гръцки.

- Това не е гръцки - поправи го. - Говорим на козилиански.

- А, знам - каза келнерът, - Сицилия! - Има ги доста тук, в Ню Йорк, в Малката Италия!

- Козилия! - повтори Арсен. - ние сме от Козилия.

- Корсика? Не е ли същото?

- Не, друго е.

- Моля Ви, кажете ми как се пише?

- К-о-з-и-л-и-я.

- Ама че съм глупав! - плесна се келнерът по челото. - Козилия, ами да! Това е оня остров, където постоянно се карат гърци и турци!

- Имате пред вид Никозия?

- Ами да! Никозия! - беше щастлив, че най-накрая беше успял да определи страната на своите посетители.

- Никозия е в Кипър! - започна да се нервира Арсен. - А Козилия е съвсем друг остров в Средиземноморието. Отделна държава, разбирате ли?

- Може ли да ми дадете някоя ваша монета? - помоли го келнерът. - Имам колекция...

Арсен намери в джоба си една останала козилианска лира с лика на Майор Сарацен и я подари на келнера. За реванш той му напълни джоба с кибрити на кафе "Реджо".

"Идвам от остров, който не съществува!" - мислеше си, докато се разхождаха из Гринич вилидж. - "Векове наред на него живеят несъществуващи хора. Не съществува нито историята, нито литературата, нито философията - нищо! Всичките ни страдания са били напразни, защото, всъщност, изобщо никъде не съществуваме, освен в нашата развита фантазия за самите себе си. И не съществуват мъченията, през които е трябвало да преминем; нито любовта, която сме изпитвали към родината си - за по-голямата част от тази планета не съществува нищо, което е наше."

- Не го взимай много навътре... - утешаваше го принцесата. - Аз още отдавна свикнах да не знаят за Козилия. Впрочем, ти знаеш ли коя е столицата на щата Колорадо?

Призна си, че не знае.

- А Колорадо е по-голям от Козилия поне няколко пъти!

Все повече чувстваше разликата във времето, която не искаше да признае пред Ню Йорк, считайки това определено за разглезеност на световните пътници. Летейки на запад през океана беше спечелил шест часа. От вълнение не беше спал вече две нощи и два дни, а сега това удължено и непроспано време се беше натрупало, искайки си своето. Клепачите му залепваха от умора и безсъние, а тялото му от време на време го тресеше треска. Струваше му се, че лицето му гори. Устните му бяха опърлени от никотина на американските цигари, които никога по-рано не беше пушил. Беше в състояние на абсолютно недоразумение със заобикалящата го среда. Нюйоркските изгледи се замъгляваха и размътваха, сякаш се е опрял с гръб о завъртялата се стена на смъртта в цирка. Гледано отвън, всичко беше напълно реално и разбираемо, но изместеното време го караше да сънува буден.

В него завиха островни кучета. Чу шума на нощния прилив, който залива каменистия бряг на Мимоза.

- Колко е часът?

- Пет.

"Докато за тях е ден, в мен продължава козилианската нощ... И винаги ще бъде тъй!"

Пожела да изпие някъде силно двойно кафе, за да се разсъни.

- Аз ще ти го направя! - предложи му принцесата. - В къщи имам автомат за еспreso...

Каза, че живее наблизно и тръгнаха пеша през заплетените улици на Гринуич вилидж. Смая се от това колко малко Ню Йорк прилича на себе си от филмите! Вместо небостъргачи, от които не се виждаше небе и "където човек е изгубен и сам, като на самото дъно на гигантски каньон, в който посред бял ден светят лампи..." - както хубаво описваха козилианските кореспонденти, минаваше край къщурки, не по-високи от онези в Мимоза.

Принцесата отключи вратата на една твърде тясна сграда на Чарлстън стрийт. Влязоха в нейното студио, чийто задни прозорци, от тавана до пода, гледаха към миниатюрна градина. Сред градината растеше непознато на Арсен вечнозелено дърво с широка разлистена корона. Градината беше оградена с бяла стена, по която се катереше бръшлян. Помещението, в което се намери, беше покрито с рошав бял килим, почти без каквито и да било мебели, освен широк френски креват, край който лежаха купища книги. С изключение на тоалетната масичка с три огледала, затрупана с козметика и плетения фотьойл от пръчки, в този бял оазис, чиито празни стени се украсяваха единствено от тънък черен кръст, всичко останало, необходимо за живот, лежеше по килима. Телевизорът, грамофонът, разхвърляните плочи, "Ню Йорк таймс" и двата бели телефона... Бял китайски лампион, вместо полилей, бяла индийска асура, с която е покрит кревата, малки бели каменни глави от Вирджинските острови върху прозрачна стъклена маса - всичко в общи линии беше бяло, освен тъмните коси и очи на принцесата. И всичко в тази стая лъхаше на безупречен вкус и елегантност, сякаш постигнати без каквото и да е особено усилие.

Само нещо нарушаваше тази изтънчена бяла хармония! От върха на бялото вито стълбище се спускаха на

каскади купища разноцветни балони, обезпокоени от течението, което Арсен и принцесата направиха, отваряйки вратата.

- Откъде пък тези? - попита Арсен.

Зое са засмя:

- Не знам... - каза. - Когато се събудих сутринта, заварих пълна ваната горе, в банята! Бликнаха надолу по стълбите като луди... Какво да правим с тях?

Балоните се мотаеха около краката им. Решиха да се отърват от тях. Запалиха две цигари и започнаха да ги унищожават с огънче. Скоро не остана нито един.

Принцесата приготвяше кафе в малката чайна кухня, която напомняше на корабна каюта. Изцяло беше обзаведена с крадени през време на пътувания неща; от приборите за храна до чашите и пепелниците. Арсен постави на грамофона Моцартовия Концерт за флейта и оркестър в сол мажор.

Когато след десетина минути неговата домакиня се върна с две прозрачни чаши, вътре в които се плискаше кафето, а отвън - морските вълни на неизвестен китайски керамик, той вече дълбоко спеше, свит на белия килим край грамофона.

Покри го с асурата и гледаше как диша дълбоко като момче, изморено от игра, след тежък ден. Изглеждаше й така трогателно и смешно с демодирания си тъмен костюм и жълти обувки. Щеше да е почти хубав, ако се облече другояче! Почувства нежност към случайно открития си връстник. Нима не беше изминал огромен път от стария край, чак отвъд океана, за да открие нейния портрет и го върне в общата им родина, от която, за съжаление, завинаги е изхвърлена.

Беше й жал да го буди.

Преоблече се, гримира се и излезе на пръсти от студиото.

Чакаха я вечерни задължения. Най-напред вечеря в "Реджина" с важни особи от "Воуг", а след това откриване на изложба на Сол Люит в Музея на модерното изкуство.

Концептуалистът Сол Люит не беше изложил нищо, което, макар и малко, да напомняше на живопис. Драскаше с обикновен молив по неприкосновените стени на Музея, между които се въртеше смутеното нийоркско общество на почитатели и познавачи.

Вие ми напомняте дете, което унищожава стаята на родителите си! - каза тя на Сол Люит, на когото я представиха.

- Най-сетне да чуя една умна мисъл тази вечер! - отвърна Люит.

През следващите три дена случайната ѝ забележка щеше да кръжи из нийоркските салони.

Пътюм издиктува на редактора на кулинарната рубрика на "Харпърс Базар" три рецепти за диетична салата за поддържане теглото и получи за това чек за двайсет и пет долара.

В бара на хотел "Карлайл" на Медисън авеню, където я заведоха приятели, чу как Мериън МакПортланд овенчава дебюсиевски светлите акорди на "Отблясъци по водата" с разкошни джаз-вариации. Предаде се на блещукащите водопади, които извираха под пръстите на старата пианистка, следейки с едно ухо разговора, който се водеше около масата. А през цялото това време беше почти щастлива. Сякаш я чака скъпоценен, напълно безпричинен подарък.

Не беше ли причина за това онзи сънлив козилианец, на който не беше запомнила и името?

Обикновено вечер, преди своите излизания, оставяше запалени всички лампи; боеше се от връщане в тъмното. За пръв път след много години, тя внимателно ги изгаси преди тръгване. Някой най-после я чака у дома.

"Крайно време е да си намеря териер" - помисли си.

Моцартовото адажио в изпълнение на Жан-Пиер Рампал - стръкове трева на болезнен вятър - се въртеше за кой знае кой ли път. Беше забравила да изключи автоматичното повтаряне.

Нейният козилиански поданик все още спеше като невинно детенце.

Събуди го, след като му беше направила обилна салата от пресен грах със ситно нарязана шунка и сирене. Дъвчеше в полусън. Грахът му се търкулваше от вилицата.

Сърце не й даваше да го изхвърли от къщи в два след полунощ. Кой знае дали щеше да успее да си спре такси по това време и да намери хотела си в центъра? Боеше се да го пуска сам в метрото.

- Може да спиш тук... - каза след кратко размишление.

- Къде? - попита сънено.

Показа ми кревата си и отиде да се окъпе.

- От коя страна спиш? - подвикна към банята.

- Откъм телефоните! - отговори тя през барабаненето на душа.

Взе зърно грах от купата и го постави под матрака от нейната страна на леглото.

Когато слезе от банята на върха на стълбището, загърната в дълъг домашен халат от бял хавлиен плат

(рекламен подарък от универсалния магазин "Сакс", за който беше работила известно време), той все още седеше на ръба на кревата в невъзможния си костюм.

- Нямам пижама... - призна виновно.

- Спи без... - каза. - На мен не ми пречи. Аз спя гола.

Арсен свенливо се вмъкна под електрическото одеяло, покрито със стотици пеперуди.

- Да се разберем - каза принцесата. - Отстъпвам ти половината креват и нищо повече! Ти си големият ми брат от Мимоза и ще бъдеш добро момче, нали? Надявам се де не злоупотребиш с доверието. Не обичам да се боря по това време... Окей?

- Не може дори да се опитам? - попита я. - За благоприличие?

- Не - каза. - Можеш да слушаш своя Моцарт колкото си искаш. Не ми пречи... Лека нощ!

- Хей! - повика я след известно време. - Мога ли да пуша в твоя креват?

Тя не отговори. Спеше дълбоко.

- Лека нощ, Ваше височество! - каза за всеки случай на тъмнината из която пърхаха пеперуди.

Но призори се стигна до кръвосмешение между новите брат и сестра.

Принцеса Зое, която не беше свикнала през цялата нощ да дели постелята си, примъкна цялото одеяло към себе си, омотавайки се с него като малка мумия. Арсен се събуди от хлад, защото спяха на отворен прозорец. Отмотавайки принцесата, за да се добере някак си до частта от одеялото, която му се падаше, неочаквано отви топлото ѝ шоколадово тяло.

Любиха се мълчаливо и без целувки, дълго и през сън, в мътното утро, което идваше през короната на дървото в градината.

- Трябваше да знам, че няма да удържиш думата си... - подхвърли му Зое.

- Да си ходя ли?

- О, не! Колко хубаво е да те имам до себе си сутринта... - въздъхна, притискайки се още по-силно към него.

- Само колко жаби е трябвало да изцелувам, докато те срещна!

- Защо си целувал жаби?

- За всеки случай...

- Наистина ли?

- Щом хванех някоя!

- Защо?

- Не се знае кога някоя жаба ще се превърне в принцеса!

- Ти си първия козилианец, с който правя това! Знаеш ли?

- Хубаво ли ти беше?

- А на тебе? - отговори с въпрос.

- Горчи ми в устата...

Измъкна се от прегръдката и скоро се върна от кухнята, носейки две до половина пълни чаши с портокалов сок и бутилка шампанско.

Когато поиска да изпие своя сок, тя го спря:

- Отвори първо шампанското!

Призна й, че никога през живота си не е отворил и една бутилка шампанско. Виждал е как се прави това само на кино.

- Ех, ти! - каза тя.

Учеше го търпеливо. Пръстите й бяха върху неговите, когато внимателно отвърташе телта около гърлото на "Дом Периньон". Трясъкът на запушалката, която насмалко не проби тавана, прослави това лениво утро, което обещавахе ден, пълен с излежаване и любов, без каквото и да е план и задължения.

- Трябва да се научиш запушалката да ти остане в ръката! - каза Зое. - Иначе никога няма да можеш да си намериш работа в някой по-добър ресторант.

По света има твърде малко хора, които са спали със своята принцеса, мислеше си Арсен, не без гордост - а това са били главно пастири, за които е писал Андерсен.

"Аз съм първият специалист по история на изкуството, на когото това се е удало!"

Пиха портокалов сок, смесен с шампанско - невинен коктейл, в който, както рядко някъде, хармонично се сливаха американското чувство за здраве и хубавата болест на гнилата европейска традиция.

Отново заспаха след любов

- Добро утро, Ваше височество! - поздрави я Арсен, когато се събуди в единайсет часа. - Как спяхте нощес?

- Ужасно! - каза принцесата. - Цяла нощ се въртах. Не знам какво ми беше!

- Защо?

- Нещо ми убиваше през цялото време...

Пребледня. "Принцесата и граховото зърно" беше, значи, вярна история!

- Значи, все пак, това е вярно... - промълви..

- Какво "това"? - попита наивно принцесата.

- Нищо - каза.

Никога не му разкри, че през откренатата врата на банята беше видяла, когато слагаше зърно грах под постелката ѝ.

Арсен на следващия ден се пресели при своята връстничка на Чарлтън стрийт.

Пренесе там и нейния портрет. Окачиха го така, че във всеки момент можеха да го видят от леглото. Фотографираха го безброй пъти при различно осветление с полароида на принцесата.

След това се снимаха един друг без дрехи и веднага унищожаваха снимките.

На Арсен му хареса да чака от черния квадрат постепенно да се появява голото тяло на принцесата, отделяйки се от тъмнината като през онази утрин, когато Бог създавал първата жена. Най-напред просветваха склерите ѝ (сякаш най-напред любопитно поглеждаше в света, в който ще се окаже), след това изплуваха бедрата, че гърдите, че стомаха, а накрая целият този щастлив изглед се обгръщаше от виолетовите нюанси на "Кодак".

Приятелят на принцесата от бара "Мегс" на Първо авеню, черният пианист Ромейн Браун, ги поздрави с песента "Първия път, когато ни се удаде това"! За реванш те му платиха бирата.

Станаха досадни на посетителите на бара, настоявайки още веднъж да им я изпее. Халбите бира се редяха на пианото.

Хареса му да наблюдава приятелката си, докато слуша Ромейн Браун. Забеляза, че има фини бръчици около очите. Приличаше на котка, която чака, търпеливо понасяйки тежестта на времето.

- Искам да правим любов по козилиански... - нареди му Зое. - Учи ме как се прави това по козилиански!

- В какво е разликата, Ваше величество? - питаше Арсен, поставил длани на клатещите ѝ се бедра, които бавно се въртяха в любовен танц.

- Ох - отговор тя със затворени очи. - В някаква особена нежност...

Докато след това си почиваха, тя му прошепна на ухо, че се плаши от него.

-Защо?

- Предричаха ми такъв край. Говореха ми, че все някога ще си намеря най-послед майстора, И аз си знаех, че някой път ще настъпя змията!

- Не ти мисля злото

- Но то е неизбежно! Ти си само негов изпълнител.

Хареса му нейния еластичен креват, приличащ на любовен ринг. Легнал гол върху пеперудите под одеялото, се възбуждаше, щом с върховете на пръстите си докоснеше Зое. Забравяше за Ню Йорк, който го чака. Цял се превърна в сексуална машина. Вече не се обличаше. Студиото на принцесата сякаш беше препълнен с еротика. Дори и белият

рошав килим под босите му ходила предизвикваше похот да пронизва тялото му; парфюмите ѝ, които се бяха просмукали във всички предмети, също; сешоара ѝ за коса, от който струеше възбуждащо топъл вятър, хавлиеният ѝ пенъор, от чийто възкъси ръкави смешно стърчаха ръцете му... Чакаше я да се върне от града, разсеяно следейки телевизионната програма. Гледаше предобедните телевизионни игри за домакини, реклами, стари филми от кинотеката или зяпаше как борсовата информация тече по безконечна лента от светещи цифри и букви, донасяйки на непознати хора богатство или беда. Струваше му се, че мнозинството от тези мъже и жени от екрана са направени от пластмаса. Забеляза още, че в американските филми, драми и сериали най-много участие взимат колите и телефоните. Загаси тона и гледаше само картината: ако не телефонираха, то хората непрекъснато караха дългите си коли! Каква разлика от гръцките драми, където се появяват все същите колони и стълбища на площадите!

Тънеше в полусън, чакайки своята принцеса, а когато пристигаше, грабваше я нетърпеливо, често без да ѝ е позволил да се съблече докрай. Понякога се наслаждаваше на перверзната сцена: напълно облечена жена и гол мъж, на тройното огледало над тоалетката ѝ. Принцесата обикновено жумеше. Срамуваше се от поведението на двойницата си в огледалата.

Един ден на принцесата ѝ дойде на ум марихуана.

Изчезна за няколко часа и вечерта се върна с десетина тънки, вече завити цигари от колумбийска трева.

- Задръж колкото се може по-дълго дима в дробовете си... - поучаваше го.

Арсен изпуши първата в очакване на нирваната, която не дойде. Прекалено будно се самонаблюдаваше. След

другата, когато се отпусна, в ръцете му бяха всички жени на света. Зое се превръщаше във всяка една, която пожелаеше да има. Размерите ѝ растяха, лицето избледняваше и се разтапяше, издигаше се от него безтегловна и се рееше безтелесна из студиото или изведнъж ставаше прозрачна и през кожата ѝ можеше да види светещия китайски лампион.

Чудотворната трева им помогна напълно да се освободят от задръжките. Паднаха всички огради, бяха отвъртени всички предпазители.

- Как се казва това на козилиански? - питаше тя.

- А това?

Казваше ѝ.

- А какво правим сега? - питаше. - А как се казва, когато искаме едновременно? Каж! Каж!

Учеше я на всички неприлични думи от майчиния си език, които не можеше да знае, защото нейният козилиански беше останал консервиран още докато е била малко момиченце. Смееше се на чуждестранния ѝ изговор, когато повтаряше безобразните думи като някаква молитва. Той размишляваше в същото време за това как и най-просташките думи и изречения губят вулгарността си, ако се изговорят по нейния начин, с особено приглушена, кадифена интонация. Настояваше да му разказва какво чувства, докато под защитата на колумбийската мъглива завеса, лежейки в постелите, с часове изследваше най-съкровени тайни на тялото ѝ, прониквайки все по-дълбоко и по-дълбоко. С нейна помощ отново откриваше красотата на малкия си език, чиито граници обгръщаше Средиземно море. Схвана, най-после, чрез любовта, неговата самотна трагична красота, съзвучията му, богати на значения. Беше чудесно да се любиш на козилиански в сърцето на Ню Йорк, на Чарлтън стрийт, в обятията на

низвергната принцеса.

- Недей да спираш! Не спирай! *Oh, God!* Колко дълго не съм го правила както се полага! Постоянно попадам на някое педи... Вече си мислех, че няма повече истински мъже. Само да знаеш колко е трудно да намериш някой истински...

Цялата тази нощ не преставаха да вадят най-хубавите и най-редките блудни думи от големия козилиански речник на любовта.

Забавляваше го откриването на чувствителните ѝ места.

- Кажи, къде са? - питаше.

- Намери ги сам! - предизвикваше го.

- Тук?

- Не.

- А тук?

- М-м-м-м... Може би, не съвсем...

Откри, че най-много се възбужда, когато целува врата ѝ. Онова място, където при момиченцата "зайо-байо пие вода"! Тогава напълно изчезваше и пропадеше в някаква сладка бездна, с глава, отметната на възглавницата. Сякаш действително умираше. Продължавайки да я целува по шията, минаваше с устни през цялото протежение на кожата, чак до чудесно оформените ѝ ключици; издирваше произхода на тази болезнена нежност и най-после откри наивното ѝ убежище в онези безгрижни години, когато баща ѝ я целувал на същото място. Така свърза разпокъсаните нишки в неразплетим възел: Козилия и изгубения баща, чиято замяна бе търсила цял живот.

Сега я държеше в ръце като влажна, мятанца се риба, току що извадена от мрежата. Пищеше, скимтеше и мълвеше части от накъсани изречения без смисъл. Знаеше -

беше победил принцесата!

В измачканата постеля, още влажна от пот, целувки и сълзи, още топла от дишане и гореща кожа - на това най-старо поприще, което познава човечеството, принцесата добави към дългата история на измрелия си род още една изгубена битка.

- Да го отбележим! - каза той, ставайки победоносно от сънените пеперуди, сред които, почти в безсъзнание и без капчица сила, лежеше щастливата и отпаднала Зое. - Имаш ли още шампанско в хладилника?

- Мисля, че няма повече...

- Кажй: "Давам кралство за бутилка 'Дом Периньон'" и ще я получиш!

- Не мога да заменяя - каза тя, - нямам кралство!

- Аз съм твой поданик! А това е съвсем достатъчно за начало.

- А и за край... - каза тя.

Зое страдаше от фикс идея за чисти ботуши.

В стенния й гардероб стояха четиринайсет разноцветни чифта с кожа, лъсната до невъзможност. Разполагаше и с невероятно богата колекция от кадифени и плюшени ленти за постигане на последната степен висш блясък.

- Това фобия ли е, какво мислиш? - питаше го, седнала гола на възглавницата с ботуш и плюшен парцал в ръце.

Крадеше тези ленти от хотели, магазини за обувки, а онези от особено мъхеста хартия - чак от самолета!

След разходка под дъжда, на следващата сутрин Арсен завари обувките си безукорно почистени край кревата. Въпреки че бяха изпили много вино, все пак си спомняше,

че ги беше оставил кални в банята.

Знаеш ли, че си първият човек в света, на който една принцеса е почистила обувките? - каза, целувайки го в ухото.

Искаше да види как изглежда истински американски мюзикъл и принцесата го заведе в театъра *Алвин* на Бродуей да гледат "Ани".

- Гледала съм я четири пъти... - похвали му се, докато купуваха програмата и шоколад "Ани".

- Защо тогава не гледаме нещо друго?

- Искам и ти да видиш! - каза. - Винаги се наплаквам като някаква кретенка!

Притиснат в средата на реда между две визоновни шуби, вдишваше тежките и екзотични парфюми на нюйоркските жени, чувствайки отново онова старо възбуждане преди вдигане на завесата, както и като дете, когато очакваше да присъства на откриването на някаква неопикуемо красива мистерия.

Тя започна да хлипа още в първа картина, когато на сцената изплува мрачно и студено нюйоркско утро на 1933 през мръсните стъкла на детското сиропиталище, а някакво момиченце неутешимо заплака на сън, търсейки майка си. После главната героиня на мюзикъла, Ани, започна да утешава разплаканото дете с песента "Tomorrow". Люлееше я в прегръдката си, като ѝ пееше, че утре може би ще намери родители, които ще я осиновят.

- О, боже, каква глупачка съм! - хлипаше Зое. - Подай ми, моля те, кърпичка!

Измъкна от пакетчето в чантата ѝ три хартиени кърпички, а тя за реванш му овлажни бузата с гореща като

на сърна целувка.

- Ти си единственият човек на света, който ми е подал три кърпички наведнъж! Всички ми дават само по една... Скръндзи! Обичам те!

Във второто действие Ани, която беше избягала от сиропиталището в колата за мръсно бельо, намери на улицата безпризорно куче. Когато кучето я лизна по лицето, принцеса Зое започна да ридае така, че няколко зрители се обърнаха с учудване.

В паузата дълго ѝ държа огледалце, докато поправяше размазания грим.

Арсен се питаше къде изчезва целия този народ след представлението. Сякаш бяха пропаднали в дън-земя! Още не знаеше, че никой не изчезва така бързо от тротоара, както нюйоркската публика от Бродуей.

Отидоха пеша до "Скала" в западната част на 54-та улица.

На вратата се оказа, че Арсен не може да влезе, защото няма сако. Този ден, именно, тръгна по пуловер, който му беше подарила Зое. Принцесата настояваше да ѝ извикат собственика.

- O, mia cara Principessa! - озари се лицето му, когато я съзря. - Che fortuna vedervi di nuovo!

Над пуловера на Арсен му навлякоха едно възшироко платнено сако, в което се чувстваше долнопробно като клоун. Вървеше с наведена глава пред любопитните погледи на посетителите на "Скала". Получиха най-хубавата, централна маса, и собственикът, искайки всички да чуят кой му е посетител тази вечер, парадираше, извиквайки поръчките към шефа на залата:

- Un grande piatto porchitto con melone, per la Principessa di Coziglia!

Зое бърбеше на десетина езика с познати, които идваха до тяхната маса да я поздравят. През това време на Арсен му се струваше, че всички са се втренчили в самото, което се усукваше около тялото му като усмирителна риза. Все пак, ядеше пушения свински бут с пъпеш, мъчейки се да дъвче колкото се може по-бавно, но глада вършеше своето - съвсем забрави за изискаността!

Принцесата едва докосна ястието. Изяде две маслини. От какво живееше през всичките онези дни, освен от салатата и дим?

Когато най-после останаха сами, Арсен я попита всъщност колко езика говори.

- Много! - отговори тя.
- Как не ти се объркват в главата?
- Кой казва, че не са?
- На кой език мислиш?
- Зависи за кого мисля.
- За мен?
- На козилиански.
- На кой език сънуваш?
- Сънувам цветни сънища, а ако някой ми говори на сън, след това не мога да си спомня на кой език ми е говорил...
- На кой език мислиш за любов?
- На френски.
- За пари?
- Никога не мисля за пари.
- На английски?

- Мисля за семейството. За куче. За камината. Отде да знам!

- А за живота?

- Как за живота?

- За живота изобщо.

- На гръцки - отговори тя.

- А на италиански?

- На италиански на никого нищо не вярвам!

- На кой език псуваш?

- Псувам на всички езици! - похвали се като дете и издекламира дълга унгарска псувня. – Basszamegakúrva-kibaszottúristenaztakúrvakibaszottédesanyadat! - Научих я от унгарски цигани във Виена! Не знам изобщо какво значи, но признай, че страшно звучи!

В "Скала" не им позволиха да платят. Собственикът на ресторанта каза, че за тях е голяма чест, че са ги удостоили с посещение. Арсен почувства огромно облекчение, когато най-после му свалиха наетото сако.

Благодарение на принцесата, Ню Йорк полека му влизаше под кожата.

През следващите три дни Зое упорито работеше върху новия вид на Арсен, при това внимавайки да не засегне козилианската му чувствителност. Подстрига го с бръснач във ваната, пълна с ароматна пяна, оформяйки мъж, какъвто бе желала да има от край време. Така изчезнаха бакенбардите му, с които толкова се гордееше в Мимоза, а вместо твърдата коса, която отмяташе назад и която го правеше по-стар отколкото е, прошарени кичури свободно падаха на челото му като на някакъв римски legioner. Когато се бръснеше пред огледалото, откриваше някакъв

чужденец, много по-изискан от него. Тя го сапунисваше така, както се къпе дълго чакано мъжко бебе. Често се питаше докъде води всичко това.

- Не ме е грижа докъде! Ще има за какво да си спомням, докато старея в Мимоза!

Отбиваха се в магазини на Гринуич вилидж. Зое избра за него джинси марка "Сизън", които му се прилепваха за краката, и сако от черен велур. В някакъв магазин, където се продаваха излишъци от американската армия, купиха за двайсет и пет долара късо моряшко палто, но затова пък прекалиха с цената на обувките. Принцесата настояваше да купи едни елегантни половинки "Бали", които напомняха на обувката на средновековните трубадури по своята почти декадентска линия. Платиха сто и двайсет долара. Въпреки че Арсен не беше конте, все по-дълго задържаше погледа си върху този чифт обувки от лъскава и еластична черна кожа, докато държеше краката си вдигнати на масата, мърдайки пръсти. След тромавите козилиански обувки с подметки от тежък суров каучук, това беше празник за ходилата!

Джинсите на неговите мускулести крака му стояха предизвикателно, докато черният плюш му придаваше леко изтъркана изисканост на декадент; моряшкото му късо палто загатваше за авантюристичен дух на мореплавател, заседнал на сушата, а скъпите копринени ризи, купени в "Тед Лapidус" водеха до онова объркване от костюма, толкова драго за принцесата, когато оня, който те преценява по облеклото, не знае от къде да започне.

И така, жената създаде мъжа по свой критерий и подобие!

Принцесата отиде толкова далече в преобразяването му, че за новия Арсен избра дори и миризма: дискретно тръпчивия одеколон *Paco Rabanne*, който беше

изключителен, смесен с миризмата на потта му.

След като по този начин оформи до тънкоост външния му вид, опита да направи нещо и за вътрешния му живот, но тук, обикновено още от първия опит, се натъкваше на твърдоглавите зидове на мълчанието. Арсен беше стар като Козилия. Изкомплексиран като Балканите. Непредвидим като Средиземно море. Своенравен, но пък достатъчно хитър, за да облече непредвидливостта си винаги в съответни съображения. Поради това се задоволяваше да го гледа и да го взима, когато ѝ се прииска, наслаждавайки се от зрялата му сила и удивителната му рафинираност в любовта, каквато не беше срещала у англосаксонските си любовници, та дори и у французите, склонни към финес и перверзии, но прекалено често безсилни да я обуздаят и смажат в леглото.

След първото увлечение в опознаването и откриването, принцеса Зое и Арсен изследваха един на друг непознатите пещери и подводни течения, които не са нанесени на картите на любовта.

Лека-полека сглобяваше изминалия ѝ живот от разпилените кубчета с картинки, превъртайки многократно онези, които не съвпадаха с логиката на приказката. Веднъж му разказа за баща си, Николас Четвърти. Той не чезнел много по изгубената Козилия. Възпитан като момче в Швейцария, а след това получил образование по английски колежи, смятал, че "заслужава по-добър народ"! И поради това изгнаничеството не се оказало толкова тежко за него. Впрочем, колкото повече навлизал в годините, толкова по-недоверчив ставал към своето обкръжение. Бил си втъпил, че го тровят по различни начини, дори и с вода от

водопровода! Бръснел се и се миел с Rérier, чийто бутилки отварял собственоръчно. Криел се от всеки, сменял местопребиваването си и сам си приготвял храна. Живеел като кръгъл сиромаш, въпреки огромното богатство, около което кръжели легенди. В обкръжението на неколцина последни верни legioneri, вече дрипави старци, които сами се издържали, понеже не им плащали и цент, отказвал каквато и да било среща и контакт с други козилианци, към която и партия да принадлежаха.. Дъщеря си и сина си виждал винаги отделно, само веднъж годишно, в някой хотел, чието име и адрес разкривал час преди срещата. Разпитвал ги как се учат (и двамата били в швейцарски лицеи) и, слушайки разсеяно отговорите им, не преставал да се оплаква колко бил обеднял и че не знаел как щял да плаща за в бъдеще таксата им за обучение.

- Умря в ръцете ми - разказваше Зое, - във фойето на гранд-хотел "Савой" в Лондон. Стори ми се, че малко е задрямал във фотьойла, та чаках да се събуди... - в очите й блеснаха сълзи. - Но неочаквано, странно хлъцна на сън. Опитах се да го събудя, разтърсвах го и го целувах, напразно: беше мъртъв! Така за пръв път видях смъртта. Бях на шестнайсет години. "Занесете го в апартамента му!" - виках на хората от рецепцията, които се трупаха около нас. - "Отдръпнете се, необходим му е въздух!". Но шефът на рецепцията каза, че господинът не бил настанен при тях. Грабнаха го под мишници като някакъв пияница, да не би смъртта му да обезпокои останалите посетители, и го замъкнаха в едно странично помещение на фойето, където оставяха мръсното бельо. Положиха го върху вързоп покривки. "Но той е крал!" - виках аз. - "Как си позволявате? Той е крал!". Мислеха, че съм откачила...

Докато говореше за смъртта на баща си, устните й

пробледняха, а очите ѝ сякаш станаха два пъти по-големи. Приличаше на непреклонна малка Антигона, готова на всичко.

- Не се съмняваме, че е крал, млада госпожице... - казал ѝ шефът на рецепцията. - Но в хотела има още крале, а те не обичат да умират тук хора!

След това пристигнал лекар и установил, че се касае за мозъчен удар. Така никога никой няма да узнае името на банката и шифъра, под който лежи богатството му. Негови наследници станаха някакви безименни, неизвестни швейцарски чиновници, каза принцеса Зое.

Европейските дворове за нея били затворени; старият крал предварително бил скъсал всички връзки.

На нея ѝ останало сама да се справя и да си пробива път в живота.

- А това ни най-малко не е лесно, повярвай ми! - каза тя. - Още повече, ако те обременява това, че, по някакво нещастие, си принцеса. На принцесите не се прощава два пъти с една и съща рокля на коктейлите. Нито изтъркани токчета. Принцесата завинаги трябва да си остане принцеса! Дори и да не иска... Можеш да си представиш какво ми беше през петдесет и четвърта в Лондон! Първо, умря баща ми, а второ, няхах понятие как се погребва крал!

Често, докато се любеха, им се заплитаха верижките около врата. Той носеше малък медальон на свети Кристофор, тя - обикновено сребърна бутонела от нечия мъжка маншета. Не се съгласяваше за нищо на света да сваля талисмана си, и обикновено той сваляше своята верижка. Не искаше да му разкрие защо никога не се разделя с тази бутонела. Сега беше дошъл момента да узнае

това.

Бутонелата принадлежала на баща ѝ в деня, когато умрял в хотел "Савой". Не знае как се оказала в шепата ѝ. Вероятно, докато му разкопчавала ризата, опитвайки се да го съживи.

- Това е единственото нещо, което съм наследила от баща си... - каза му през усмивка, избърсвайки сълза. - Освен забраната за връщане в Козилия, естествено.

От време на време действително успяваше да го смая! Неочаквано, сред щастливото спокойно море, когато вече вярваше, че добре познава нюйоркската си приятелка, изникваше без предупреждение някой риф и той, за кой ли път, откриваше бели петна и неизследвани предели от нейния живот.

Чакайки я един следобед, разсеяно прелистваше страниците на албум с фотографии. Бяха подобаващо подредени, а под всяка стоеше изписана датата и мястото, на което е снимана. Забеляза, че някои екзотични градове се появяват многократно с различни дати. Сякаш ставаше дума за съвсем обикновено нещо, разкри му, че три пъти е обиколила света с кораб. Работела на луксозния кораб "Америго Веспучи" като пъблик рилейшън. На някои им се струва, че това е лесна професия, но не е така. Трябвало да изпълнява най-капризни желания.

- Веднъж някакъв пътник ме събуди в три часа сутринта и искаше шейсет и две жълти рози за рождения ден на жена си. Това беше насред Индийския океан, през август. Всички се скапвахме от четирийсет и петте градуса по Целзий... Как да намеря до сутринта шейсет и две жълти рози насред океана?

- Ти ги намери?

- Намерих.

- Откъде рози на кораба?

- Представи си, пазят ги заледени в корабния хладилник! Когато се размразят, за известно време изглеждат напълно свежи, а след това бързо...

Интересуваше го как на различните езици се казва *замразена роза*, и тя му превеждаше.

Най-много лед откри в звученето на английските думи:

Frosen rose

Повтаряше ги до безкрайност, чак докато съвсем не изгубиха смисъл, а от тях не остана само скреж върху жълтите венчелистчета.

- Ти си моята замразена роза...

- Работата е в това - каза Зое, - че кой знае колко дълго ще издържа в хладилника. Така...

- Хубаво ли ти е?

- А на тебе?

Впрочем, Арсен търпеливо я съпровождаше на обеди и вечери. Служеше ѝ като доброволен паж. Връщаха се обикновено призори и закусваха в леглото препечен хляб с масло и портокалов сок. Принцесата поръчваше по телефона от близката сладкарница френски *croissant*. Арсен ревнуваше от младежа, който ги носеше, защото можеше да я види под небрежно загърнатия пеньоар. Яде за пръв път в живота си блини с балуга-хайвер в "Russian Tea Room" след концерта на съветския пианист Лазар Берман в Карнеги хол,

който беше охраняван от необичайно много полицаи с пистолети и уоки-токита. Бояха се някой да не хвърли бомба. Колкото и да се мъчеше, Арсен изобщо не можа да потъне напълно в потресаващия изповеден тон на последната Бетовенова соната Опус 111 в до-мажор, понеже непрекъснато го наблюдаваше черен полицаи с ръка върху дръжката на револвера.

Запозна се и с успешно пресадената френска изисканост на ресторанта "La Goulue" на ъгъла на Медисън авеню и Седемнайсета улица. Зое му беше верен водач през бавния обяд от артичок, аспержи, салатата от скариди, риба и различни сосове, които бяха поднасяни с благоговението на министранти в катедрала. Откри за него и "Russian Bear" в източната част на града, където като изгубени души блуждаеха стари руски емигранти, обръщайки се едни към други "княгиньо" и "мой генерале". Скимтят скърцащи цигулки, губи се в старческа сенилност меланхоличната мелодия на "Рябинушка". Прашни завеси и калъфи на фотьойлите, проядени от молци, изгубена лъскавина на кожено канапе, повехнали лица - грабливи нокти на луничави ръце на стари дами, прошарени от вени... Гледаше как тези преживели корабокрушенци на една епоха се носят като сенки върху прогнилия сал на "Russian Bear". Посрещнаха с тях полунощ. Отвориха се нови бутилки и зашумя пенливо вино. Видя как захвърлят патериците и черните абаносови бастуни със сребърни кучешки глави; луди старици играеха с ревматични движения мазурка, а старци казачок. Арсен за пръв път в живота си в "Russian Bear" разби кристална чаша. Принцесата го научи как това се прави изискано и без прекален шум.

Вече му се виеше свят от известни имена и лица, за които го предупреждаваше принцесата. Това беше главно

свят от отявлени космополити, състоящ се от таланти и обожатели, продуценти, журналисти, редактори и могъщи критици, а сред тях имаше и богати меценати, които убиваха скуката си, финансирайки пиеси по "Off Broadway"; антиквари, актьори на мода, манекени, модни дизайнери и съмнителни благородници, главно разорени...

Беше едва седмица в Ню Йорк, а срещаше едни и същи лица, които сякаш се движеха из града по някакви, познати само на тях, правила за изисканост. След купуването на дреболии по Медисън авеню беше задължително да се отбият на омлети или лек лънч в един от сладките европейски ресторанти, които бяха ръководени главно от педита. След обхождане на галериите по 57-ма улица следваше "Caffé Rossini" с италианско кафе еспресо и "zuppa inglese". След возене с фойтон из Централния парк (държеше през цялото време ръце на топлите ѝ обли колена под платнището, с което ги покри кочияша), задължителния чай в пет след обед в "Plaza" - последното светилище на изтъркана виенска капела, която надува салонна музика от Лехар и Офенбах.

След любовта - сълзи.

- С кого ще се обичам, когато си отидеш? - плачеше принцесата. - Съвсем ме довърши! Виж, не мога да си мръдна краката!

Гримираше се гола пред огледалото, намъкваше разни костюми за различни случаи и, пълна с енергия, сияеща след любов, хвърляше се през глава в нюйоркския водовъртеж, мъкнейки го след себе си, въпреки че копнееше да остане в леглото и да слуша плочите ѝ. Уморен от толкова преживявания, взеше се дремейки на тази

въртележка, не откривайки в нейното въртене никаква друга цел, освен чисто и просто задоволяване на суетност и страх от вечерната самота.

Обичаше принцесата, но не обичаше да я дели с други.

Имената на тези култивирани и на пръв поглед щастливи мъже и жени, осъзнаващи високото си положение, стойността и авторитета си, звучаха славно, но какво общо имаше той с тях и успеха им? Не ги познаваше, нито пък знаеше нещо за живота им, точно както и те дори не предполагаха, че изобщо съществува някакъв остров на име Козилия.

Дали така са се чувствали средновековните козилианци, когато, облечени в кози кожи, застанели пред покритите със злато куполи на Света София, вторачили се със страх и недоверие в упадъчната суматоха на византийската столица.

- Е, и?

Все по-често му се изплъзваше от устата това инатчийско козилианско *е, и?* - след някое име, което трябваше да го слиса с величието си. Мръщеше се, докато принцесата го запознаваше, пръскайки на всички страни своя чар. Е, и? В това „е, и?“ имаше и яд, и равнодушие, и презрение, и, естествено, не малко завист, че е изключен от големия суперспектакъл, в който е само случаен зрител от неизвестна провинция от периферията на голяма империя.

Арсен не се наслаждаваше много на храната. По-точно, никак не обръщаше внимание на онова, което гълта, ангажиран винаги с нещо друго, а половин час след обяда напълно забравяше какво изобщо беше ял. Все пак, започна да забелязва, че нийоркската храна няма бог знае какъв

вкус. Докато я сервираха, предлагаше на сетивата всички възможни удоволствия, които после не можеше да изпълни (точно като някоя умела жена, която може с елегантност да прикрие недостатъци), но щом човек вкусеше първия залък, струваше му се, че дъвче пластмаса, без значение дали най-вещи световни готвачи панически са се мъчили с магьоснически трикове да върнат изгубения вкус. "А когато солта изгуби вкуса си, питам ви, кой ще ѝ го върне?" Нито най-редки сосове, нито подправки; невъзможни и невъобразими комбинации от ястия, точно по правилата видове вина и години на реколти, не можеха да върнат вкуса на прясната проста храна. Напразно търсеше чиния сварено цвекло с два варени картофа и солена сардела от саламура - всичко, което опиташе, имаше вкус на синтетика!

На деветия ден лудешки му се прииска неговото си море.

Само на петдесетина крачки от неговата къща, то беше девствено чисто и неосквернено. Под краката му хрускаше чакъл, който милиони години преди това бил изглаждан и оформян от солените вълни на Средиземно море, докато не получил съвършените форми, които не можеха да бъдат нито опростени, нито допълнени. Нищо не можеше да му замести този плаж, на който вълните на Средиземно море достигаха една праствара цивилизация.

Мъдра японска пословица съветва ваятеля да остави завършената скулптура на вълните най малко хиляда години. Онова, което се извади след толкова време от водата - това е истинско изкуство! И точно както най-очарователното камъче от козилианския плаж, напръскано

със златисти петънца, съвършено в своята хармония, губи своята привлекателност, щом го вдигнат и пренесат от крайбрежната ивица дори само на десетина метра по-далече, в сянката на кипариса, (изсъхнало, за по-малко от половин час губи своята влажна красота!), така и плодовете на морето, каквито някога беше ял по козилиански, италиански, кипърски и гръцки кръчми, губеха безвъзвратно безценния си вкус. Стридите, наистина, приличаха на козилианските "каменици", дори бяха похубави и по-едри, но не притежаваха нито мириса на йод, нито вкуса на море. Зажумявайки, на Арсен се струваше, че дъвче все един и същ полусуров хамбургер. Пясък.

Не се ли случва същото и с хората?

От своя страна пък, принцесата твърдеше, че никъде няма толкова риба като в Ню Йорк. Неговата прекалено ранна носталгия по брега на Мимоза я смяташе за обикновен каприз.

Една нощ го събуди в два часа и го закара, още сънен, на Южната улица, за да гледат как се разтоварва риба от корабите.

Пред очите му сега се разкриваше някакъв съвсем друг Ню Йорк. Сякаш погълнат от зиналите челюсти на този град-звяр, той се оказа право в неговата утроба, в която се мятат несмлени, току-що погълнати риби и миди. Улиците, настлани с гранитен паваж (точно както в Мимоза), бяха хлъзгави от рибени люспи и кръв, която се оттичаше в каналите. Хората воняха на саламура. От сергиите ги гледаха милиони изцъклени рибешки очи. Тук имаше омари, каквито никога преди това в живота си още не беше виждал: огромни слузести сепии, гигантски морски раци,

прозрачни треперещи влечуги и морски изроди със странни форми, които още дишаха...

Спомни си с нежност за рибарското пристанище в родния си град. Призори, до каменния вълнолом, акостираха местните рибари, носейки след най-щастливите улови най-много по петдесет кила риба в кошове от пръчки. Зажумявайки, можеше да види този щастлив натюрморт: червени барбуни, тънки кефали или като стомана синкави скумрии, наредени на смокинови листа... Омарите бяха същинска рядкост, а когато се появяха, веднага бяха отнасяни или в резиденцията на Майора, или във вилата "Белведере" за дипломатите и чуждите кореспонденти. Обикновените хора не можеха да платят високата цена за тях. Но онези клетки рибки имаха интензивен цвят, за разлика от тези сиви, лигави жители на океана. Минавайки край планини от улов, несъзнателно търсеше златната козилианска рибка. Когато я намереше, тя сигурно щеше да му изпълни три желания. Не беше ли му изпълнено вече едното? Следеше царствения профил на малкия си водач през нюйоркските чудеса - принцеса Зое, която крачеше през тъпата като преоблечен женски Харун ал Рашид. Арсен още не беше срещнал някой, който да бъде в състояние да смени толкова личности за толкова кратко време. Тя се движеше с увереност, с каквато той никога не бе могъл да се сдобие, въпреки трийсет и деветте си години, сякаш целия южен край на Ню Йорк е нейно лично владение - без капчица страх, че някой от тези размахали се груби хора може да я нарани или да ѝ причини злина.

Това беше луда нюйоркска нощ, която беше започнала съвсем скромно, а се зарамотава като побъркано кълбо, чийто край случайно бяха дръпнали.

Арсен периодично се виждаше *отстрани* и не

можеше да се познае! "Какво правя тук? Откъде? Защо?"

При поглед към черната маса кораби, които скърцаха, търкайки бордовете си един о друг, от време на време го побиваха тръпки от мрачните води, които започват зад кърмите им. Сякаш вече беше умрял и бе попаднал в някакъв съвсем обърнат живот от другата страна на земното кълбо, където всичко е преобърнато - всичко променено, освен тялото му, тембъра на гласа му и откъслечни спомени от предишния живот там, на Острова.

В "Мързеливия Луи" на ъгъла на Южната улица и Фултън, притиснати към бара, изядоха стоешкoм по една ребена чорба от големи чаши, оглеждайки полупияните посетители - шарен свят, който иначе никъде не може да се срещне, освен тук, под прикритието на лудите нощи. Тук имаше нескопосни корабни машинисти, омазани с моторно масло, дебели италиански готвачи (бяха дошли лично да изберат стока за своите ресторанти), имаше и чревоугодници, и носталгични почитатели на морето, които пълнеха очите си от неговите плодове; видяха и важни птици, които бяха "кацнали" на Южната улица, за да се наслаждават от причудливостта на зрелището и да размърдат приспаните сетива. Рибари, търговци, прекупвачи, ресторантьори и авантаджии, си бърбеха с дами с кожени палта, пристигнали придружени от мъже, под чиито шлифери се подаваха смокинги. Една циганка на средна възраст, забрадена с шарена кърпа, в която бяха втъкани златни пари, обикаляше посетителите и четеше съдбата им на длан за долар-два. Когато взе лявата ръка на Арсен, той дръпна дланта си: не смееше да погледне бъдещето в очи.

А в "Мързеливия Луи" имаше и хора с напълно неясни професии, такива, които се мотаят на всяко място, където нещо се случва или има надежда, че ще се случи. Тези хора сърбаха топла чорба, гълтаха стриди, изсмукваха сърцевината от краката на омарите, пиеха бели вина и пушеха, смееха се и разговаряха шумно, докато навън, в оловната нюйоркска зора, издъхваха тонове риба. Сребристият блясък на люспите им бавно гаснеше при разсъмването, което превръщаше цялата тази маса от доскоро трепкащ живот в гниеща мърша. Настъпи махмурлук след нощния празник.

Арсен здраво стисна ръката на принцесата. Беше го страх да не се изгуби във всеобщата бъркотия. Дланта ѝ беше сигурна и топла. Тя погрешно разбра неговото стискане.

- Обичам да ти показвам Ню Йорк! - каза. - Ти умееш да се радваш. Не си преситен...

Дойде от банята боса, загърната само в бяла кърпа, на която беше шамповано голямо Z. По гладката ѝ кожа, като диаманти, се плъзгаха капки вода.

На стъклената стена на студиото спусна тежки завеси; една след друга изчезваха части от малката градина и небето.

- Защо правиш това? - попита я.

- За да направя нощ... - каза тя, свивайки се край него по своя глезен детски начин. - За какво мислиш?

- За нищо.

- Не си ли щастлив тук?

- Не, не, много ми е хубаво...

И двамата имаха право: беше нещастен и му беше

хубаво.

Това е вълшебството на Ню Йорк.

Все пак излъга.

Мислеше си за стареца, професор Кузен и неговото допотопно мъдро лице на костенурка, вечно пред една и съща маса на терасата, ето вече шейсет години. Вдишваше дима от евтин тютюн, който професорът увиваше в правилно изрязани листчета, откъснати от нечии събрани съчинения, печатани на библейска хартия, и го слушаше.

- Виж, стара Атина имала само две хиляди жители, и те са измислили демокрацията, философията, драмата, европейското чувство за мярка - всичко на което се основава днешната цивилизация! - каза му между две халби хладко козилианско пиво. - Нека не те заслепява Ню Йорк! Не е работата в големината...

Няколко пъти успя да остане в леглото чак до обяд. Принцесата, най-накрая, вдигна ръце от него и ходеше да зяпа сама из града.

- Наистина, никога не питаш какво правя, когато не съм с теб. - каза тя, разхвърляйки дрехи на всички страни.

Коленичи до грамофона и започна да нарежда една над друга цял куп плочи, така че да не трябва да стават от кревата дълго време.

Били Холидей за възбуждане. Шарл Азнавур за галене. Дон Съмър като увод в еротиката. Тамтами от Брега на слоновата кост за надпреварване. Камбаните на киевските църкви за прослава на оргазъма. И неизбежния Моцартов концерт за флейта и оркестър за прочистване.

Всяка част от любовната им игра имаше съответна музика.

- Не - каза, - когато си с мен, с мен си!

- Обичам те, защото не си собственик! - каза тя. - Обичам това че не предявяваш никакво право над мен. А същевременно ми е и криво заради това! Какво да правя?

- Не мисли за това!

Потърси го с ръка под завивката, която беше дръпнала през главите им. Винаги обичаше това детско начало на търсене и сляпо опипване на кожата. Любовта им малко по-късно щеше да отхвърли от себе си и чаршафи, и срам, показвайки се в пълния блясък на похотта, гола и без огради, като някакво езическо празненство.

- Да се прави любов с Ваше величество - каза ѝ, докато галопираше на него, отмятайки глава на невидим вятър, - това е като откриване на фестивал с фойерверки и народно веселие! Беше ли ти хубаво?

- А на теб?

Съвсем случайно, прехвърляйки разпилените книги, Арсен измъкна един екземпляр на Шекспировия „Ричард II“. Книгата, подвързана с фина жълта мароканска кожа, му се отвори на дланта сама на сто и седма страница. Очевидно беше отваряна често точно на това място, където Thomas Mowbray, херцог от Норфолк, се оплаква на крал Ричард, че го е изгонил от Англия. С вече потъмняло червило бяха отбелязани отстрани тези стихове:

*"Тежка това е присъда, господарю мой!
Неочаквана от устата на Ваше величество!
По-добра награда от това дълбоко страдание
да бъда изхвърлен в широкия свят,*

*съм заслужил от Ваша светлост.
От речта, която учех четирийсет години,
от матерния си английски език, трябва да се
откажа, и сега тя не ми върши работа повече
от безструнна виола или арфа,
или от инструмент хубав, затворен
в кутия, който, изваден, попада
в несръчни ръце, за да изтръгнат музика.
Зад моите устни арестувайте моя език,
[подчертано]
пазен с решетка от зъби и устни;
а безчувствено и тъпо невежество
ще ми бъде отсега постоянен тъмничар.
Твърде стар съм да се умилквам на бавачка,
прекалено зрял, за да бъда ученик:
наказанието, което мен и езика ми лишава
от родния дух, същинска няма смърт е...
... Сбогом, господарю. Не ще се загубя;
Освен Англия, целият свят сега ми е път!"*
[подчертано два пъти]

Усмиввайки се, Арсен внимателно върна книгата на мястото ѝ.

- Сякаш те познавам открай време...
- Познаваш ме точно единайсет дена и трийсет и девет години. Кога ме срещна за пръв път?
- В книгата на Марк Твен "Принцът и просиякът".
- Хубава книга: татко ми я четеше преди лягане, когато бях малка. И? Какво играех в нея?
- Принца.
- А ти? Какво беше ти?

- Просякът, естествено.
- Това звучи доста хомосексуално.
- Заради тебе пак ще се върна към жените...
- Ще се върнеш в родината ни и ще ме забравиш. Ще
бъда малкия ти нюйоркски излет.
- Но ние нямаме родина!
- Ти я имаш.
- Вече не. Нашата родина е в Андерсен.

Няколко пъти опитваше да измъкне от нея нещо повече за дните, когато Удини е рисувал портрета ѝ, но Зое нищо не си спомняше. Ако се напрегнеше силно, можеше да му опише някакво голямо студено помещение и жени в бяло, които я насилвали да седи мирно. Обещали ѝ червено пони, ако бъде добра и не удържали на обещанието си.

За художника изобщо не си спомняше. Нито за града, в който я рисувал. За семейството ѝ Удини вероятно е бил само прислуга.

Когато тръгна да потърси последното убежище на Валдемар Удини, принцесата се предложи да му прави компания. Отидоха до самата южна граница на Бронкс - край, в който освен най-бедните преселници-козилианци, живеят още само малобройни групи поляци и пуерториканци. Шофьорът на таксито измърмори псувня, когато му казаха къде да ги кара. Минаха през напълно изгорели квартали, които сякаш бяха опустошени от някаква война. Сляпото отчаяние на нищетата, стигнала до самото дъно, беше изпотрошило и изгорило с разрушителен бяс всичко, до което е могло да се докопа. Цветнокожи се

тътреха през всеобщото пепелище, ровейки отпадъците. Краят на света!

Шофьорът отказа да ги изчака. Взе парите и отпраши с пълна газ от този тъжен край, по който сякаш непрекъснато се посипва фина сива пепел. Беше прохладен ден и от дупки в асфалта бълваше пара. Принцесата изчезваше като дух в белите облаци, които идваха от пъкьла на подземния Ню Йорк. Запътиха се по разбития и хлътнал тротоар през тълпи мръсни, занемарени деца, покрай складове и изоставени работилници, заобикаляйки купчини смет, които вече никой не махаше. Пожарните стълбища бяха ръждясали и с прекъсвания. На праговете на къщите седяха старици в черно, с празни, изгладнели очи. Не без сянка страх, принцесата и Арсен минаваха покрай групички козилиански младежи, които блуждаеха по ъглите. Един от тях, който им поиска четвърт долар, им показва къде се намира кръчмата "Мимоза" - центъра на американската Козилия. Още от входа на схлупената приземна сграда ги блъсна интензивната и остра воня, която просмукваше целия район със смрадта на котешки изпражнения и гранясал зехтин. Над "Мимоза" минаваше, подпряна с черни греди, линията на надземната железница, така че кръчмата от време на време се раздрусваше като в треска, щом изгромолеше влак. Въпреки че беше ден, цялото помещение се осветяваше от мъждукащата светлина на възслаба крушка, която превръщаше лицата на хората в пръстени маски, белязани с дълбоки сенки. По стените бяха окачени козилиански инструменти. Дърво и опната козя кожа. Пренесли ги през океана да не забравят кои са и откъде са. В тях е съхранен звукът на избрания народ. Арсен се разнежи пред този трогателен опит да се запази произхода в духовно алиби, въпреки мизерията, в която

бяха изпаднали.

Хората седяха мълчешком, загледани в празните маси пред себе си. Някои от тях живееха от социални помощи на град Ню Йорк, но много се бяха преселили в Америка нелегално, без всякакви документи, прехранвайки се от днес за утре с най-мръсна и тежка работа. Почти никой от тях не беше научил английски - продължаваха да говорят на своя език помежду си. Пристигналите по-рано съветваха новодошлите как да си купят билет за железницата, да търсят хляб или тютюн, и как да се върнат от работа, където разменяха през зъби по някоя оскъдна дума със земляците си, работейки, страдайки и чакайки - и сами не знаещи какво.

Един човек, на който платиха бирата, им разправи още, че малките козилианци ги настаняват в класове за слаборазвиващи се деца, заради това, че не знаят английски и че са твърдоглави.

"Раждаме се луди и прокълнати - мислеше си Арсен, докато слушаше потресен. - Народ сме, на който е съдено да страда. Все пак не бих се сменил със щастливите. Мъката ни трябва един ден да породви благороден подвиг. Това е само въпрос на време! На всеки народ все някога му идва редът в историята, точно както и най-незначителният статист в театъра винаги има, макар и една, възможност в живота си, да се извиси над оперния хор и да достигне най-високия възможен тон, който ще смае изисканата публика..."

Събеседникът им не познаваше Валдемар Удини, но след като известно време разговаря шепнешком с бармана, каза, че скоро щял да дойде съдържателят на "Мимоза", който знаел повече.

Онзи пък се оказа весел здравеняк. Захласваше се от

смях, разказвайки как са ставали майтапите с вечно пияния Удини, който винаги седял край печката с дрипавия си шинел, препасан с въже, вместо с колан. Поискаха да им покаже това място.

- Седите точно на него! - засмя се съдържателят. - Ако старият Валдо беше жив, нямаше да се забавлявате...

- Защо?

- Е, знаете ли, въпреки че беше кръгъл бедняк, Валдо си имаше принципи! Щом свареше някого на стола си, удряше с бастуна си без предупреждение. Хората знаеха това и уважаваха своенравието му. Не всички, разбира се! Понякога се шегуваха като предлагаха на някой новак да седне на Валдовото място. Само да го видехте!

Това, значи, е последният пейзаж, който Валдемар Удини е рисувал с изгоряла кибритена клечка по покривката: квартали от сиви блокове, които се нижат под колоните на надземната железница, без дървета, без листа, без тревичка. Разлята локва в слегналата се сгурия. Редица стълбове като бесилки на някакво голямо място за екзекуции.

- Каквото си е, си е, умееше да разказва като никой друг! - разправяше им съдържателят, на който се развърза езикът. - Но не можеше да му измъкнеш и дума, преди да му сложиш литър на масата. Чистеше ми пепелта и поддържаше огъня. Помагах му, колкото можех. Идваше преди всички сутрин, щом се отвореше заведението и сядаше на мястото си. Лицето му се гърчеше, ето така, като че ли е от гума, цял се тресеше и трепереше, но щом изпиеше първата глътка, се успокояваше и тогава нямаше по-благороден човек от него. Разправяше, че бил художник. Може и да е бил, не знам. Тук не се разпитваме кой какъв е бил *преди*, защото всеки е бил нещо някога, човече! Но,

когато му дадох да ми украси менюто с наши, козилиански мотиви, нищо не излезе от това! Внучка ми щеше да го направи по-добре, човече.

- Имате ли това меню? - попита го Арсен.

- Още от отдавна не готвим! - отвърна съдържателят на "Мимоза". - А и защо ли? Тук хората имат достатъчно едва и за бира...

- Ех, Валдо, Валдо! - въздъхна, след като известно време прекараха, загледани в печката, от която Удини с години изнасял пепелта. - На края съвсем се вдетини; плачеше, когато нашите заиграеха *хота*!

Последният меценат на Удини ги упъти към къщата, където художникът живеел без брак с жена си, бивша акушерка. Изкачиха се по влажните стълби, които воняха на изварено бельо и на втория етаж намериха мухлясала стая, в която бяха натикани три различни гардероба и две легла. Върху гардеробите се разпадаха куфари. Една изпотена, побеляла жена се беше вторачила подозрително в тях изпод пластове трепереща сланина. Беше загърната с омазана домашна рокля.

- Какво ви трябва? - запита ги, явно готова за кавга.

От отворените врати на стълбището ги наблюдаваше букет от мургави козилиански лица. Посетителите тук, явно, бяха редки.

- Роднини ли сте му? - разпитваше ги жената.

- Не, не сме - каза Арсен, - само ни интересуват картините му.

- Картините на Валдо? - сега играеше за публиката по вратите. - Лайна! Че тоя през живота си не е държал други картини, освен онези на картите!

После следваше объркан монолог, от чийто порой от време на време долавяха, че се била пожертвала за Валдо, че му била добродетелка и готвачка, и болногледачка, а той ѝ върнал всичко това така, че я оставил до гуша в дългове за наем, лекарства, погребение; споменаваше и точни суми кое колко струвало, удряше се с месести юмруци в гърди, а в един момент на самосъжаление успя дори да ѝ се изтръгне и една сълза или поне нещо подобно на това.

Обясниха ѝ, че биха купили нещо, притежавано някога от Удини.

- Додо! - повика с глас, пресипнал от алкохол. - Додо, сине, качи се на гардероба и земи оназ кутия!

Едно слабо момче се изкатери като маймунче през масата на гардероба и оттам смъкна сандъче, чиято политура почти не се виждаше от дебел слой прах.

Това беше кутията за рисувални принадлежности на Удини. Отвориха я коленичили на пода, внимателно, както се отварят вратите на току-що открит при разкопки храм, който векове е креел под земните пластове. Лъхна ги въздух отпреди двадесетина години. Няколко втвърдени четки и туби боя "Рембранд" без капачки, ръждясала шпатула, шише терпентин и вкаменен парцал за бърсане на четките - това беше в общи линии всичко. Съдържанието на кутията сякаш беше овъглено от времето. Миришеше на прясно отворен гроб. Арсен пипна с пръсти една туба: долната половина на алзарин-креплака още беше еластична. Боята не беше съвсем изсъхнала. Тук беше и палитрата на Удини със спечени следи от любимия му спектър. Обърса я с кърпичката си и под мръсната ципа върху умбрата заблещука искрящ слой цинобър.

Арсен желаеше да открие гроба на Валдемар. Сега това вече не беше необходимо. Съдържанието на тази кутия

криеше в себе си неговите земни останки. Къде изобщо е гробът на един художник? В кутията му за бои. В тези същите бои, изразходвани до половина, на които не се удало да се превърнат във форми, в картина. В прекъснатата последователност на нещата - малък подреден свят, който представляваше единствения дом на художника на земята, в рисуванните принадлежности, от които не се разделял дори и след като съвсем престанал да рисува, надявайки се, че някой ден ще спре треперенето на ръцете му и че сигурно ще нарисова най-доброто си платно. Гробът му е в сандъчето, свалено от гардероба иззад куфари и буркани, стари метли и прашни парцалени черги; в тази подвижна работилница, която единствена спасявал от наетите парижки ателиета, когато му конфискували останалия багаж за неплатен наем. Знаел - ако запази чудодейната си кутия, щом поиска, може да върне и всичко останало. Мъкнел я по своя дълъг изгнанически път през Гърция, Алжир, Тунис, Мароко, Женева, Лондон, чак до Ню Йорк - лежала до краката му върху килимите в европейските дворци, където портретирал короновани особи, търпеливо го чакала, докато се любел и напивал, знаейки, че все някога ще се върне при нея. Върху тубите все още се намираха отпечатъци от пръстите му. Останали завинаги омагьосани пространства и лица, чиято друга половина отнесъл в гроба. Остатъкът от този сън се намирал в неизразходваните бои.

Арсен и Зое бяха коленичили над отворената кутия в няма молитва за душата на нещастния козилиански художник. В стаята се чуваше само астматичното дишане на последната жена на Удини и тиктакането на будилника.

- Колко искате? - най-накрая Арсен попита жената, която стоеше над тях като паметник на провала.

Малките процепи на очите й лукаво засвяткаха..

- Хиляда долара... - каза, при което надолу по стълбите настъпи оживление. - Нито долар по-малко!

Можеше да ѝ плати, колкото му искаше; беше достатъчно само да попълни чека, който Козилия му беше предоставила, но кой там, у дома, щеше да му повярва, че точно това е кутията с бои на Валдемар Удини, а не нечия друга? Всички кутии за бои и всички палитри си приличат.

Разгърнаха "букета" на вратата и заслизаха по стълбите.

- Ей, чакайте! - завика жената. - Ще ви я дам за пет стотаката! Триста? Двеста... Дайте петдесет и мътните да ви вземат!

Върна се в стаята и ѝ подаде банкнота от петдесет долара.

- Наистина ли ви беше познат? - шепнейки му се завря в лицето.

Сложи нещата на Удини под мишница.

- Да - каза, - беше твърде познат.

- Проклети! - застена тя, без да казва кой да бъде проклет. - Додо, сине, изтичай до Мартин за бутилка!

В къщи принцесата смъкна от себе си всички дрехи, сякаш са заразни, и Арсен вече никога не я видя с тях.

- Не искам да ме водиш повече на такива места! - хлипаше в истеричен пристъп. - Не ги обичам!

- Това е твоят народ, принцесо!

- Не съм виновна аз...

Можеше да гледа мизерията при условие, че е декоративна и не смърди. Но мизерията, която видяха в малката Козилия я унижаваше. Вонеше на зоологическа градина, имаше вкус на срам. Екскурзията в Южен Бронкс я

накара да се почувства като попаднала в клопка. Там не завари весели парижки клошари, нито дори колоритните пияници от улица *Bowery*, които чакаха на светофарите да избършат автомобилните стъкла, винаги с някоя шега или нов виц.

- Трябва да ме разбереш - каза подсмърчайки, след като малко се успокои. - Много се намъчих в живота, но успях поне едно: правя само онези неща, които ме развеселяват. И заради това, няма да позволя на никой да ме върне там... Дори и на теб!

Арсен ден след ден отлагаше заминаването си. Ставаше все повече нийоркчанин, и сам чудейки се колко лесно е това. В града, където всеки идваше отнякъде, и за чужденецът е възможно да се чувства у дома. Вече се справяше съвсем добре и предприемаше сам дълги разходки. Ходеше пеш до най-отдалечени квартали, а когато го налегнеше умората, слизаше под земята и се връщаше с метрото в района на принцесата, помагайки си с плана на Ню Йорк, с който не се разделяше. Принцесата никога не се возеше в *subway*. Призна му, че страда от клаустрофобия и че по-скоро ще умре, отколкото да слезе под земята.

Обикаляше възторжено музеи и галерии. Най-много хареса изисканите помещения на колекцията Фрик на Пето авеню, където за него времето напълно спираше, докато той седеше под Рембрандовия "Полски конник". Накъде ли язди този рицар в сумрака? Не е ли самата смърт, изтъкана от златна паяжина? Омагьосаният ездач го гледеше, сякаш отдавна знае как ще завърши нийоркската му екскурзия.

Отиваше в музея на Guggenheim; с часове

прелистваше художествените монографии в малката книжарница, поместена в партера на Музея на модерното изкуство. Напразно сред тях търсеше нещо от Валдемар Удини. Нямахте го дори и в най-обхватната история на изкуството.

Няколко пъти не можеше да надмогне желанието да купи книги, за които години наред беше копнял. Щеше да ги прелиства в Мимоза по време на дългите зимни дъждове. Донасяше ги до касата, но тогава се отказваше и ги връщаше стриктно на полиците, където стояха по-рано.

Каква полза? Не можеше да пренесе цяла една цивилизация на своя остров, а не спадаше към хората, които се задоволяват с трохи. Успя да задуши желанието да притежава.

"Не може да ми се отнеме само онова, което ми е в главата. Ще помня, значи, всичко, което виждам!" - заключи и пак се запъти пеша към колекцията на Фрик, където онзи клет полски конник все още изминаваше безкрайния си път от единия до другия край на позлатеното платно.

Харесваше отчаяната дързост на Джексън Полок и празната шумна тишина на Марк Роткович от усамотени квадрати, но след Рембранд, Арсен не можеше да гледа нищо повече! Всичко му се струваше прекалено едномерно.

Съществуваше, може би, само едно платно в модерното изкуство, в което можеше да открие убежище, без преситеност и гадене: портретът "Момиченце с кукла. То беше за Арсен повече от живопис. Живот и още много повече от това!

Може би смърт?

Благодарение на Селебрити Сървис принцесата често получаваше платени покани да украси някое събиране на новоизпечени американски богаташи. За времето, прекарано на вечерята, където помпозно я обявяваха като Нейно Кралско Височество Зое, Принцеса на Козилия, получаваше шестстотин долара.

- Херцогът и херцогинята на Уиндзор получавали навремето и по три хиляди за половин час! - обясняваше на Арсен работата си. - За хиляда и петстотин може да се наеме руския принц Серж Оболенски...

- Защо ти получаваш толкова малко?

- Малка страна сме... - каза, свивайки рамене.

Два пъти я съпровождаше на коктейл-партита, които се състояха в луксозни апартаменти на Пето авеню. Пренебрегнат за известно време от малката си приятелка, за пръв път заспа в плетен фотьойл в зимна градина, чиято стъклена стена гледаше към короните на дърветата в Централ парк. Втория път се запозна с Роджър Шулман, който също беше намерил скривалище в библиотеката.

- Знаете ли, всички тези приеми си приличат един на друг като две капки вода! - довери му се старият Шулман, когато го попита защо се е усамотил. - Винаги на тях има някой индийски йога на турне, уругвайски посланик, италианска оперна звезда, чакайте... Естествено, бивш студент-революционер, който плюе на всичко, гръцки корабоприетжател, прясно разменен руски десидент...

- ...и козилианска принцеса! - завърши Арсен списъка на Шулман с поканени.

- Вие сте с нея?

- Да.

- Много е хубава - каза той, - същинска портативна принцеса!

Шулман му допадна от пръв поглед, защото с износеността на дрехите си се различаваше от останалите гости на приема. Очевидно, никой не драпаше за неговата компания, точно както не копнееха и за тази на Арсен. Почувства известно състрадание спрямо това набито старче, облечено с протрито кадифе, чиито сини като небе очички го гледаха любопитно иззад очилата с големи диоптри. Имаше късо подстригана побеляла коса, която приличаше на четка, и напомняше леко на професор Кузен по известната примиреност, пълна със скептицизъм.

Арсен почувства необходимост да го утеши, те по липса на нещо друго, похвали загорелия тен на лицето му.

- Това не е нюйоркско слънце, предполагам? - каза.

- Флорида... - каза Шулман.

- Били сте там на почивка?

Аз цял живот съм на почивка, *boy!* - каза, смеейки се, старецът. - А вие, какво правите вие на този прием?

Арсен му каза.

- Добре, - каза Роджър Шулман, намествайки се удобно във фотьойла - кажете ми искрено, ама наистина искрено: как се живее при военна диктатура?

- Наистина ли искате да ви кажа? - попита го Арсен и, след като получи утвърдителен отговор, се опита да обясни на събеседника си, че *животът* (натърти на думата *живот!*) си тече, за каквото и правителство да става дума! Маслините растат, също както и в античността, хората ги берат, търгуват, обичат се, мразят, пият, умират и се раждат, както и винаги, слънцето изгрява и залязва, сменят се годишните времена, жените вечер плетат дантели пред къщите, мъжете пушат и пият бира, щастливи са или нещастни, както и всички останали хора на планетата...

- Радвам се да чуя това! - каза Шулман.

- Искам да кажа - рече Арсен, - склонен съм да мисля, че (при условие, че човек не се занимава с политика, разбира се) всяка политика е еднакво добра и еднакво лоша, защото всъщност е *извън* самия живот; вие, естествено, ме схващате, понеже животът е по-силен и по-жилав от която и да е доктрина, колкото и напредничава или консервативна да е била замислена...

Не палеха главното осветление в библиотеката. Седяха един срещу друг с чаши в ръце: двама човека от двата края на света, и опитваха да се разберат.

- Това е твърде удобно обяснение - въздъхна накрая Шулман, - но в него има доста пасивност.

- Аз не се занимавам с политика - каза Арсен, - а с история, и то на изкуството! В живота ме интересуват изключително следите от най-благородното у нас, разпилени във времето... - цитира едно свое интервю пред местен вестник по повод откриването на Отечествената галерия в Мимоза.

- И това е политика, *boy!* - каза спокойно Шулман. - Всичко е политика!

Прекъсна го:

- А можете ли тогава да ми кажете, моля ви, към коя партия е принадлежал Омир? Еврипид? Аристофан? На кого са плащали членски внос Шекспир, Данте, Микеланджело, Сервантес? За кого е агитирал Петрарка?

Шулман не знаеше.

- Виждате колко маловажно е това след известно време!

- Бихте ли бил така любезен да ми донесете едно питие? - замоли го старецът. - Ако отида там, изобщо трудно ще бъде да се измъкна пак...

Арсен не вярваше, че старият Шулман е такъв

любимец, че да не го пуснат обратно. Смяташе думите му за накърнена старческа суетност, каквато често забелязваше и у своя приятел професор Кузен. Но се хвърли във водовъртежа от поканени, видя за миг принцесата заобиколена от ухилени усмивки ("Как се забавляваш?" "Блестящо!") и се върна в библиотеката с два двойни бърбъна.

- Какви, всъщност, сте вие, козилианците? - попита го Шулман.

На Арсен му липсваха разговорите с Кузен на терасата. Освен семейството, можеше с чиста съвест да каже, че те най-много му липсват в Ню Йорк. С принцесата общуваше главно с кожата и едносрични думи. Затова се радваше на тази възможност да разказва за Козилия на някакъв непознат старец, когото вероятно никога вече няма да види през живота си.

- Ами, вижте. - каза. - Оцелели сме при гърците, които владеели острова от 1300 до 1100 година преди нашата ера, надживели сме изчезналите финикийци, дочакали сме края на Асирийското царство, изпратили сме египтяните, персийците, видели сме агонията на Римската империя и Византия, гледали сме в гърбовете на кръстоносците, които завладели Козилия през 1201 година, развалили сме дори и покварените венецианци, намерили сме общ език и с турците, като хитро сме ги подчинили на своите интереси, без те дори и да забележат това, самите ние сме допринесли за краха им... Козилианците ли? Изтъкани сме от най-фина ориенталска лукавост и търпеливост. Ще надживеем и Американците, в това можете да бъдете сигурни!

И, въпреки мисловния слалом, който изпълняваше така умело пред Шулман, чувстваше известна доза тягост от полуистините, които изговаряше. Убедил добронамерения

Шулман, той не успя да убеди именно себе си, че не е обикновен бързливец, който извърща глава настрани пред дългогодишната битка на Военния съвет срещу свободата и разума.

- На колко години сте? - попита го Шулман.

- Аз съм на ъгъла на 39-та и 40-та. - каза Арсен, сещайки се, че в Ню Йорк на шофьорите на таксита винаги трябва да се казва ъгъла между две улици.

Старецът от сърце се засмя:

- Значи, аз съм на ъгъла на 72-ра и 73-та! - каза, бършейки сълзи.

Принцесата, която най-накрая откри Арсен в библиотеката, запали осветлението и ги свари да се превиват от смях.

- На всяка цена трябва да ми дойдете на гости! - каза Шулман, сбогувайки се с Арсен. - Поканата, естествено, важи и за вас... - обърна се към принцесата. - И така, утре в пет след обед!

Подаде визитка и излезе от библиотеката. Арсен едва тогава забеляза, че старецът е тежък инвалид.

- Знаеш ли с кого си разговарял? - попита го принцесата не без възхищение.

- Не знам - каза Арсен - Много симпатичен е старият господин!

- Роджър Шулман... Един от най-богатите хора в Ню Йорк!

- Че какво? - каза Арсен.

Чаят беше поднесен в очукани тенекиени чаши, на които пишеше *1/4 lit*. Арсен с почуда гледаше клетото си канче, което сякаш току-що е взето от някое сметище;

черен, ръждясал ръб, олющен емайл и изкривена дръжка, остатъци от спечена пръст и черни дупчици, от които избиваше ръжда. Принцеса Зое не намираше в чашата си нищо чудно. Едва, когато беше изпил чая си, обърна чашата с дъното нагоре, откри, че бедняшката чаша *1/4 lit* всъщност е до съвършенство направено копие от най-скъп английски порцелан. Очевидно, Роджър Шулман не забравяше лесно първото си нюйоркско пиене на чай!

Повече от всичко на този ексцентричен старец се харесваше да обърква експертите по живопис. В колекцията си имаше само такива творби, които ни най-малко не отговарят на обичайната представа, която светът има за големите майстори на модерното изкуство.

Арсен беше един от редките щастливци, които бяха допуснати да видят почти всички картини от тази фантастична сбирка, която надминава приказката за пещерата на Али Баба. Вървеше след своя домакин след стая в стая на луксозната къща на Медисън авеню и отгатваше авторите на неподписаните картини. Сега дойде редът на принцесата да го следва през лабиринт, от който единствено той знаеше изхода.

Шулман най-напред поиска от него да отгатне коя картина принадлежи на Жорж Бракьо, а коя на Пикасо. Касаше се за два почти еднакви натюрморта с лула от 1911. След като за един момент наблюдава тези две кулиблизначки от сенки, стари вестници, билети за метрото, вълнообразна амбалажна хартия и печена охра, Арсен без усилие определи авторите: Жорж Бракьо беше по-пресен и повече вярваше на лулата си.

След това идентифицира три приветливи крайморски пейзажи като творби на Василий Кандински от времето преди да отплува към страната Абстракция. При това му

помагаше инстинктът на изгладнял провинциалист. Най-хубавите години от живота си и цялата страст влагаше, изучавайки големите майстори на модерната живопис, на базата на случайни признаци и отпадъци, които стигаха до Мимоза. Сега за него работеха всички онези пробдени нощи, изразходвани в гледане на мътни репродукции в някое залутало списание или книга за живопис, до които беше трудно да се стигне. Като ясновидец-изгнаник предвиждаше духовните авантюри, които се случваха на хиляди километри далеч от Козилия. Копнежът му беше надежден пътеводител там, където се изгубваха преситените експерти.

Открай време му се струваха безплодни усилията на учените да установят автентичността на една творба. Всички тези химически анализи на ленените влакна или структурата на дъската, състава на боите, дълбочинни снимки на слоевете на картината при раждането, всички тези, привидно сериозни хора с бели престилки над скъпи уреди... Колко напразни усилия да се открие вода в пустошта, която ясновидец с чатал в ръка открива още след петдесет крачки! Нима фалшификаторът не би могъл за подправената си икона да вземе част от дъска от някоя проядена от червоточина врата от дванайсети век и да употреби напълно същата технология като своя пример - неизвестен монах? Има ли нещо по-лесно от това да се зарови тази същата фалшива икона в оборски тор и да се остави тя само една седмица на разрушителната мощ на амонячните киселини; на влагата и плесента, или пък, да се направи нова римска амфора и да се спусне едно лято на дъното на морето в някой развъдник за стриди и миди, та да се захванат по нея цели колонии раковини? А какво да се прави с фалшификатите на наши съвременници, където

изобщо не е необходимо да се извършват никакви технологически пътешествия във времето, а още в първия магазин се купува кутия маслени бои и обикновено платно, та за един предобед да се произведе дузина Матисе, Дюфи или Хартунг? Как ще ни помогнат тук рентгенолозите, химиците, технолозите?

Съществува само един надежден начин да се установи, дали картината е автентична, а именно, като застанете пред нея с открито сърце и без задни мисли, като ѝ се оставите и се вслушвате дълбоко в себе си за нейния отзвук. Фалшификаторът ще може да подражава всичко, освен онова, което е най-важно в една творба - нейната същност! Заради това и презираме толкова тези крадци на чужди усилия. Присвояват за себе си онова, което се плаща с нерви, кръв, мизерия, страдание, самота, и на края - с живота! Те старателно ще следват формите и цвета, повърхностния слой на стила, онова, което французите наричат *le signe*, но онова, най-ценното, никога няма да успеят да повторят: вътрешния живот на една картина, за която винаги се плаща прекалено висока цена. Впрочем, чул ли е който и да е някога някой да е фалшифицирал рисунка с молив на Ингрес? Това е невъзможно! Произвеждат се масово само онези картини, чиито автори вече са станали известни по своя *знак* и, макар вече мъртви и празни, са продължили да репродуцират до края на физическия си живот този свой вече прочут *le signe* - кокошката, която снася златни яйца. Направим ли още една крачка по-нататък, мислеше си Арсен, ще стигнем до смела хипотеза, която ще изсипе върху нас дървета и камъни от колекционери и галеристи: не са ли най-умелите фалшификатори тъкмо самите онези големи художници, които след духовната си смърт продължават да подражават

собствения си начин на рисуване?

Естествено, не съществува специалист за всички автори и всички творби, точно както не съществува и ясновидец с чатал и за вода, и за нефт, и за газ. Арсен беше в състояние да познае автентичността само на онези творци, които значеха нещо в живота му; онези, чрез които растеше и които му помагаша да открие и събере най-добрите части от себе си. Случайно, Роджър Шулман събираше точно тях.

- Добре - каза той доволен, - случвало се е и други да минат на този тест, но сега от вас искам действително невъзможното!

Спряха се пред приветливо рисувана хризантема, която сякаш беше излязла под четката на някой неделен художник. Арсен се съсредоточи върху това, на пръв поглед обикновено синьо цвете на платно с малък формат с вече леко напукана повърхност (повече от небрежното изпълнение на художника, отколкото от старост), но в системата на неговите венчелистчета сякаш се криеше някаква жестоко прецизна математическа формула. Люлееше се на самия край на този трамплин, без да знае дали долу, дълбоко, го очаква вода или бетон? Зажумя и скочи, чувайки се как при полета изговаря напълно абсурдно име: *Pieter Mondriaan!*

Посрещна го вода. Изплува мокър от щастие.

- Вие сте невероятен! - призна Шулман. - Спадате към тримата човека в света, които отгатнаха това от първия път. Тук е, значи, търговецът, който ми продаде този ранен Мондриан; другият е директорът на музея в Антверпен... Доволен ли сте? Ако желаете да останете в Ню Йорк, ще ми бъде изключително драго да ви назнача при себе си. Ще се грижите за моята колекция...

Погледна принцесата, а след това хвана Арсен за

ревера на самото:

- Искате ли?

За пръв път през живота си Арсен схвана колко тежко е бремето на тридесет и девет години. Беше прекалено стар да приеме един такъв момент, когато трябва безвъзвратно да реши и да започне всичко от начало. Американската решителност влизаше в конфликт в този момент с козилианската колебливост, която се храни с времето на своите жертви. Запита се: имам ли сила за това? Принцесата и Шулман чакаха отговора му. Вместо отговор получиха въпрос:

- Колко е часът?

- Седем - каза Шулман.

- Може ли да ми дадете време до седем и десет да размисля?

Обърна цялата работа на шега, макар че не му беше до нея.

- Имате цялото време до края на живота си да размишлявате! - засмя се Шулман, махвайки с ръка.

Онзи миг беше отминал.

Спуснаха се до партера с асансьор, в който висяха два пейзажа на ди Кирико от метафизическата фаза.

Принцесата мълча през цялото време до къщи.

Макар че любовта ненадейно озари края на третото десетилетие на живота ѝ, връзката с Арсен не правеше Зое щастлива. Тя не водеше към нищо и, както и всички подобни връзки, изтощаваше и двамата любовници с еднаква интензивност. Момиченцето на Удини в принцесата още не се беше простило завинаги с вярването, че животът ѝ ще бъде доведен до щастлив финал, след

който трябва да настъпи сигурният и спокоен период на средната възраст. Зое - нежна смесица от синя кръв, непостоянни професии, преходна любов и вечно балансиране на ръба на липсата на партньор, тъкмо беше на път да стъпи на крака и да се успокои, когато собственият ѝ портрет от детството я хвърли в обятията на нескопосния козилианец.

Вече съвсем беше отвикнала от комплицирани мъже. Движеше се непрекъснато в постоянната си среда, доволна, че сърцето ѝ окончателно се е вледенило. *Frozen rose*. Арсен с един замах срина дълго градения строеж на преситената миловидност, зад чийто зидове чувствата се взимаха само в малки дози под формата на театрални представления, филми или книги - там, където им е мястото. Разбуди в нея страсти, от които се плашеше. Боеше се от него като от навик: вече не можеше без него (мисълта, че той ще се върне в Козилия, я изпълваше с ужас), а с него беше все по-трудно. Какво пък, ако останеше завинаги в Ню Йорк? Нямаше да може вечно да го мъкне за ръкава, умирайки от страх дали ще се усмихне, докато го представя на някого, който беше важен за нея, или само мълчешком ще кимне с глава и ще се забие в първата полица с книги. На принцесата ѝ се гадеше и от самата мисъл, че в този случай би била виновна едно козилианско момиченце да остане без баща. Изпробвала го беше вече на свой гръб какво значи това.

С изключение на постелята ѝ, не се разбираха много идеално в останалите неща. И въпреки аристократичния произход, което би трябвало да предполага известна степен безволие, животът беше научил принцесата всичко да зависи от нея самата. С една част от личността си беше енергична трийсет и девет годишна жена, чийто работен

ден (ако това изискваше нейната непостоянна работа) траеше и по шестнайсет часа! Каквото и да ставаше, например, тя, преди да заспи, всяка нощ прехвърляше стотина страници по системата за бързо диагонално четене, което беше овладяла на специален шестмесечен курс. От двете страни на кревата ѝ лежаха пакети с нови издания - сега неотворени. Козилианецът напълно я изхвърли от добре отработения ритъм.

Когато веднъж му обясни начина си за бързо фотографиране на съдържанието, смеейки се, той ѝ противопостави системата си за спане между две страници.

- Имам напълно различен метод! - каза той. - Чета вероятно най-бавно в Европа...

Разказа ѝ, че цял ден се наслаждава от мисълта как ще прекара вечерта на бутилка вино и някоя книга, за която копнее. Чака търпеливо да му заспят двете Май и се настанява в дълбокия кожен фотьойл с месингови копчета - някога неприкосновено място на баща му! Виното му е подръка, разтворената книга - в скута. По прозоречните стъкла се плъзгат надолу капки дъжд. Време сякаш създадено за четене! Но той не вдига книгата, не разгръща нейните страници... Тя с месеци лежи послушно под дланта му, а от нея е прочел може би най-много десетина реда. Това според него се нарича отлагане на удоволствието!

- Но, ето, след известно време имам чувството, че съм станал голям приятел с нейното съдържание! Сякаш ми е преминало в кръвообращението, станало моя собственост...

Разказваше ѝ, че в Мимоза кафенетата се затварят рано и затова пие сам у дома.

- Все повече се превръщаме в народ от битови алкохолици - понеже човек като си пие сам, няма много вероятност някой да го издаде за шега или невнимателна

мисъл! След като в същото време и чета, книгите ми се смесват с виното в някакъв фин полусън. Затова, когато някой ме пита чел ли съм това или онова, обикновено отговарям, че не знам! Действително не знам. Може и да съм чел, само че вече не си спомням!

- Това е защото живееш на един остров, където има много време! - противопостави му се Зое. - Но тук, в Ню Йорк, всяка седмица в списъка на бестселърите се намират най-малко трийсет книги.

- Може един град да бъде не знам си колко голям - каза той, - но от трийсет книги сигурно едва две може да си струва да се прочетат... Гениални творби се раждат веднъж на сто години!

- Имаш право - каза Зое, - но аз трябва да ги прочета всичките, преди да открива кои две са гениални. По системата за бързо четене прелиствам двамадесет и осем, а двете останали чета бавно...

- Защо? - запита я той спокойно.

- Как защо?

- Защо четеш онези двамадесет и осем? Защо веднага не пристъпиш към онези двете, които си струват?

- За да знам какво има в тях!

- Ако не са добри, какво те засягат?

- Но за тях се говори навсякъде... Какво да правя!

- Четеш ги, значи, за разговор?

- Не! - изкрещя тя. - Не за това!

- За какво тогава? - попита я той с търпение на учител.

Побесня от гняв:

- Ти, ти нищо не разбираш! Трябва да бъде информирана!

- А-а, така ли... - каза той лениво и се вмъкна под завивките. - Ела!

Но тя не дойде.

Това беше първата нощ, когато не правиха любов. Сутринта Зое имаше кръгове под очите. Чак до зори държа пръст на дупчицата в бента, през която едва не се изля море от бяс. Деструктивен ориенталец! Срина продължително изгражданата ѝ система, вероятно без дори и да забележи. Сега спокойно спи, докато тя кърпи съдраната шатра. Ухапа я. Повери му много, но все пак не всичко, за всеки случай! Нищо не му разказа за безгрижните джет-сет години, когато лудуваше, мислейки си, че никога няма да я стигнат четирийсетте. Прочутата ѝ енергия вече беше почти изтощена. Младостта също. Ако искаше да се задържи на повърхността на обществения живот (от който впрочем и живееше!), трябваше да запълни празнините в непълното си аристократично образование. Как да му обясни, че е в постоянен военен поход, точно като працядо си, под който сменяли и по осем коня, докато без отмора обикалял бреговете на Козилия. Всяко ново, непознато име, подметнато случайно в разговор на масата, представляваше за нея опасност. Това вече не е безкрайно летуване; преместване от един на друг известен плаж със слънцето, което пътува заедно с големите боинги, когато е достатъчно да притежаваш само тяло с безукорен слънчев тен! Първите бели и първите бръчици - не само онези от смеене! - променяха и ролята на принцесата в обществото. Все по-рядко беше на ски, завързани за глисер, а все по-често на благотворителни мероприятия за нещастните деца, изоставените животни, гладните в Бангладеш, осакатените от земетресенията... Демонстрациите на дневен и нощен крем на фирмата "Elizabeth Arden", от които имаше най-редовни приходи, зависеше от кожата ѝ. *"Ако може една принцеса - можете и вие!"* Но въпрос само на време е кога

поканите за промоции на лосиони и дезодоранти ще започнат да намаляват. Тогава трябва да бъде готова за нещо друго. Нещо по-фино, нещо, което няма да може да бъде разядено от годините, които идват.

Принцесата вече си осигуряваше отстъплението, влизайки в света на висшата мода. Опита от вкуса да създаде ново занятие. Професия *стилистка*! "Новата мода се намира на улиците!" - стана неин девиз. "Трябва само да умееш да гледаш!" Лансира първото сако от черен плюш в комбинация с избелели дънки, и "Vogue" за тази авантюра ѝ отдели шест цветни страници, под голямо заглавие: "Европейска принцеса облича американците!" Измисли и носенето на шуби от визон с тенис-кецове. Пренесе африкански амулети от сплетени косми от опашки на зебра и слон в Ню Йорк и ги обяви за накит на сезона 1972. Сега вече ги правят и от пластмасова жилка! Въведе в модата и прекалено широките мъжки ризи, вързани с вратовръзка през кръста, за да могат и най-самотните жени, жадуващи ласка, да добият впечатлението, че в стаята на любовника си са навлекли на закуска ризата му на голо; случайно откритие от една сутрин след любов с Джеймс Финч. Трябваше, значи, да гледа, работи, учи, чете, поддържа контакти с влиятелни хора, ако желае да остане в средата, към която принадлежеше по рождение, но не и по пари! Наистина, предлагаха ѝ да възпитава млади тексаски, дъщери на нефтени магнати, да ги обучава на етикеция и стилно държание, но отдели ли макар и само един сезон за Houston или Далас, в Ню Йорк ще я забравят. А който не съществува в Ню Йорк, не съществува никъде!

И сега един случаен козилианец застраши цялата ѝ тактика. Спечели Роджър Шулман без никакво усилие, без да знае дори кой е той, отказа назначение, за което копнеят

толкова способни и енергични хора, сякаш отказва предложено питие, показваше постоянно някаква дръзка самоувереност, въпреки че живееше на края на света и беше дошъл дотук със страшния си костюм, който при всяко положение би трябвало да се дезинфекцира... А, въпреки всичко, предизвиква неразбираема нежност и нагон да го защитава, сякаш ѝ е първият мъж в живота! Беше безсилна. Беше я яд на своето безсилие да се отърве от този сладък товар, който мъкне по нийоркските салони и улици и който я възпрепятства да тича с пълна сила и да гълта онова, което ѝ се предлага. Опита се да мисли за Арсен като за пастир - бивш поданик на предците ѝ, но не ѝ се удаде. Прекалено добре познаваше генеалогията на семейството си, за да избяга в Гота Алманах. Всеки козилианец беше крал, а всяка козилианка - принцеса. По върховете на дългия разклонен корен на семейното ѝ дърво, се намираха обикновени разбойници и крадци на добитък.

- Боже, какво да правя? - прошепна и се вмъкна под завивката до спящия Арсен, чувствайки, че и против волята ѝ зърната ѝ набъбват.

Продължавайки да се разхожда из Ню Йорк без всякаква друга цел, освен да утоли любопитството си, Арсен постоянно си мислеше, че един човешки живот е недостатъчен да засити глада, който изпитва с всичките си нерви, възбудени от нетърпение всичко да докосне, помирише, види, чуе, вкуси и запомни...

Спомни си гласните разсъжденията на професор Кузен на терасата на чаша бира за това, че би трябвало да имаш най-малко пет живота, и то не само на разни места, а и в различни времена... Ако ги бил имал, професор Кузен

непременно щял да прекара единия в плавания със старите козилиански мореплаватели до Африка и Индия; вторият щял да отиде за мотаене около катедралата в Шартръоз по времето, когато са я строили; третия живот щял да използва да бъде съвременник на Микеланджело и Леонардо във Флоренция; четвъртия - за разговори с Волтер, а петия щял да остави да тече както си тече, точно както и направил с първия си и единствен живот.

На Арсен щяха да са му достатъчни само два живота. И втория би живял до дупка, точно тук - в Ню Йорк! Което е най-странно, докато се скиташе без план и цел по улици и авенюта, струваше му се, че това е напълно осъществимо тук. Онази огромна самотност, която описваха пътници, които преди него отхапали от отровния град-ябълка, не го притискаше с мъка; изгубен в навалищата на Вавилон, където не го познаваха и където никого не познаваше, можеше още ето в този миг да започне новия живот на Арсен Леро, изтрил и забравил онзи, предишния, сякаш никога не е съществувал. Кой би го открил някога в този човешки мравуняк, в който е достатъчно да смениш квартала и завинаги да заличиш всяка следа? Сладкото замайване от свободата започнало от началото, от нулата, с едно повторно раждане, го изпълваше с лудо щастие. Древната отрова, която по целия континент е посяла след себе си авантюрата на първите европейци, прогонени от родината си в нова страна, все още действаше сякаш с неизчерпаемо вълнение. Най-после откри брега, на който е осъществим блянът на професор Кузен!

Но какво тогава, по дяволите, е търсел Валдемар Удини в затънтения Южен Бронкс, в последната дупка, каквато беше кръчмата “Мимоза”, когато е можел да бъде където поиска, да има галеристи, откривания на изложби,

успех, всичко, което пожелае? Защо е отхвърлил всичко, което щедро предлагал на неговия талант и умение Ню Йорк, новият континент и съвсем новият живот, който му се простирал под нозете? Защо се е съгласил чак и да изнася изстиналата пепел от онази печка, само за да бъде колкото се може по-близо до късчето доплувала Козилия? Отказал се дори и от рисуването (на кого в Бронкс то изобщо било необходимо?), приел да търпи обиди и унижения от пияните козилианци петък и събота вечер, трябвало винаги отново и отново с бастуна да се бори за мизерното си място в ъгъла, докато в същия град, но на 57-ма улица американските галеристи чакали може би точно такъв художник, за да го обсипят с долари и почести! Било достатъчно само да каже: “Приемам!” - но старият Валдо не изтървал това от устата си! Защо?

Защо? Защо? Защо? Защо?

След всяко ново *защо?* на Арсен му се струваше все по-малко възможен нов живот в старата кожа.

На ъгъла на 60-та улица и Трето авеню купи две мандарини за петдесет цента от уличен продавач и ги белеше, докато вървеше.

И те нямаха вкус на мандарини.

- Хубаво ли ти беше?

- А на тебе?

През първата октомврийска неделя преди обяд отидоха в Сентрал Парк да слушат концерт на най-известния козилиански изгнаник, композитор и диригент, де Коста. На входа искаха да наемат велосипеди. Човекът, който ги даваше, искаше документи. Арсен беше забравил жълтия си паспорт.

- Имаш ли някакво по-малко помпозно име от Н. К. В. Принцесата на Козилия? - попита Арсен шепнешком малката си приятелка.

- Искаш да кажеш някоя по-обикновена фамилия?

Ровеше в чантата из документи:

- Госпожа Адам? Менсия? Паркър?

- Е, Паркър звучи някак си най-нормално... - каза Арсен.

Въпреки, че денят беше ветровит, караха цели два часа по асфалтираните пътеки под дърветата, докато не ги обля пот. Съблече моряшкото си палто и загърна Зое. Без да слизат от велосипедите, слушаха тъжните козилиански песни и танци, които бяха дирижирани от де Коста, облечен от главата до петите в черно. Бичовете на дългата му мазна коса шибах под октомврийския вятър наляво и надясно. Оркестърът от мандолини, тамбури, бузуки и китари беше повдигнат на подиум на една полянка, а слушателите седяха навсякъде наоколо. Много от тях бяха и на велосипеди.

Веднага разпозна своите земляци в морето от американци и туристи по някаква специфична вътрешна сивота. Лежаха по тревата като вързопи омраза – намръщени, с клечки за зъби в ъгъла на устата (козилиански специалитет), обидени, че никой не забелязва силата и мъжествеността им, напълно непотребна тук. Разпозна ги по лениво подхвърляните през зъби думи един на друг. Пиеха бирата направо от тенекиените кутийки, оставили картонените чаши на земята. В Козилия по същия начин държаха бирените бутилки, каквито тук нямаше, и те често се превръщаха в убийствено оръжие. Разпозна сред тях южняци и северняци, кърдроси италианци, гърци с гърбави носове и белозъби арменци със злобен блясък в очите; опърпани цинцари, саксонци без пигмент, тромави

турци и евреи в омазани кафтани – представители на всички народности и вери, които живееха на Острова, сливащи се в едно, с помощта на общата тъмнина, която носеха у себе си. Разпозна ги по изражението на лицата им, от което се четеше презрение без причина, подозрителност и омраза, и, докато ги проследяваха с подозрителни погледи, Арсен добре знаеше за животинския им нюх да разпознават, че са от един и същ кафез, само че и на самите тях им се струва невероятно нещо такова да е възможно! Нямахме никакво значение, че Зое и Арсен бяха облечени различно: сънародниците им надушиха принадлежността им към същото стадо.

- Добро парче! – някакъв дангалак се ухили през клечката за зъби, давайки оценка за принцесата.

- Бива си я! – съгласи се приятелят му, чиито китки бяха пристегнати с кожени ремъци.

Отдалечиха се с патешката си селяшка походка, пръскайки на всички страни пренебрежение към жената, обичайно в родната Козилия.

- Братя! – вдигна де Коста кокалестите си ръце към нюйоркското небе, по което се носеха облаци. – Нашето отечество все още е кълвано от гларус с кървав клюн! Кървави са крилете и ноктите му! Забравени сме и от бога, и от хората. Затова нека покажем, че сме един от най-старите народи на света! Да заиграем нашата ‘хота’!

И – виж ти! – при тези думи от земята се надигнаха бивши маслинари, рибари, земеделци и каменоделци, козари, овчари и мулетари, изтръгнати от родната червена земя и пресадени от другата страна на океана в нюйоркските предградия: Южен Бронкс, Бруклин, Куинс и Лауър Ийст Сайд, унижени и декласирани, разбудени след американския сън, в страна, не приличаща на нищо от това,

което бяха виждали по-рано; отръскаха от себе си прахта на Централ Парк, изпонасъблякоха палта и развързаха вратовръзки, оставиха транзисторите, които мъкнеха със себе си, и по тревата, като някаква сива змия, се заизвива ‘хота’, изпълнена със спотаена заплаха и елегантност. ‘Хота’ иначе се танцува без музикален съпровод. Това е старо хоро от бреговете на Козилия, където единствена музика е звънът от женски накити и мъжко оръжие. От най-стари времена се играе в тишина от страх да не би венецианските или турските корсари да чуят музика и да отведат в робство цялото хоро. Тук, в Централ парк, козилианците не носеха нито дукати на врата, нито саби на пояса, но звънтяха дребните монети в джобовете им, звънтяха ножовете на вериги, металните верижки на евтините им часовници, токите на коланите им и веригите от велосипеди – това опасно оръжие, скрито в ръкавите на палтата. Арсен гледаше лицата на танцуващите: болезнената им съсредоточеност върху вътрешния ритъм, в който се вслушваха заедно, напрегнатите мускули, силните челюсти и събраните вежди; пронизваше го глухия тътен от подметки по чуждата отъпкана земя...

*Ето, връщат се синовете ти, които
видя къде отиват,
събират се при теб от изток
и от запад...
Напуснаха те пеша,
водеше ги неприятелят,
а – виж ти! – Бог ти ги връща,
носени от слава, като деца
царски. (Барух, 4:37)*

Сам на подиума пред своите оркестранти, които бяха оставили инструментите си, де Коста също танцуваше, а по избразденото му лице се стичаха едри конски сълзи.

- Братя козилианци! – провикваше се от време на време. – Има ли ви още?

- Има ни... – отговаряше му ехото от пръснати мъжки гласове през глухия тътен от стъпки.

Арсен и не забеляза, че беше оставил велосипеда в тревата и че като омагьосан танцуваше на място, люлеейки се в кръста, с ръце, вдигнати над главата. Дочуваше зова на предците си, който му нареждаше как да се движи. А когато витото хоро, което се заплиташе в горичката и изскачаше от нея, опасвайки поляната, се приближи към мястото на което беше застанал, той повлече след себе си и принцесата и – виж ти чудо! – тя, която не знаеше стъпките на 'хотата', мигом започна да ги следва, сякаш винаги е играла.

- Хота! – викна водача на хорото.

- Хота! Хота! – подхванаха останалите.

Ако не се брояха двете старици, тя беше единствената жена в 'хотата', та хорото се заизвива около нея, оставяйки я на чисто място в средата на кръга. Сякаш изведнъж от нея се свали дългогодишен грим, тя се превръщаше от такт на такт е обикновена козилианка, със смирено сведен поглед. Една старица и подаде черната си забрадка. Като разпери краищата ѝ, се завъртя около себе си, като от време на време издаваше кратки гърлени възгласи. Веднага беше схванала 'хотата' – прастарата битка на живот и смърт между морето (представяно от хорото) и черния гларус, чиято роля негласно ѝ бяха предоставили.

Козилианците никога нямаше да узнаят, че една обикновена октомврийска неделя на 1977 година с тях беше танцувала и тяхната бивша принцеса. В един момент Арсен

забеляза в тълпата зрители съветника Баро. Стоеше заобиколен от четирима телохранители от Консулството.

Той знаеше.

Приблужи се до тях на излизане от Централ парк, когато връщаха велосипедите.

- Мислех, че вече сте заминал – каза укорително.

Почувства се като лош ученик, хванат в парка по време на занятия.

- Не съм... – успя да измънка. – Разрешете да ви представя на госпожа Паркър!

- Госпожа Паркър? – учуди се Баро.

Протегна ръка, но тя остана във въздуха.

Ноздрите на принцесата внезапно се разшириха. От тази крехка, дребна жена секунда след секунда израстваше ужасяващ царски звяр.

Така Арсен се оказа между две Козилии, кръвни врагове, предчувствайки, че сам ще заплати цената на двете стари омрази.

- Винаги ли се ръкувате с шапка на главата? – Зое попита съветника.

- Винаги – каза Баро, като мургавото му лице се ухили, - дори и когато става дума за принцеса!

Обърна се към Арсен:

- Очаквам ви утре в девет в Консулството.

А след това влезе в дълга черна кола с дипломатически номер, нахално паркирана на тротоара.

Оставиха го да чака два часа и половина във фойето, в подножието на леко извитото стълбище, което се изкачваше към канцеларията на консула. Така имаше достатъчно време да разгледа старите пропагандни списания, печатани специално за чужбина, пълни със

снимки на щастливи, обгорели от слънцето козилианци. Двама от охраната се бяха разположили удобно и играеха домино. Револверите им стърчаха под разкопчаните им сака. Трети режеше ноктите си с нож. Мустаката телефонистка плетеше зад пулта на малка централа.

Скоро Арсен напълно забрави, че се намира насред Манхатън – сякаш кибичеше пред някоя държавна канцелария в Мимоза.

Това, че съветникът Баро не го прие веднага, спадаше към рутинното поведение на козилианските чиновници, с които отдавна беше свикнал. Беше му дал достатъчно време да си спомни сам за своите грехове и да забрави отговорите, в случай, че си ги беше подготвил предварително.

След като прочете недодялано преведена статия, в която Козилия се престараваше сама да хвали своите природни красоти и гостоприемство, той си помисли с горчивина и тъга за своята малка родина, толкова недорасла в усилията си да бъде винаги първа и най-добра във всичко, винаги несправедливо откъсната от останалия свят, цялата в напън да докаже на другите народи, че е най-смела и най-мъжествена. Дори нейните плувци на Олимпиадата плакаха като деца, когато стигнаха втори на финала, а не първи! След това започна да се мъчи да отгатне как сънародниците му бяха успели да запазят в своето консулство в една далечна страна като под някакъв стъклен похлупак същата онази полицейска миризма, която се носи във всички учреждения на Острова. Най-напред успя да отдели кълбо дим от цигари “Дипломат”, добре познатия застоял дъх на стари документ, амоняка и лизола от тоалетните – всичко това пропито от мъжка пот и миризмата на канцеларии. В един град, който крещи от цветове, те бяха успели невероятно да посивят мястото, в което пребиваваха. Ако не

беше слънцето и годишните времена – помисли си той, - не вярвам на Острова да можем да видим някой друг цвят, различен от маслиново сивия! И как само им се удава постоянно да запазват върху намръщените си лица онова същото потиснато настроение, сякаш животът е прекалено тежко наказание, което трябва да изтърпяват. И то в град, където дори и погребалните агенти са ухилени до ушите! Да се смееш в Козилия открай време си е малко непристойно, а онзи, който често се усмихва, се счита за повърхностен и несериозен. Не са ли традиционните козилиански мустаци увиснали надолу именно, за да попречат на усмивките?

Когато най-накрая го въведоха в кабинета на съветника, очакваше да го види веднага, щом стъпи в помещението, но се мамеше! Баро беше зад гърба му; бюрото му беше разположено зад вратата – малка предпазна мярка срещу евентуален атентат!

Изненадващо любезен, съветникът сърдечно му предложи домашна билкова ракия. Отначало разговаряха за времето, а след това домакинът му учтиво се поинтересува дали е открил някакви нови сведения за Валдемар Удини. Арсен му спомена за кръчмата “Мимоза” и за кутията за бои. Съветникът каза, че е информиран за посещението му в Малката Козилия.

- Навсякъде имаме свои хора... – каза той.

Нито дума за принцесата.

- Е, кога имате намерение да се връщате у дома? – попита усмихвайки се и му наля нова чаша.

Арсен му каза, че проучванията му са към края си и че би могъл да напусне Ню Йорк още в началото на седмицата.

- Не е нужно да бързате... – успокои го съветникът. – Разбирам ви, сигурно се безпокоите за своите, но те са

добре... Току-що разговарях с Мимоза!

Под това любезно осведомяване Арсен не можеше да не забележи финия, почти недоловимия звук на предупреждение, като шумолене на змия, когато пълзи по суха трева.

- Колко дълго сте вече в Ню Йорк?

- Десет дни... – каза Арсен

Съветникът разсеяно прелистваше настолния календар:

- Не е ли малко повече? – вдигна невинно към него очи. – не е ли това тринадесетият ден?

- Сигурно е както вие казвате – съгласи се той. – Човек изгубва в чужбина представа за времето...

- Е, ден по-малко или ден повече, това изобщо не е важно! – Баро се отпусна назад в подвижния фотьойл и вдигна крака на масата по американски. – Естествено, когато хората се разбират, нали? Ню Йорк е добър град, където човек да се поналадува! У дома, за съжаление, нямаме много възможности за приятно прекарване на времето... Бихме могли някоя вечер заедно да погуляем. Знаем някои приятни местенца!

Усмихна му се дяволито, сякаш бяха стари големи приятели. Облекчението, което Арсен почувства в началото на срещата със съветника, след като изобщо не стана дума за неговите “простъпки” в Ню Йорк, се замени от погнусата от възможността да прекара дори и една нощ с него. Благодарил му за поканата, но му каза, че вечер е страшно уморен, след като цял ден обикаля пеш нийоркските музеи.

- Тогава да не ви задържам повече – съветникът се надигна от стола. Съжалявам, че чакахте малко повече, но имах пряка телефонна връзка с Мимоза...

В момента, когато ръката му беше вече на бравата,

Баро изведнъж се плесна по челото:

- Без малко да забравя! – сети се той. – Носите ли у себе си онези чекове?

Носеше ги. Подаде ги на съветника, а той ги занесе до бюрото си. Седна и внимателно запрелиства чековата книжка. Събра остатъка:

- Та вие почти нищо не сте харчили!

- Свикнал съм да живея скромно...

Стоеше пред бюрото, понеже Баро не го покани повече да седне. Съветникът си играеше с кочана чекове платими на приносителя и нещо си мислеше. Удряше с тях по дланта си в равноделен ритъм.

- Трябва да ви призная, че малко съм разочарован... – каза той най-накрая. – Очаквах от вас да ми разкажете много повече.

- За какво? – попита Арсен.

- Например, за принцесата.

- Не знаех, че е принцеса! – излъга. – Запознах се с нея случайно и тя ми се представи като госпожа Паркър.

- Вярвам ви! – каза съветникът. – Тя доста често си сменя фамилните имена. Но сега знаете. А това по някакъв начин ви задължава като гражданин на Козилия.

- В какъв смисъл?

Баро отговори на въпроса с въпрос:

- На колко години сте?

- На тридесет и девет.

- Дори и децата в нашите училища знаят за династията Куделин и лошата ѝ слава. Дъщеря ви се казва Мая, нали?

Потвърди. Отблясък от изнудване отново просветна в канцеларията на съветника.

- Питайте я кои са били Куделини, когато се върнете у дома... – каза Баро. – Естествено, ако изобщо се върнете.

- Защо да не се върна?

- Не знам. Казах само *ако!* Не съм казал, че няма да се върнете. На нас, между другото, ни е все едно. Ще ви пуснем да излезете от Консулството, макар че можем и да ви задържим. Намирате се на козилианска територия. Хората ни са доста нервозни... За американците ще бъдете само още един луд терорист, който се е опитал да се промъкне до нашия консул и да го убие. Янките, знаете, не се месят във вътрешните ни размирици. Един труп повече в този град, в който всеки ден ги има с купища... Разбирате, нали? Но на нас ни е все едно ще останете ли в Ню Йорк или ще се върнете в Мимоза. За всеки случай тези чекове засега ще останат при мен. Докато сам не се сетите как да помогнете на страната си.

- Не ви разбирам.

- Вижте, жените в определени моменти говорят много повече, отколкото ние, мъжете! – отново се усмихна лукаво съветникът. – А има една дума или изречение, число или, може би, поредица числа, нека я наречем *шифър*, ако това повече ви харесва, който ужасно много ни трябва. Сигурно можете да разберете за какво става дума? Ей-така, между другото! Козилия ще ви се отплати! Трябва ли да ви обяснявам до края за какво става дума, или вече ви е ясно?

- Вие мислите, че тя знае? – попита Арсен. – Защо ще живее така както живее, ако знаеше?

- Не съм казал, че вашата приятелка *знае!* Но тя може да ни доведе до някаква следа, така да се каже, ако поиска да сътрудничи. Ако *знаеше*, предполагам че сама би се помъчила да се добере... вече знаете до какво! След като още не го е направила, сигурни сме, че не знае. С нашата професионална помощ и нейната памет, бихме могли добре да си сътрудничим... Винаги е възможно споразумение,

нали? Дори и между враждуващи страни...

- А ако не успее? – попита Арсен.

- Опитайте! – каза Баро. – Какво ще ви струва да опитате? Какво можете да изгубите?

- Не знам. Но не знам и какво ще получа.

- Да говорим открито: културен човек сте! Знам, че не живеете при най-добри условия там, в Мимоза. Трябва да ни разберете: грижейки се за интересите на мнозинството, понякога пренебрегваме нашия културен елит...

- Случайно ли го правите?

- Не казвам, че понякога това не се прави и умишлено, но, вярвайте ми, без знанието и одобрението от най-високо място. Има много завистливи хора, а знаете как е – хората са си хора! Мога ли да бъда искрен?

- Моля.

- Ще се заинтересувате ли от една двугодишна стипендия за усъвършенстване в чужбина? Къде и кога – вие ще определите. Може и заедно със семейството, ако повече ви харесва. Можете да вярвате на думата ми. Имам най-големи пълномощия в това отношение. От най-високо място.

- Още не сте ми казали какво губя?

- Знаете ли, не бих искал точно аз да ви развалям последните дни в Ню Йорк, но и сам можете да предположите, че друженето с една принцеса Куделин води до известни последствия.

- Но тя с нищо не е виновна! – каза Арсен. – Напуснала е Острова, когато е била на две години!

- Аз знам това! – каза Баро. – Но, как ще обясните на онези у дома? Те не са светски хора! Няма да успеете и да гъкнете, и ще ви лепнат параграфи 86 и 94, а вие, предполагам, знаете какво значи това?

- Аз... – понечи на каже Арсен, но съветникът го прекъсна на половината дума.

- Нека нещата преспят... Помислете си! Не избързвайте. Знаете къде съм, ако ви потрябвам. Повтарям: имам най-големи пълномощия...

Арсен излезе зашеметен на улицата. гърлото му беше сухо, а дланите потни. Искаше да изпие един севън-ъп и да се оправи. Пребърка всичките си джобове и установи, че, след като му бяха отнели чековете, разполага (освен билета за връщане) още само със седемдесет и два долара и двайсет и пет цента. “Трябва да наложа енергични мерки за пестене – помисли си, – ако не искам да изцяло да бъда в тежест на принцесата.”

От тази вечер, от другата страна на улицата, срещу нейното студио на Чарлтън стрийт започна да вижда двама мъже с черни мустаци. Сменяха се в шест вечерта.

За късмет, Зое беше разсеяна и не откриваше в това нищо необикновено.

Принцесата му изпълняваше всички желания, както осъденият на смърт се пита дали иска нещо специално за обяд.

Каза й, че би искал да слуша джаз.

- Какъв джаз?

- Истински...

Майор Сарацен считаше джаза за музика на диваци и декаденти, макар че тези два вида хора взаимно се изключваха едни други. На Острова джазът, поради тази причина, беше забранен. На един здрав народ не беше необходима болна музика. Арсен успяваше понякога нощно време да хване с радиото си предаванията на радио

Люксембург и тайно да се наслаждава на този забранен плод. Тук, в Ню Йорк, това беше много по-просто.

Принцесата свирна като някакъв малък хулиган и спря първото такси. Докато се возеха, бръкна с ръка зад седалката и започна да измъква различни дреболии, които бяха изпадали от джобовете на предишните пътници. Изрови така един гребен, половин долар с лика на президента Кенеди, молив за очи, две копчета, малък джобен календар и пластмасов гушер, който се извиваше при натискане... Беше горда от откритото си имане и го подели братски с Арсен.

Таксито ги откара до “Вилидж Гейт” на Блийкър Стрийт, където тази вечер, точно в дванайсет часа, започваше да свири квартета на Макс Роуш. В подземие, което се пресичаше от черни тръби на инсталациите, ги лъхна сладникава миризма на марихуана. Тук никой не познаваше Зое, нито пък някой обръщаше внимание на когото и да било. Пристигнаха десетина минути преди началото и така можеха да видят как задименото подземие се пълни с дрипави двойки и самотници, болни за джаз. Сред тях имаше абсолютни бедняци, отчаяни хора, интелектуалци, които не ги беше напуснала надеждата, че ще постигнат нещо изключително в живота, имаше и такива, които още отдавна са се простили с каквото и да било очакване; такива, на които беше все едно; имаше и тромави мечтатели, които бяха дошли да се скрият една нощ под крилото на джаза, и такива, които не умееха сами да изразят онова, което чувстват, та искаха джазът да свърши това вместо тях... Златната утайка на Ню Йорк, готова на дълго бодърстване. За разлика от онази горе, целомъдрената Америка, която след представленията на Бродуей спокойно ядеше сладкишите си със сметана,

слушайки синтетична музика – това тук, съдейки по всичко, беше най-добрата част от недоволното човечество; онази част, която не знае какво точно иска, но не се предава пред онова, което ѝ се предлага. В полумрачното подземие на “Вилидж Гейт”, една друга Америка, която Арсен не беше имал възможност да види, се задушаваше в собствения си дим, кокаин и блянове. Всеки беше сам през тази нощ в нюйоркското чистилище, оставен на обузданата лудост, която Макс Роуш със своите хора трябваше да освободи. Неподвижен. Онемял. Уплашен. Сам.

Четирима черни музиканти започнаха изпълнението си без никакъв церемониален увод и представяне, дори и без най-малък поклон. Просто, сякаш доволни от самите себе си, настройваха своите инструменти, търсеха необходимото звучене и постепенно навлизаха в развиването на темата, която бързо изчезна в гърмящия лабиринт. Това беше джаз, който направо те срива/ Всичко, което бяла Америка изгради през деня, през нощта се срива и се прави на пух и прах в редица героични и хероинови експлозии, подобно на бясното разпръскване на боя, каквото беше видял върху платната на Джексън Полок.

Арсен, в скута на който лежеше главата на принцесата, изцяло се отдаде на музиката. Следеше ритъма, който най-напред беше в ритъма на някакъв експрес, прегазващ всичко пред себе си, за да – след като барабанистът по-дълбоко навлизаше в джунглата, разгръщайки гъсталака от синкопи – проправи път на някаква гигантска черна котка, чиито лапи глухо и меко барабаняха по обтегнатата кожа на тимпана, а зъбите, облени в кървава пяна, щракаха, разкъсвайки в безумен и сляп бяс месото на чинелите. Палките – две мачетета – свистяха и сечаха нагоре и надолу, наляво и надясно

съскация метал на чинелите: свистенето на острието, всички подземни бесове на Ню Йорк, се въртяха в мускулестия човек, който сам зад барабаните се бореше срещу слепите, невидими сили, които го дърпаха за краката към лепкавата, жива тиня на канализацията – срещу своите фикс-идеи, срещу всички, пред замръзналите погледи на тримата музиканти, които с отсъстващи погледи съпровождаха неговата авантюра, чакайки мига, когато ще се върне и ще продължи свиренето с тях.

Когато барабанистът със силен звън завърши маратонския си участък, в ритъм, който постепенно намаляваше и ставаше все по-тих и по-тих, превръщайки се накрая в туптене на сърце на задъхан бегач на дълга писта, нахлу тромпета.

В този прекрасен, елегантен тон, Арсен разпозна сирените на линейките, които чуваше как нощем вият по опустелите улици; тук имаше и вой на червени пожарни и свирки на полицейски патрули – лъскавият метал прославяше хаоса и пожарите. Чрез неговия невъзможен писък крещяха изгорените, пребитите, наръганите с нож и онези, които са останали без дрога – момент преди да потънат в мрака и небитието.

Когато беше млад, Арсен често си мислеше за самоубийство. През едно лято му беше толкова хубаво с едно момиче в Мимоза, че ѝ предложи заедно да скочат от крепостта над залива. Чувстваше, че никога повече няма да бъде толкова цялостен и така щастлив като през онази нощ, но момичето отказа. Избра дългото и бавно даване в блатото на брачните навици.

На прага на четирийсетте Арсен разбра: повече нищо хубаво няма да се случи. Патетично е да се скача от крепостта в морето.

Сега знае много по-добър начин.

В три часа след полунощ слушатели и музиканти се разотидоха по току-що измитата Блийкър Стрийт като съзаклятници с някаква чудесна тайна, всеки в своята самота. Принцесата си възвърна свежестта, понеже проспа в скута на Арсен по-голяма част от изпълненията, въпреки непоносимия шум.

На козилианския агент не му хареса концерта, но за късмет, във фойето имаше автомат с бира, та той оттам наблюдаваше изхода.

Принцесата обичаше привечер да се отбива в книжарницата на Ризоли на Пето авеню. Прелистваше европейските модни списания и бърбеше с книжарите и познатите, които срещаше тук. Арсен през това време се образоваше мимоходом, шляейки се сред тунелите от книги. Откри малко сепаре зад касата, където се продаваха вестници от средиземноморските страни. Сред пъстрите заглавни страници лесно се разпознаваше “Гласът на Козилия” – по жълтеникавата, груба хартия. Хвърли един поглед на уводната статия. Нищо не се беше променило през това време. Беше фрашкан с вечните фрази за чест, национална гордост и пословичната козилианска храброст. Неподписалият се автор на уводната статия истерично хвърляше камъни и дървета по останалата част от света. Навсякъде виждаше прикрити врагове.

Как изведнъж му се стори безсмислен този параноичен стил! Уплаши се дали ще може да продължи живота си на Острова. Колко дълго човек може да се преструва, без да го уловят.

Държейки козилианския вестник в ръце се питаше

дали е предател. Човек не избира родината си. Ражда се в нея, без някой да го пита за мнението му по този въпрос. Какво задължение има тогава да обича това свое случайно местожителство? И какво, всъщност, е неговата родина? Мустакатата полиция на майор Сарацен, която беше сменила същата такава клика от развратници и селски насилници на полковник Спирос, които пък бяха дошли на власт след ни най-малко по-добрата династия Куделин? Остава, значи, Островът! Но за неговата красота няма заслуги народът, който го населява, а Господ Бог! Остава още и народът. Какво е това, народ? Всички заедно са търпелива сива маса, която позволява да бъде управлявана. Защо да ги обича? Само затова, че случайно се е родил сред тях ли? Това не е достатъчна причина.

Но народът е вечен! И, казват, че винаги е прав. И тогава ли, когато спокойно позволява да му избият философите, да му изгорят пророците, светците и учените, а писателите да изпозатворят в лудницата, защото били одумвали най-добрия от всички възможни светове? И тогава бил прав.

Онези, по чудо преживели, които наистина струваха нещо, бяха унищожени със завист и сплетни от своите съвременници или сами се унищожаваша, оставени на глухите козилиански нощи, през които болезнено вие топлият южняк, който стига чак от африканските брегове. Онова, което не са успели да довършат полицията, мъката и алкохолът, го прави самотата и несподелената любов. Това е всичко. Нима не е достатъчно угасне и най-ярката звезда?

Крием уродливата страна на Козилия от света, както родителите крият малоумното си дете от гостите!

“Става дума за някакво проклетие. И аз съм част от него. То не ми позволява да искам от живота само удобство

и нищо повече. Да се плискам в хладката вода на изобилието, в бляна по което са се издавили толкова поколения. Това проклятие ме принуждава, въпреки всичко, да принадлежа към нещастното си племе и да споделям съдбата му. Може би в някой друг живот, ако имам късмет, ще се родя тук, в Ню Йорк? В този – сигурно няма!”

Бяха му известни случаите на неколцина стари изселници, които бяха прекарвали почти цял век в Америка, забогатели дори, народили деца. Един от тях, някой си Франк Мирил от Оукланд, станал спокойно от масата, зад която тъкмо чествали осемдесетия му рожден ден, извадил от чекмеджето чеквата си книжка и, докато децата, внуците и правнуците пеели “Happy birthday...”, седнал в колата и отишъл до летището в Сан Франциско, паркирал автомобила в гараж, качил се на самолета за Ню Йорк, там се прехвърлил на друг, който летял за Лондон, а след това, след две нощи полет, се озовал неочаквано в Мимоза като в някакъв сън, без да знае изобщо по каква причина е тук и какво така непреодолимо го е привлякло след шейсет години емиграция.

Неволите започнали още същия ден, когато го подложили на разпит в Тайната служба по сигурността, но това е друга тема!

Не бил поет и не можел да обясни интензитета на своето желание. Умрял, все пак, щастлив, гледайки от затворническото крило на Резиденцията как морето се набраздява под напорите на маестрала. Вдишвал свежия, солен мирис на Средиземноморието.

Ню Йорк помогна на Арсен най-накрая да узнае защо, въпреки всичко, се връщат у дома.

Привличаха ги костите. Пръстта от земята. Прахът на мъртвите. Мозъкът от костите.

- Как ще живея без портрета си? – питаше се принцесата под “Момиченцето с кукла”.

- Не разбираш ли? Никой не може да притежава една картина. Дори и онзи, който я е нарисувал! Не колекционерите сменят творбите, а картините сменят колекционерите. Не схващаш ли? Може да бъдеш само временен притежател...

Мълчаха.

- Как ще живея в Козилия? – попита Арсен след пет минути принцесата.

- Защо не останеш в Ню Йорк? – попита го тя.

- Не знам...

Боеше се, че тя няма да разбере обърканите му съображения. Научен от професията си на специалист по история на изкуството да гледа дълбоко в миналото, можеше и по-добре от нея да предвижда и бъдещето.

Знаеше, че съвсем случайно е разбудил в принцесата старата козилианска отрова, която беше приспана някъде в кръвта ѝ. Но гледаше след любовта и виждаше дни на вяли привычки. Период на удоволствия, които не радват. Рутина. Натякване. Угризения. Чувство за вина. Умора.

Искаше да спаси тази нюйоркска любов от времето, преди да се е самоунищожила, а него да изпрати да изхвърля пепелта от кръчмата “Мимоза”.

Само че още не знаеше как.

Преди да похарчи и последния долар, реши да купи

кукла за дъщеря си. Тази кукла трябваше да успокои съвестта му. С нея купуваше прошка за минали и бъдещи грехове.

Отиде на Даланси стрийт, където пазаруват нюйоркските бедняци. Като плашила, на студения вятър размахваха празни ръкави окачени палта втора употреба. Старци от Одеса продаваха шуби от синтетична кожа. Тук всеки се опитваше да изкара някой долар; някои, продавайки крадена и контрабандна стока, а някои – ровейки из отпадъците с надежда, че ще намерят скъпоценна вещ, изхвърлена по погрешка на боклука. Беше невъзможно да срещнеш двама човека еднакво облечени. Фантазията на немотията беше измислила в своя трескав сън най-налудничави костюми: от азиатските везани рокли, тесните и омазани фракове, до крещящата дрипавост на Африканците, които като украшения носеха в гъстата си коса метални гребени... Тук, в сърцето на нюйоркската мизерия, се почувства като у дома, на някой козилиански битак, някой от онези, които изникваха нелегално на неочаквани места и също така безследно изчезваха, за да се родят пак на другия ден на някой площад или пристанище. Ето едно място, за чието съществуване никога нямаше да узнае принцеса Зое, за която универсалните магазини “Сакс”, “Блумингдейлс” и “Александър” са недостатъчно добри, за да се облича от тях!

Преградите и предубежденията в главата на Арсен, които отделяха държава от държава, народ от народ, победители от победени, се стапяха като восьъчни крепостни стени от любовта, която побеждаваше предразсъдъците. От всички разделения и системи останаха само обитателите на Даланси стрийт – братски смесена измет от разпадащия се Вавилон. Вече не виждаше в тяхно лице американци

(американци – кои са те?), а само индивидуални съдби, които разплиташе пътьом, поглъщайки за миг лицата им, непрекъснато съжалявайки, че никога повече няма да ги срещне през живота си: сбогом, неродени приятелства, чао, неосъществена любов! Купи бисквити от някакъв латиноамериканец, който трепереше на студа, загръщайки се в прекалено тънкия си шлифер. Откри малък италиански мафиот, който контролираше три-четири магазина на улицата. Левият му крак беше по-къс, но той умело прикриваше това, като се мъчеше походката да му бъде опасно олюляваща се. И едно хубаво негърче запомни: майка му му пробваше зимно палто, но детето се оплакваше, че му е прекалено голямо. Не чу какво му говореше майка му, но можеше да се закълне, че му обясняваше, че бързо ще порасне и че това палто трябва да изтрае няколко години... Размина се и с една старица: вероятно полудяла от някакво нещастие. Залиташе по средата на улицата, загърната в черна пелерина. Като Майка Кураж проклинаше на немски минувачите, бездушния Ню Йорк и Америка – последната останала жена-боец на голямото англосаксонско бойно поле, намираще изход в отчаяните псувни на езика на своето готско племе. Надникна в един вестник, изпъстрен с китайска калиграфия. Държеше го в ръце един доста стар китаец и гледаше благо и замечтано. Всяко ново лице на минувач му предлагаше своя животопис, пълен с човешки тайни.

Тъй трогателни бяха за него американците, потомци на авантюристи, затворници, изгнаници и изселници, които отдавна бяха напуснали старата си родина, като обидени деца, които бяха лишени от нежността на родителите. Изграждат нова цивилизация, наторяват я с кости – колят се с индианците и помежду си, убиват и биват убивани, мамят

и биват мамени, надпреварват се и се мъчат да издигнат градове, и сега, когато най-сетне това им се удава, започват да купуват миналото си.

“Ограбиха Европа!” – просьска съветникът Баро, когато купища европейски майстори продаваха в Парк Бърнет. Наистина ли беше така? Не купуваха ли, всъщност, честно своето наследство, от което несправедливо са били лишени няколко столетия? Не са ли оставили катедрали на своите далечни роднини там, в Европа, не са ли им преотстъпили средновековни крепости, съкровища, римски виадукти, амфитеатри и градове; най-накрая – дори и страната на своите бащи, на която са имали толкова право, колкото и онези, които сега ги обвиняват, че изкупуват всичко наред? Искат да пренесат в новия свят и част от своето наследство, което им е било отнето. Не им го дават ли? О.К. Ще го изкупят. Така, за Бостън, за парка на Изабела Стюарт Гарднър, бифора след трифора, отпътува един венециански дворец от шестнайсети век! Така, камък по камък, в някакво градче в Аризона е пренесен цял замък в римски стил, заедно с духа, който заминава на Запад!

В това купуване има някаква сладко, закъсняло отмъщение над братята и сестрите-любимци, на които никога не се наложило да напускат стария континент. Най-накрая ги побеждават отписаните братя, на които никой сериозно не разчитал. Старата приказка се обърнала надолу с главата: парите сега са от тази страна на океана! Скапват се от работа и богатеят, за да могат преди смъртта си да превърнат домовете си, натъпкани с всякакви неща, в музеи и да ги оставят на новата си родина. Всеки Ел Греко в Метрополитен Мюзийм представлява ново отмъщение на блудните синове. Дори и внуците им няма да могат да прогонят от костите им студената мъгла от онова първо

утро, когато слизат с бедняшките си вързопи на доковете на Ню Йорк, гледайки с тревога брега на новия свят.

Арсен беше покъртен от видяното на Даланси Стрийт. Видя същия онзи народ, върху чиито кости е изградено благосъстоянието на Америка. Неизчерпаемото богатство на онзи град горе, все още се тори с мъката на окаяни имигранти, които не престават да пристигат, вече не в трюмовете на корабите, а натоварени на боинги.

Но отчаянието и надеждата им са същите като някога.

Купи за шест долара и петдесет голяма кукла, която може да затваря очи, и дълго се връщаше пеша до своята принцеса.

Има утринни мигове след всяка будна нощ, когато се достига самото дъно на греха. Това са онези моменти, когато на устните се усещат последиците от духовитите шегии, а в гърлото – горчивината, наслоена от лудории и изповеди, а да не говорим за угризенията, докато гледате как почтените хора отиват на работа.

Събраната случайно компания на принцесата във вечерни тоалети, която утрото свари зад витрината на един малък бар на Ленсингтън авеню, две улици по-надолу от “Блумингдейлс”, приличаше на остров от грешни пингвини. Безжалостната утринна светлина на индианското лято заличи фалшивата им късна младост. Изтрезняваха с алказелцер и двойни кафета. През три стола от тях козилианският агент, въздишайки, закусваше кренвирши с горчица.

Дори след петнайсет дена, Арсен все още не беше свикнал с бясното темпо на принцесата и нейното ненаситно любопитство, което се вихреше от единия до

другия край на Ню Йорк, навсякъде, където нещо се случваше. Отдавна вече беше забравил, че може да се живее така – само в търсене на спектакли и компании. Кой знае кога за последен път беше прекарал будна нощ? Може би, когато беше на двайсет и пет години, но това бяха целомъдрени козилиански нощи, когато заедно с връстниците си, след затварянето на кръчмите в Мимоза, слизаше на градския плаж и разговаряше чак до сутринта за смисъла на живота, за правото на самоубийство, за Бог, за границите на вселената... Лежах на пясъка, а бутилка тръпчиво островно вино обикаляше от ръка на ръка. За разлика от компанията на принцесата, всички се познаваха от малки, а когато се обърнеха, облегнати на лакът, всеки момент можеха да видят редицата от родните си къщи зад себе си. Мимоза им прощаваше тези малки нощни лудории, защото така е било от възникването на града. Всяко поколение младежи е трябвало да прекара известен брой луди нощи, преди да се ожени и усмири завинаги.

Разгледа нощния лов на принцесата, нареден зад високия бар: кои са тези странни създания, така различни от хората, с които беше дружал по-рано? Двама млади милионери от Западния бряг, на които още дядовците били спечелили несметни богатства. След като доказали, че и самите те могат да печелят, се впуснали в търсене на същността на нещата. Израелският поет Розен със златна ацтекска маска на верижка около старческия му врат; фоторепортьорът Чарлз Скин, окичен със скъпи принадлежности; Одила – една от най-добре платените нюйоркски манекенки, вгледана в себе си и в чашата с водка, която не изпуска от ръка; галеристът Албърт Лем – човек, който има доста добър нюх, за да изкупи пръв консервените кутии от супи Кемпбел, веднага след като

Анди Уорхол, с ръката си на магьосник, ги вдигнал от сметището; психиатърът Ото Шулц и пациентката му Мюриел, бивша любовница на сина на Ага Хан, и, съвсем в дъното – китаристът Андрей, който им беше свирил тази вечер в “Руската мечка”, където се отбиха да хапнат борш...

- Това е последната песен, която пееше баща ми, преди да го отведат в Сибир през тридесет и седма – каза спокойно и запя нежния романс “Едва на осемнайсет години си...”

- Oh, Jesus Christ! възхищаваше се непрекъснато Ейбрахам Шир, композитор на негърска музика. – Oh, Jesus Christ!

Отрезвен от утрото, Арсен започна да мисли за жена си. Изглеждаше му чиста като светица там, в Мимоза, докато той се мърси из Ню Йорк. На небцето си усети вкуса на предателството. Как му се искаше да направи нещо за нея! Не се ли жертваше тя толкова много за малкото си тричленно семейство? А какво беше получила от живота? Омъжи се за него на деветнайсет, отчаяно се бореше за малкото им гнездо на Площада, в град, където беше почти невъзможно да се сдобиеш със собствено жилище; опитваше се при условията в Козилия, които бяха повече от скромни, да направи с добър вкус от дома си европейски оазис: постери върху пукнатините по стената, свежи цветя във ваза, писалищната му маса – винаги с букет от подострени моливи... Никога не беше ходила по света! През тялото му премина вълна от нежност и съжаление.

През голямата витрина на бара видя на отсрещната страна на улицата бутик “Лейди Ан”. Слезе от стола пред бара, както морен нощен ездач слиза от седлото, отвори

вратата и без да каже дума, като сомнамбул, се запъти към жълтата рокля във витрината, с риск да бъде прегазен от реката от автомобили, която течеше по Лексингтън авеню. Искаше да ѝ купи рокля, която ще бъде най-хубавата в Мимоза. Виждаше я как гордо крачи през площад “16 септември”, изпращана от завистливите погледи на козилианките. Ще каже: “Купи ми я мъжът ми в Америка!” Да, ще ѝ купи май-хубавата рокля в цял Ню Йорк!

- Кой номер носи жена ви?

Върху кожата на собственичката на бутика блестеше утрото. Клепачите ѝ още се лепяха от съня. Явно беше първият купувач за този ден в това женско светилище.

- Не знам...

- Добре – каза жената търпеливо. Знаете ли поне колко е висока?

Стоеше в недоумение.

- Дали е като мен?

Наистина, не можеше да се сети така, от разстояние. Толкова беше свикнал с жена си през всички години, които бяха прекарвали заедно, че не можеше да извика образа ѝ в съзнанието си. Понякога му се струваше крехка и дребна, друг път пък го изненадваше силата ѝ – изглеждаше му едра и силна, много по-висока от него. Напрягна се и най-накрая си спомни, че пътят ѝ стига точно до под брадичката му, когато я прегърне. Нищо повече!

Да – каза, - тя е горе-долу като вас.

Жената го гледаше със симпатия.

- Откъде сте?

- От Козилия...

- Къде е това?

- Далеч...

- О, интересно...

Беше около трийсетгодишна, стройна, луничава, със смело изрязано деколте на блузата с кардиналско виолетов цвят, която свободно се спускаше около слабото ѝ тяло.

- По-пълна ли е от мен? – попита, като плъзна предизвикателно длани по тялото и бедрата си.

- Не знам, докато...

- Докато, какво?

- Докато не ви прегърна!

Наистина, нямаше никакво намерение да я сваля, просто тази сутрин всичко му се струваше възможно: може би ще извика образа на жена си, щом затвори очи и докосне която и да било друга.

Усмихна се кокетно:

- Е, прегърнете ме! – каза, като отпусна ръце.

Приблужи се до нея, като направи две крачки, и внимателно я прегърна, сякаш прегръща сянка, която може да изчезне всеки миг безвъзвратно. Под пръстите си, през коприната, усети плешките, топлия гръбнак и мекия, но еластичен гръб, загатването на бедрата... Косата ѝ изпълни с възбуждащ аромат ноздрите му. Да, държеше жена си, макар че ги разделяше океан! Това беше един дълъг миг на нежна омая, който не можеха да прекъснат нито той, нито собственичката на бутика, сякаш някой ги беше омагьосал. По Лексингтън авеню бързаше човешкия поток. Стояха прегърнати зад витрината като два восъчни манекена. Чуваше как в прегръдката му жената диша все по-зачестено и потръпва, чувстваше гладката ѝ кожа под коприната, бедрата ѝ доближени до неговите, слабите рамена на своите гърди, венериния хълм... Беше примижал от щастие, искайки колкото се може по-дълго да разтегли този неочаквано спечелен сън.

- Oh Jesus Christ!

Раздели ги вик и ръкопляскане.

Компанията му от бара отсреща стоеше пред “Лейди Ан” и ръкопляскаше. Принцесата беше въодушевена!

- Oh Jesus Christ! – блъскаше се по главата Ейбрахам Шир. – Това значи били тези неуστοими латински любовници! Сега вече ги видях на дело...

- Да – каза Арсен. – Тя е точно като вас!

Излезе с жълтата рокля, праметната през ръка, докато жената от витрината, поправяйки прическата си, дълго го проследяваше надолу по авенюто с премрежен поглед.

- Хубаво ли ти беше?

- Да. О, да! Никога не ни е било така...

Когато принцесата се върна от откриването на изложбата на кучета в Сентрал парк, намери грижливо подредени всички онези хубави неща, които с дни беше избирала за Арсен. Липсваше само смешният тъмен костюм, с който беше пристигнал в Ню Йорк. Портретът на “Момиченцето с кукла” си висеше на същото място. Беше й го оставил. Значи, щеше да го притежава известно време. Докато е жива. След това пак някой ще го купи на търг, на който ще се разпродават нейни вещи.

Грабна телефона и се обади на служебна информация на летище “Кенеди”. Един самолет тъкмо се готвеше да отлети за Атина. Помоли да повикат Арсен по високоговорителите.

Чуваше как името му отеква из акустичната чакалня на летището. След това мина радарната проверка и влезе в самолета. Затегна колана, преди някой да поиска това от

него. След това прелетя океана, прехвърли се на друг самолет в Атина и кацна в Мимоза. Още от върха на стълбата видя да се приближават към него двама цивилни полицаи. По-ниският от тях беше онзи, който го беше разпитвал преди заминаването му за Ню Йорк. За него носеше газ за зареждане на запалката му “Ронсън”.

Всички забелязаха, че някаква любов подмлади принцеса Зое от Козилия. Във “Вилидж войс” пишеше, че никога не е била толкова хубава, както през този сезон. Кожата ѝ се опъна, а очите ѝ придобиха нов, див блясък. Понякога през тях преминаваше бърза сянка на носталгия, която правеше принцесата още по-тайнствена и по-различна от семплите американски жени.

Чудни са пътищата Господни!

Валдемар Удини нарисувал през 1942 г. портрет на едно момиченце!

Арсен Леро пристигна след цели трийсет и пет години в Ню Йорк, за да върне тази изгубена картина в Козилия. Случайно срещна модела на Валдемар и след това изчезна в някаква каменоломна в централната част на Острова. Не беше известна личност, така че дори и чуждестранните кореспонденти в Мимоза не забелязаха изчезването му. Впрочем, скоро избухна една от кипърските кризи, та журналистите се преместиха от Мимоза в Никозия, за да информират своите вестници. В Отечествената галерия на Валдемар Удини редките посетители могат да видят палитрата и кутията за бои на големия козилиански

художник.

Ако той случайно не беше нарисувал малката принцеса, ако Арсен не беше пристигнал в Ню Йорк, ако не се беше появила привързаност между тях двамата, благодарение на същия знак, под който са родени, ако една неделя случайно не бяха играли “хота” в Сентрал парк и ако случайно не ги беше видял един съветник, ако... Но Валдемар Удини е трябвало да нарисува момиченцето с куклата! Само принцеса Зое не беше задължително да се разхубави след любовта със своя връстник. Но красотата не пита за цената. В този неин зрял блясък откриваме и нещо от нещастната съдба на Арсен, точно така, както в късната красота на всички жени трябва да се търсят следи от онези, които са ги обожавали някога.

А може би портретът на “Момиченцето с куклата” е трябвало да бъде нарисуван само за да се срещнат тези двама, в света, където е трудно да се намерят сред хората?

(1978)